

TYÖPAJA NUORTEN KOKEMANA

Etnografinen tapaustutkimus verkostomuotoisesta työpajatoiminnasta

Helena Seppä

Pro gradu- tutkielma

Sosiaalityö

Jyväskylän yliopisto/

Kokkolan yliopistokeskus

Chydenius

kevät 2013

TIIVISTELMÄ

TYÖPAJA NUORTEN KOKEMANA

Etnografinen tapaustutkimus verkostomuotoisesta työpajatoiminnasta

Helena Seppä

Kokkolan yliopistokeskus Chydenius

Sosiaalityön pro gradu -tutkielma

Jyväskylän yliopisto

Ohjaajat: YTM Sirkka Alho ja YTT Anni Vanhala

Kevät 2013

100 sivua, 1 liite

Tämän sosiaalityön pro gradu-tutkielman tavoitteena on ollut selvittää, millaisia merkityksiä nuoret antavat työpajatoiminnalle ja millaisia muutoksia heidän elämässään on tapahtunut työpajatoimintaan osallistumisen myötä. Työpajatoiminnan tavoitteeksi on asetettu muun muassa koulutukseen ja työhön ohjaaminen sekä yksilöllisen tuen antaminen, sosiaalinen vahvistaminen ja arjenhallintataitojen kartuttaminen mahdollisen syrjäytymiskiirteen ehkäisemiseksi tai katkaisemiseksi. Tähän tavoitteeseen pyritään yksilö- ja työvalmennuksen keinoin. Tutkimuksen tavoitteena on ollut selvittää myös sitä, ovatko nuorten työpajalle antamat merkitykset yhteneväisiä työpajatoiminnalle annettujen virallisten tavoitteiden ja tehtävien kanssa vai poikkeavatko ne toisistaan.

Syrjäytymistä, huono-osaisuutta ja marginalisaatiota koskevat teoriat muodostavat tutkimuksen viitekehyksen. Lisäksi teoreettisessa viitekehyksessä on käsitelty yksilö-, ryhmä- ja verkostotyötä. Tutkimus on etnografinen tapaustutkimus. Aineisto koostuu erään Pohjois-Suomessa sijaitsevan verkostomuotoisen työpajan ryhmäpäivissä tehdyistä havainnoista, jotka on koottu tarinan muotoon. Lisäksi työpajatoiminnassa mukana olevia nuoria on haastateltu temahaastatteluilla. Haastattelut on analysoitu teoriaohjaavalla sisällönanalyysillä.

Nuorten työpajatoiminnalle antamia merkityksiä ovat toiminnan vapaaehtoisuus sekä se, että työpajatoimintaa ei koeta viranomaistoiminnaksi. Työntekijöiden helppo tavoitettavuus ja nopea tuen tarpeisiin vastaaminen ovat keskeisiä työpajatoiminnalle annettuja merkityksiä. Ryhmäpäiville annetut merkitykset liittyvät niiden sosiaaliseen merkitykseen ja vertaisuuden kokemukseen. Työskentelyyn liittyviä merkityksiä ovat nuoren elämäntilanteen huomioiminen kokonaisvaltaisesti, osallisuuden kokemus, nuoren yksilöllisyyden huomioiminen sekä se, että nuoria tavataan myös muualla kuin toimistoympäristössä. Yksilövalmentajaan liittyvät merkitykset liittyvät häneltä saatuun ohjaukseen, tukeen ja neuvontaan sekä kokemukseen siitä, että nuoret ovat tulleet kohdatuiksi ja kuulluiksi. Nuorten elämässä on tapahtunut positiivisia muutoksia työpajatoiminnassa aloittamisen myötä muun muassa ammatillisten opintojen ja työharjoittelun aloittaminen sekä työllistyminen. Nuorten alkoholinkäyttö on vähentynyt, elämään on tullut rytmiä, sosiaaliset taidot vahvistuneet, itsetunto kohonnut sekä stressi ja masennus helpottaneet. Yksi nuori sai suoritettua ammatillisen tutkinnon loppuun ja yhden nuoren koulunkäynti on muuttunut säännöllisemmäksi. Lisäksi yksi nuori kertoi saaneensa työpajatoiminnan kautta hyvän ystävän. Myös nuorten luottamus muihin ihmisiin on kasvanut ja heille on tullut rohkeutta eri asioiden kohtaamiseen. Edellä mainitut merkitykset ovat yhteneväisiä työpajatoiminnalle annettujen virallisten tehtävien ja tavoitteiden kanssa.

Asiasanat: työpajatoiminta, syrjäytyminen, tapaustutkimus, etnografinen tutkimus

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ	
1 JOHDANTO	6
2 TYÖPAJATOIMINTA	9
2.1 Työpajatoiminnan kehittyminen Suomessa	11
2.2 Työpajatoiminnan tehtävät ja tavoitteet	14
2.3 Työpajan menetelmät	17
3 SYRJÄYTYMISEN EHKÄISEMINEN JA NUORTEN TUKEMINEN TYÖPAJAN KONTEKSTISSA	19
3.1 Syrjäytyminen ja huono-osaisuus	19
3.2 Marginalisaatio	21
3.4 Työpajatoiminnan auttamistyön menetelmälliset suuntauokset	23
3.4.1 Yksilökohtainen työ	24
3.4.2 Ryhmätyö	26
3.4.3 Verkostotyö	29
4 ETNOGRAFINEN TAPAUSTUTKIMUS	31
4.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset	31
4.2 Tutkimuksen metodologia	32
4.3 Kentälle pääsy	35
4.4 Tutkimuksen aineistot	36
4.5 Kentällä tutkijana	40
4.6 Aineiston analyysi	41
5 KUVAUS TUTKIMUKSENI KOHTEENA OLEVASTA VERKOSTOMUOTOISESTA TYÖPAJATOIMINNASTA	45
5.1 Työpajatoiminnan tavoitteet	45
5.2 Työpajan hankkeet	46
5.3 Nuoren kanssa työskentely	46
5.4 Työmenetelmät	47
6 RYHMÄPÄIVÄT	49
6.1 Yleinen ryhmä	49
6.2 Tyttöryhmä	50
6.3 Etnografinen kuvaus ryhmäpäivistä	50
7 VERKOSTOMUOTOINEN TYÖPAJA NUORTEN KUVAAMANA	55
7.1 Asiakkuuden alkaminen	56
7.2 Työpajajakson tavoitteet	57
7.3 Nuoren kanssa työskentely	59

7.4 Muutokset nuorten elämäntilanteissa työpajalla aloittamisen jälkeen	62
7.5 Nuorten kokemukset yhteiskunnallisessa palvelusektorissa	66
7.6 Työpajatoiminnan merkitys nuorten kertomina kokemuksina	69
8 VERKOSTOMUOTOINEN TYÖPAJA NUORTEN TUKIJANA JA AUTTAJANA	73
9 TUTKIMUSPROSESSIN ARVIOINTIA	84
9.1 Metodologiset valinnat	84
9.2 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	85
10 POHDINTA	89
LÄHTEET	92

KUVIOT, TAULUKOT JA LIITTEET

KUVIO 1. Syrjäytyminen ja marginalisaatio suhteessa valtavirtaan ja yhteiskunnalliseen statukseen	22
KUVIO 2. Asiakasprosessi	47
KUVIO 3. Nuorten työpajatoiminnalle antamat merkitykset	80
KUVIO 4. Nuorten antamat merkitykset suhteessa työpajatoiminnan virallisiin tavoitteisiin ja tehtäviin	81
TAULUKKO 1. Erilaisia ryhmiä	28
LIITE 1. Haastattelun teemat	99

1 JOHDANTO

Tässä pro gradu-tutkielmassa on aiheena nuorten kokemukset työpajatoiminnasta. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää nuorten antamia merkityksiä työpajatoiminnalle sekä sitä, millaisia muutoksia heidän elämässään on tapahtunut työpajatoimintaan osallistumisen myötä. Olen kiinnostunut myös siitä, ovatko nuorten antamat merkitykset ja työpajatoiminnalle virallisesti annetut tehtävät ja tavoitteet yhteneväisiä vai poikkeavatko ne toisistaan. Aihe on ajankohtainen ja paikantuu yhteiskunnallisessa keskustelussa esillä olevaan diskurssiin nuorten syrjäytymisestä sekä tavoitteesta löytää ratkaisuja nuorten kouluttautumiseen ja työelämään siirtymiseen.

Nuorten työpajatoiminnalle on määritelty erilaisia tavoitteita ja tehtäviä. Nuorten työpajatoiminta on nuorisolain mukaista toimintaa ja työpajapalveluista on säädetty nuorisolain 7.§:ssä. Opetusministeriö on nuorisolain pohjalta määritellyt nuorten työpajatoiminnalle tavoitteet ja tehtävät. Keskeisimpiä tavoitteita ja tehtäviä on parantaa pajatoimintaan osallistuvan nuoren mahdollisuuksia päästä koulutukseen, suorittaa koulutus loppuun tai työllistyä. Lisäksi tavoitteena on nuoren sosiaalinen vahvistaminen ja elämänhallintataitojen parantaminen. Työpajat tarjoavat nuorille mahdollisuuden tutustua työelämään. (Opetusministeriön päätös 26.10.2006 dnro 17/600/2006)

Opetusministeriön (2006) päätöksen mukaan työpajojen on arvioitava toimintansa vaikuttavuutta seuraamalla nuorten sijoittumista. Vaikuttavuus mitataan sillä, miten nuoret sijoittuvat pajajakson aikana, puolivuotta ja vuosi pajajakson jälkeen esimerkiksi koulutukseen tai työhön. Työpajatoiminnalle on asetettu edellä mainittuja tavoitteita ja vaikuttavuuden vaateita. Pelkät tilastot nuorten sijoittumisesta eri toimenpiteisiin pajajakson aikana ja sen jälkeen antavat kuitenkin vain määrällistä tietoa työpajatoiminnasta, eivätkä kerro siitä, miten työpajalla olevat nuoret ovat kokeneet työpajatoiminnan ja millaisia vaikutuksia työpajatoiminnasta on ollut heidän elämässään. Tästä lähtökohdasta heräsi kiinnostukseni tutkia laadullisen tutkimuksen menetelmin, millaisia merkityksiä nuoret antavat työpajatoiminnalle sekä toiminnasta aiheutuneita muutoksia heidän elämässään.

Lähtökohtana tutkimuksessani on ajatus siitä, että sosiaalityön tutkimuksen tulisi tuottaa tietoa erilaisten sosiaalipalveluiden ja interventioiden merkityksestä nimenomaan asiakkaiden kokemana ja sen kautta tulisi kehittää sekä työn sisältöä että käytettäviä menetelmiä.

Oma kiinnostukseni nuorten parissa tehtävään sosiaalityöhön sekä käytännön työssä tekemäni havainnot nuorten palveluiden kehittämisen tarpeesta saivat minut tutkimaan nuorten työpajatoimintaa. Näkemykseni mukaan nuorten sosiaalipalveluiden kehittämiseksi tarvitaan uusia toimintamalleja, joilla nuoria voidaan tukea heidän yksilölliset lähtökohdat huomioiden. Työpajatoiminta on palvelumuoto, joka pyrkii tämän tavoitteen toteuttamiseen. Työpajoilla onkin tärkeä asema osana nuorten palvelujärjestelmää.

Tutkimukseni lähtee liikkeelle siitä, että luvussa kaksi kuvaan työpajatoiminnan historiallista kehitystä sekä työpajatoiminnan tavoitteita, tehtäviä ja menetelmiä. Yhteiskunnallisissa keskusteluissa koulutuksen ulkopuolella oleminen ja työttömyys määritellään sosiaalisiksi ongelmaksi ja syrjäytymiseksi. Työpajatoiminnan keskeisenä tavoitteena on nuorten syrjäytymisen ehkäiseminen. Luvussa kolme tarkastelen teorioita syrjäytymisestä, huono-osaisuudesta ja marginalisaatiosta. Lisäksi tarkastelen työpajalla käytettäviä tukemisen ja auttamisen menetelmiä yksilötyötä, ryhmätyötä ja verkostotyötä.

Luvussa neljä kuvaan tutkimukseni metodologiset valinnat ja tutkimuksen toteuttamisen. Tutkimus on etnografinen tapaustutkimus. Etnografiselle tutkimukselle tyypillisesti olen tehnyt kenttätöitä, sillä tarkoituksena oli päästä mahdollisimman syvälle tutkittavaan ilmiöön eli työpajanuorten maailmaan. Tutkimukseni kohdejoukkona ovat erään Pohjois-Suomessa sijaitsevan verkostomuotoisen työpajan nuoret. Tutkimuksen olen suorittanut viettämällä kenttäjakson työpajan yhden toimipisteen ryhmäpäivissä, tekemällä kenttämuistiinpanoja, osallistuvaa havainnointia sekä käymällä keskusteluita työpajan nuorten kanssa. Lisäksi olen haastatellut kuutta nuorta teemahaastatteluilla. Haastattelut olen analysoinut teoriaohjaavalla sisällönanalyysilla.

Luku viisi on kuvaus tutkimuskohteena olevasta verkostomuotoisesta työpajatoiminnasta. Luvun tarkoituksena on lisätä ymmärrystä siitä, millaiseen kontekstiin nuorten antamat merkitykset ja muutokset paikantuvat. Luku kuusi kuvaa pääasiassa havainnointiaineiston perusteella työpajan ryhmäpäiviä. Lisäksi se sisältää etnografisen kuvauksen ryhmäpäivistä. Luku seitsemän muodostuu haastatteluaineiston perusteella ja muodostaa luvun kuusi kanssa

tutkimuksen empiirisen osan, jossa vastataan tutkimuskysymyksiin. Luvussa kahdeksan kokoan tutkimuksen keskeiset tulokset yhteen. Luvussa yhdeksän arvioin tutkimusprosessia ja tutkimuksen luotettavuutta sekä eettisiä kysymyksiä. Luvussa kymmenen pohdin tutkimuksen tuloksia ja esitän kehittämissuhteita nuorten kanssa tehtävään työhön.

2 TYÖPAJATOIMINTA

Tutkimuskohteena työpajatoimintaa on tutkittu suhteellisen vähän. Suurin osa on pro gradu-tasoisia tutkimuksia tai ne liittyvät erilaisten projektien ja kokeilujen raportteihin, selvityksiin ja arviointeihin. Työpajoja on tutkittu nuorten kokemusten lähtökohdasta (mm. Laakso 1999) sekä työpajojen tuloksellisuuden ja vaikuttavuuden näkökulmasta (esim. Karjalainen 1999).

Sosiologi Katja Komosen (2007) tutkimuksen lähtökohtana on määrittää työpajan paikkaa sekä tapoja, joilla paikka tulee esitetyksi. Tutkimus on syntynyt osana Mikkelin ammattikorkeakoulun hallinnoimaa, Euroopan sosiaalirahaston ja Itä-Suomen lääninhallituksen rahoittamaa Oppivat työpajat -hanketta, jonka tavoitteena oli kehittää eteläsavolaista työpajatoimintaa pajojen sisältöjen sekä pajojen ja ammattioppilaitosten yhteistyön vahvistamisen näkökulmista. Komosen tutkimus antaa moniulotteinen kuvan nuorten työpajoista ja siellä tapahtuvasta toiminnasta. Tutkimuksessa työpajatoimintaa tarkastellaan myös suhteessa muihin instituutioihin. Tutkimustulosten mukaan työpajatoiminnan keskeisimpiä tehtäviä ovat liittäminen yhteiskunnallisiin instituutioihin, sosiaalistaminen palkkatyöhön sekä yleinen neuvonta ja ohjaus. Työpajan nuori piirtyy työpajaa koskevassa keskustelussa sekä ongelmiansa että voimavarojensa kautta. Täten valmentajan ja nuoren välisessä suhteessa tarvitaan niin kontrollia, kumppanuutta kuin huolenpitoakin.

Kirsti Laakson (1999) työpajojen arviointitutkimuksen Nuorten pajat ja pajojen nuoret tarkoituksena on arvioida työpajatoiminnan laatua selvittämällä palvelunkäyttäjien näkemyksiä pajatoiminnasta. Tutkimus on Jyväskylän opetussosiaalikeskuksen julkaisu. Tutkimuksen mukaan nuoret kokivat ammatillisten valmiuksiensa ja elämänhallintansa parantuneen työpajajakson aikana. Nuoret olivat jo pajajakson alussa tyytyväisiä työtehtäviin pajalla ja tehtävät vastasivat hyvin tai kohtalaisesti heidän tarpeisiinsa. Vielä tyytyväisempiä nuoret olivat saamaansa ohjaukseen ja tukeen pajajakson päättyessä. Nuorista yli 90 prosenttia oli sitä mieltä, että työskentely pajalla vastasi hyvin tai kohtalaisen hyvin heidän tarpeisiinsa. Tulokset korostavat pajatoiminnan merkitystä nuorille koulutuksen ja työelämän välimaastossa. Myös Pekka Karjalaisen (1999) arviointitutkimuksessa, joka kartoitti pajatoiminnan merkitystä ohjaajien näkökulmasta, on saatu samankaltaisia tuloksia. Pajaohjaajat korostavat, että työpajalla nuoret on kohdattu kokonaisvaltaisesti ja heille on

pystytty räätälöimään sopivia mahdollisuuksia. Tutkimus on Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskuksen raportti.

Komosen (2007) mukaan nuorten pajatoiminnalle asetettujen tavoitteiden arviointia on hankaloittanut se, ettei toiminnalla ole ollut yhtenäistä valtakunnallista tavoitteenasettelua. Tuloksellisuutta ja vaikuttavuutta on arvioitu lähinnä tapaus- ja projektikohtaisesti. (mt., 35.) Tähän tarpeeseen opetusministeriö on vuonna 2006 nuorisolain pohjalta määritellyt nuorten työpajatoiminnalle tavoitteet ja tehtävät. Työpajojen on myös arvioitava toimintansa vaikuttavuutta seuraamalla nuorten sijoittumista. Vaikuttavuus mitataan sillä, miten nuoret sijoittuvat pajajakson aikana tai sen jälkeen joko koulutukseen, työhön tai muuhun ohjattuun toimintaan tai työttömäksi. Näin saadaan tietoa työpajatoiminnan vaikuttavuudesta määrällisesti.

Omassa tutkimuksessani haluan tuottaa laadullista tutkimustietoa työpajanuorten kokemusmaailmasta sekä selvittää sitä, millaisia heidän antamansa merkitykset työpajatoiminnalle ovat. Haluan myös selvittää, millaisia muutoksia työpajatoiminta on aiheuttanut nuorten elämässä. Lisäksi pyrkimyksenä on vertailla nuorten antamia merkityksiä työpajatoiminnalle asetettuihin virallisiin tavoitteisiin ja tehtäviin. Mielestäni asiakkaiden ja palveluiden käyttäjien kokemuksia tulisi hyödyntää nykyistä enemmän esimerkiksi sosiaalipalveluiden kehittämisessä. Tutkimuksessani korostuvat nuorten subjektiiviset kokemukset työpajatoiminnasta ja asiakasvaikutusten sijaan nuorten työpajatoiminnalle antamat merkitykset. Tutkimus tuo uudenlaista etnografisesta näkökulmasta tuotettua tietoa nuorten työpajatoiminnasta.

Mielenkiintoinen tutkimus, jossa tutkimuskohteena on työntekijöiden kokemusten lisäksi myös asiakkaiden näkemys sosiaalityön vaikuttavuudesta, on Tarja Kemppaisen, Kaisa Kostamo-Pääkön, Asta Niskalan, Pekka Ojaniemen ja Kerttu Vesterisen (2010) tutkimus Sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnin ensiaskeleet Lapista - tutkimus sosiaalitoimistojen työn vaikuttavuudesta. Tutkimuksessa kerättiin tietoa kaikista asiakkaiden ja työntekijöiden kohtaamisista 6–8 kuukauden ajalta molemmilta osapuolilta tähän tarkoitukseen kehitetyllä lomakkeella. Työntekijät täyttivät jokaisesta asiakkaastaan kuukausittain seuraavat tiedot: asiakastyypin, onko työntekijällä tieto asiakkaan tilanearviosta ja suunnitelmasta, miten ja kuinka usein asiakkaan kanssa tai hänen asiassaan on ollut yhteydenottoja, miten työntekijä

kokee kyenneensä auttamaan asiakastaan ja onko asiakkuus alkanut tai päättynyt kyseisen kuukauden aikana. Asiakkaan lomakkeessa puolestaan kysyttiin seuraavia asioita: kokeeko asiakas tullessa kuulluksi tapaamisen aikana, onko asiakkaalla ja työntekijällä sama käsitys asiakkaan avuntarpeesta, onko asiakkaalla ja työntekijällä sama käsitys työskentelyn tavoitteista, onko tavoitteet saavutettu, onko asiakkaan elämäntilanteessa tapahtunut muutoksia ja mikä merkitys työntekijällä on ollut muutoksessa. Paperilomakkeille kerätyt aineistot siirrettiin sähköiseen tietokantaan, jonka jälkeen ne analysoitiin SPSS-ohjelmalla.

Kempaisen ym. (2010) tutkimuksessa vaikuttavan sosiaalityön keskeisiksi elementeiksi määrittivät asiakkaan osallisuus, vuorovaikutusintensivisyys ja suunnitelmallisuus, joiden toteutumisen edellytyksenä ovat riittävät työntekijävoimavarat. Tutkimuksen mukaan on kiinnitettävä erityistä huomiota asiakkaiden omiin arvioihin sosiaalityön vaikuttavuudesta ja elämäntilanteissa tapahtuneisiin muutoksiin pitkäkestoisesti. Tämä edellyttää tapauskohtaisen tiedon keräämistä asiakkaan tilanteesta koko asiakasprosessin ajan.

Tässä tutkimuksessa lähestyn arviointia ennen muuta asiakkaan näkökulmasta, eikä tutkimuksen tarkoituksena ole vaikuttavuuden arvioinnin tapaan systemaattisesti seurata yksittäisen asiakkaan tilannetta tai prosessien muutosmekanismeja. Tavoitteeni sen sijaan on tutkia nuorten itsensä antamia merkityksiä pajatoiminnalle ja pajatoiminnan merkitystä heidän elämäntilanteelleen. Vaikuttavuuden tutkimuksen keskusteluista haluan nostaa esiin kuitenkin Kempaisen ym. tutkimuksesta vaikuttavan sosiaalityön elementit asiakkaan osallisuuden, vuorovaikutusintensivisyyden ja suunnitelmallisuuden teemat. Toivon, että tutkimukseni antaa mahdollisuuden havainnoida, analysoida ja keskusteluttaa näitä aiheita ja ottaa kantaa niiden merkitykseen pajatoiminnassa.

2.1 Työpajatoiminnan kehittyminen Suomessa

Suomessa on ollut nuorten työpajatoimintaa noin neljäkymmentä vuotta. Ensimmäiset työpajat sijaitsivat Helsingissä, Vantaalla, Sotkamossa, Suomussalmella ja Kuhmossa. Työpajatoiminnassa yhdistyivät nuorisotyön ja työhallinnon tavoitteet ja menetelmät. (Opetusministeriö 2004, 8.) Pajatoiminnan avulla etsittiin uusia ratkaisuja nuorten työelämästä ja koulutuksesta syrjäytymiseen. Kahdeksankymmentäluvun loppuun mennessä

työpajoja oli perustettu lähinnä suurimpiin kaupunkeihin ja aluekeskuksiin. (Pekkala 2005, 13.)

Pilottityöpajat onnistuivat tavoitteissaan pääasiassa hyvin ja uusia työpajoja perustettiin näiden kokemusten pohjalta yhdeksänkymmentä luvun alkupuolelle mennessä. Näiden hyvien kokemusten ja 1990-luvun vaihteen laman aiheuttama massatyöttömyys johti työpajatoiminnan laajenemiseen. Kasvanut organisaatioiden lukumäärä sekä asiakasvolyymi tekivät mahdolliseksi alueellisen ja valtakunnallisen verkostoitumisen, jonka avulla toimintaa kehitettiin. (Pekkala 2005, 13-14.)

Työpajatoiminta muuttui 1990-luvulla monella tavalla suuren nuorisotyöttömyyden vuoksi. Nuorisotyöttömyyden vähentämiseksi asetettiin tavoitteeksi se, että puolet nuorista saadaan koulutukseen ja puolet työelämään. Vuosina 1993-1994 niin kutsuttu nuorisokansliapäällikkötyöryhmä, jossa oli kansliapäälliköt opetus-, työ- sekä sosiaali- ja terveystieteiden ministeriöstä, teki ehdotuksen nuorten työpajatoiminnan sisällöllisestä kehittämisestä ja toiminnan laajentamisesta koko maahan. Kun nuorten työpajatoiminnan laajeni koko maan kattavaksi, myös toiminnan sisällöt alkoivat muuttua ja sosiaalitoimi tuli kolmantena toimialana mukaan. Työpajojen toiminnassa painottui 1990-luvun alussa työkokemuksen saaminen ja työelämään tutustuttaminen, mutta asiakaskunnassa ilmeni myös tarvetta laajempaan yksilölliseen tukeen. Tämä tarve oli osaltaan vaikuttamassa vuonna 1995 alkaneeseen Euroopan unionin sosiaalirahasto-ohjelmaan suomalaisesta työpajatoiminnasta, jossa nuorille laadittiin henkilökohtaiset suunnitelmat sekä polut joko koulutukseen tai työelämään. Samaan aikaan lisääntyi tarve kehittää muita henkilökohtaisen ohjauksen menetelmiä yhdistämällä työpajatoiminnassa mukana olevien toimialojen vahvuuksia tukemaan toisiaan. 1990-luvun lopulla toiminnan painopisteenä oli laajennettu asiakkaan tukeminen. Työpajatoiminta oli koko 1990-luvun ajan yksi merkittävimmistä nuoriin kohdistetuista työllisyyttä edistävästä toimenpiteistä. Vuosien 1995-1999 välillä 40 000 nuorta osallistui työpajatoimintaan ja heistä 65-70 prosenttia sijoittui pajajakson jälkeen joko koulutukseen tai työelämään. (Opetus-ministeriö 2004, 8-9.)

Työpajat vakiinnuttivat asemaansa pajojen ohjaajien parantuneen ammattitaidon ansiosta. Työkokeilu, yhdistelmätuki ja EU-yhteistyö toivat pajoille uusia mahdollisuuksia. Ohjauksellisuus ja suunnitelmallisuus pajoilla yleistyivät ja toiminta kehittyi aiempaa kokonaisvaltaisemmaksi. (Pekkala 2005, 14.)

Toisen rakennerahastokauden alkaessa vuonna 1998 valtaosassa Suomen kunnista järjestettiin työpajatoiminnan kaltaista toimintaa nuorille. Nuorisotyöttömyys kääntyi jyrkkään laskuun jo yhdeksänkymmentäluvun puolivälissä. Erityisesti pienemmillä paikkakunnilla alkoi olla vaikeuksia löytää työhallinnon työpajakriteerit täyttäviä nuoria. Samoissa kunnissa oli usein kuitenkin paljon pitkäaikaistyöttömiä aikuisia ja koulutuksen ulkopuolelle jääneitä nuoria. Kyseiset kohderyhmät lisääntyivät työpajoilla oleellisesti vuoteen 2000 mennessä. Tällöin alettiin yleisemmin puhua nuorten työpajatoiminnan sijasta pelkästään työpajatoiminnasta. Työhallinnon koulutukseen ja työhön sijoittumista seuraavien mittareiden rinnalle alettiin kehittää uusia ja kokonaisvaltaisempia, esimerkiksi arjen hallintaa kuvaavia mittareita. (Pekkala 2005, 15.)

Työpajatoiminnan kehittämisessä siirryttiin vuoden 2000 jälkeen toiminnan vaikuttavuuden seurantaan sekä hyvien käytäntöjen mallintamiseen ja levittämiseen. Työpajatoiminnan piiriin alkoivat ohjautua myös ne nuoret, joilla oli erilaisia vaikeuksia kouluttautua tai työllistyä sekä puutteelliset valmiudet tulevaisuuden suunnitteluun. Aikuisten asiakkaiden ongelmissa sen sijaan painottuivat pitkäaikaisen työttömyyden alentama työkyky sekä vanhentunut ammattitaito. Asiakkaiden tarpeiden muuttumisen myötä työpajavalmentajien ammatillisen osaamisen haasteet kasvoivat ja työpajojen oli osattava määritellä oma osaamisensa ja palvelutarjontansa. (Opetusministeriö 2004, 9.)

Työpajatoiminta alkoi asettua perus- ja erityistason palvelurakenteiden väliin. Työpajatoiminnan oli pystyttävä tarjoamaan yksilötason palveluita niille asiakkaille, jotka putosivat perustason järjestelmien läpi ja jotka eivät kuitenkaan vielä tarvinneet erityistason palveluita. Työpajakentällä pyrittiin vastaamaan näihin haasteisiin käynnistämällä sekä paikallisia että alueellisia kehittämistoimenpiteitä sekä koko toimialaa yhdistäviä ja selkeyttäviä toimia. (Pekkala 2005, 16.)

Tänä päivänä työpajojen keskeisenä tavoitteena voidaan nähdä valmentautujien työvalmiuksien ja elämänhallinnan parantaminen. Monissa kunnissa työpaja on lähes ainoa vaihtoehto eri asiakasryhmien syrjäytymisen ehkäisyssä ja sosiaalisessa vahvistamisessa. Työskentely työpajalla voi olla valmentautujien työllistymispolun yksi osa. Myös koulutusjärjestelmän kanssa tehtävä yhteistyö on korostunut. Sosiaalinen työllistäminen

ymmärretään nykyisin yleiskäsitteeksi prosesseille, joiden tavoitteena on yksilöiden elämän kokonaisvaltainen tukeminen ja työelämään kiinnittyminen. (Pekkala 2005, 17)

Edellä on kuvattu työpajatoiminnan kehittymistä 1980-luvulta tähän päivään. Keskeisenä työpajojen tehtävänä voidaan pitää työllisyyden edistämiseen tähtäviä toimenpiteitä. Työpajoilla on pyritty auttamaan niitä nuoria, joiden tarpeisiin niin sanottu virallinen järjestelmä ei ole kyennyt vastaamaan. Työpajojen tavoitteet ja tehtävät ovat muuttuneet lainsäädännön, yhteiskunnan muutosten sekä asiakkaiden tarpeiden mukaan. Työpajatoimintaa ja sen toimintamuotoja on kehitetty vastaamaan työelämän ulkopuolella olevien nuorten tarpeisiin.

2.2 Työpajatoiminnan tehtävät ja tavoitteet

Opetusministeriön (2004, 9-10) mukaan nuorten työpajatoiminnan tehtäväksi on määritelty koulutukseen ja työhön ohjaaminen sekä yksilöllinen tuen antaminen, sosiaalinen vahvistaminen ja arjenhallintataitojen kartuttaminen mahdollisen syrjäytymiskiirteen ehkäisemiseksi tai katkaisemiseksi. Näiden tehtävien kautta työpajatoiminnan paikka määrittyy osaksi julkisen sektorin palvelujärjestelmää. Työpajatoiminnassa toteutetaan ennaltaehkäisevän ja varhaisen puuttumisen periaatetta sekä tavoitetta jo olemassa olevien valmiuksien edelleen kehittämiseksi.

Nuorten työpajat tarjoavat nuorille palveluita ja tukea peruskoulusta toisen asteen koulutukseen siirtymiseen sekä koulutuksesta työelämään siirtymiseen silloin, kun nuorella on siihen tarvetta. Työpajalla nuori voi selkiyttää tulevaisuuden suunnitelmiaan ja laatia yksilöllisen polun tämän tavoitteen saavuttamiseksi. Työpajalla nuori saa tukea laaditun suunnitelman toteuttamisessa. Työpajatoiminnan tavoitteena on tukea asiakasta aktiivisuuteen ja tulevaisuuden suunnitteluun. Lisäksi tavoitteena on edistää asiakkaan toimintakykyä, jotta hän pääsisi koulutukseen tai työelämään. (Opetusministeriö 2004, 10,12.)

Työpajojen tehtävänä on tarjota nuorille mahdollisuus tutustua työelämään sekä sopivan opiskelualan löytymiseen, työkokemuksen hankkimiseen ja arjenhallintataitojen vahvistamiseen. Työpajoja voidaan jaotella niiden toimintojen suuntautumisen mukaan muun muassa starttipajoihin, työtoiminnan yksiköihin ja pajakoulutoimintaan. Työpajatoiminta on

moniammatillista ja toimii valtion ja kunnan eri toimialojen väliin jäävillä alueilla. Paikallistasolla se yhdistää työvoimatoimiston osaamista kunnan eri toimialojen osaamiseen ja luo joustavuutta eri hallinnonalueiden asiakastyön käytäntöihin. Työpajalla kaikkien toimialojen osaaminen on hyödynnettävissä kunkin asiakkaan yksilöllisten tarpeiden mukaan. (Opetusministeriö 2004, 13, 17, 19; Marniemi & Pekkala 2005, 13.)

Opetusministeriö on päätöksellään (17/600/2006) määritellyt seuraavat neljä nuorten työpajatoiminnan yleistä perustetta:

1) ”Työpajatoiminta sijoittuu julkisen sektorin palvelukokonaisuudessa sosiaalialan palvelujen ja avoimien koulutus- ja työmarkkinoiden välimaastoon ja on moniammatillista toimintaa. Työpajatoiminta tarjoaa asiakasta tukevaa toimintaa asiakaskohtaisesti ja yhteisesti sovitun määrärajan puitteissa. Työpaja tarjoaa mahdollisuuden ohjattuun ja tuettuun työntekoon sekä räätälöidyn polun koulutukseen, sen loppuun suorittamiseen tai avoimille työmarkkinoille työllistymiseen. Työpajatoiminnassa pajalainen tekee työtä ja valmentautuu työn avulla. Työpajajakso määritellään aina yksilöllisesti.”

2) ”Työpajatoiminta toteuttaa varhaisen puuttumisen ja yhteisöllisyyden periaatteita ja soveltaa tekemällä oppimisen ja motivoimisen menetelmiä. Työpajatoiminnassa hyödynnetään eri toimialojen erityisosaamista siten, että niistä kootaan pajalaisen tavoitteita vastaava palvelu- ja toimenpidekokonaisuus. Pajalaisella itsellään on keskeinen asema tavoitteiden asettamisessa ja työpajajaksoa koskevan suunnitelman laatimisessa. Työpajajakson aikana tavoitteiden saavuttamista ja pajatoimenpiteiden vaikuttavuutta arvioidaan säännöllisesti. Työpaja raportoi toteutuneet pajatoimenpiteet ja tulokset pajalaiselle ja palvelun tilaajalle. Työpajatoiminnalla on oltava asiakirjahallintajärjestelmä.”

3) ”Pitkäjänteisen ja tuloksekkaan työpajatoiminnan edellytys on ammatillisesti osaava henkilökunta. Pitkäjänteinen työskentely edellyttää, että enemmistö työpajan henkilöstöstä on vakinaisia työntekijöitä ja että heillä on mahdollisuus suunnitella toiminnan sisältöjä. Moniammatillisen verkoston luominen ja ylläpito edellyttävät vakinaisia työntekijöitä toimiakseen tehokkaasti. Nuorten työpajatoiminnan toteuttaminen edellyttää nuorten tarpeet huomioon ottavien menetelmien osaamista ja nuorille kohdennettua toimintaa. Jos työpajatoiminnan yhteydessä on myös muille kuin nuorille suunnattua toimintaa, edellyttää

nuorten työpajatoiminnan toteuttaminen nuorten tarpeet huomioon ottavien menetelmien osaamista ja nuorille kohdennettua toimintaa.”

4) ”Paikallista työpajatoimintaa ohjaa ja kehittää asiantuntijoista koostuva ohjaus- tai johtoryhmä. Asiantuntijat edustavat niitä tahoja, joiden lähettämille nuorille asiakkaille palveluja tarjotaan ja jotka ovat keskeisiä kumppaneita palvelujen toteuttamisessa. Ohjaus- tai johtoryhmän tehtävä on ohjata, ennakoida ja arvioida niitä tekijöitä, jotka vaikuttavat työpajapalvelun sisältöihin. Ohjaus- tai johtoryhmä yhteen sovittaa strategisia toimintoja, suuntaa toiminnan sisältöjä ennakoitaviin tarpeisiin sekä analysoi työpajatoiminnan kokonaisuutta paikallisesti.”

Janne Marniemen ja Terho Pekkalan (2005, 13) mukaan työpajat ovat erityistyöllistämisen yksiköitä, jotka tarjoavat heikossa työmarkkina-asemassa oleville henkilöille tukea työ- ja yksilövalmennuksen keinoin. Komosen (2007, 167, 122) mukaan työpajatoiminnan nykytehtävää voidaan pitää myös ohjauksellisena ja kasvatuksellisena. Työpajan rooli kasvatuksellisena yksikkönä koulun ja kodin rinnalla on korostunut ja työpajan voidaan katsoa jopa paikkaavan kodille ja koululle kuuluvia kasvatustehtäviä.

Työpajatoiminta toimii tiiviissä yhteistyössä nuorisotoimen, työhallinnon, sosiaalitoimen ja opetustoimen kanssa. Nuorisotoimen osallistuminen työpajatoimintaan on edistänyt yhteisöllisten ja vertaistukeen liittyvien menetelmien soveltamista. Työhallinto on tuonut työpajatoimintaan työllistämisen ja aktivointiin liittyvät menetelmät. Sosiaalitoimi puolestaan on korostanut kokonaisvaltaista arjenhallinnan tukemista. Opetustoimi on käyttänyt työpajoja apunaan pajakoulutoiminnan sekä ammatillisen koulutuksen erityis- ja lisäopetuksen kehittämisessä. Työpajatoiminta yhdistää nämä neljä eri toimialaa. Työpajatoiminnan avulla on luotu uusia välineitä eri sektoreiden välissä ja niiden yli tehtävässä työssä. (Opetusministeriö 2004, 13.)

Määritelmät työpajatoiminnan tavoitteista ja tehtävistä lähtevät rakenteelliselta tasolta ja niissä on nähtävissä kunkin toimialan omat tavoitteenasettelut. Työvoimatoimen tavoitteet liittyvät työllistämiseen ja opetusministeriön tavoitteet ovat koulutukseen liittyviä, sosiaalitoimi puolestaan korostaa elämänhallintaan liittyviä tavoitteita. Lisäksi työpajat itse määrittelevät toimintaansa omista lähtökohdistaan. Näissä määrittelyissä on kuitenkin

unohdettu näkemykseni mukaan tärkein asia eli työpajan palvelunkäyttäjänä oleva nuori. Onkin mielenkiintoista nähdä, millaisia merkityksiä nuoret itse antavat työpajatoiminnalle.

2.3 Työpajan menetelmät

Työpajoilla käytetään valmennuksen-käsitettä silloin, kun tarkoitetaan työpajan menetelmiä ja niiden sisältöjä. Valmennus-käsitteistön kehittyminen alkoi 1990-luvun lopulla, jolloin työpajojen asiakkaista alettiin puhua valmentautujina ja ohjaajista valmentajina. Valmennus-käsitteen käyttöönotolla haluttiin korostaa työpajatoiminnan suunnitelmallisuutta ja tavoitteellisuutta, samoin kuin valmentautujan omaa aktiivisuutta ja toimivana subjektina oloa. Valmennus on kokonaisvaltaisempi, tavoitteellisempi ja osallistavampi käsite kuin ohjaus. Valmentautuja on mukana tavoitteen asettamisessa ja arvioinnissa. Valmennus voidaan jakaa työ- ja yksilövalmennukseen. (Pekkala 2005, 22, 24.)

Työvalmennus on prosessi, jossa työskennellään yhdessä etukäteen määriteltyjen tavoitteiden saavuttamiseksi. Se on yhteisöllinen ja kahdenkeskinen suhde, jonka tarkoitus on tarjota pitkäjänteistä tukea, ohjausta, osallistumista ja motivointia. Työvalmennus on osa verkostotyöskentelyssä tapahtuvaa ketjutettua palveluprosessia. Työvalmennuksessa valmentaja jakaa taitonsa, tietonsa ja kokemuksensa tukemaan valmentautujan tavoitteiden saavuttamista. Työvalmennus on työn avulla valmentamista, joka antaa valmentautujalle mahdollisuuden saavuttaa työelämässä tarpeellisia tietoja, taitoja ja osaamista sekä onnistumisen kokemuksia. Lisäksi työvalmennus on tapa saada valmentautuja ottamaan vastuuta omasta kehityksestään. (Hassinen 2005, 15.)

Työvalmennuksen perustehtävä ja tavoite on edistää yksilön työkykyä ja osaamista. Siihen kuuluu päivittäisen tuen antaminen vaikeusasteeltaan erilaisten töiden opettelussa, konkreettisten taitojen opettelua, yhteistoimintaa työyhteisön muiden jäsenten kanssa sekä säännöllisyyden, huolellisuuden ja siisteyden opettelua. Työvalmennuksen tehtävänä on myös tuottaa tietoa yksilövalmennuksen tueksi arvioimalla valmentautujan edistymistä. Tämä tapahtuu vuorovaikutuksessa asiakkaan kanssa havainnoimalla, keskustelemalla ja kuuntelemalla. Myös asiakkaan päivittäisen suoriutumisen, läsnäolon, käyttäytymisen ja toiminnan kirjaaminen perustuu vuorovaikutushavaintoihin. Työvalmentajan on tärkeä jakaa

havaitsemansa tieto yksilövalmentajan kanssa, koska työ- ja yksilövalmennus tähtäävät samaan suuntaan ja tukevat toisiaan. (Pekkala 2005, 26.)

Yksilövalmennus on työvalmennukseen olennaisena osana liittyvää kokonaisuuden tukemista. Työvalmentajan päätehtävänä on antaa päivittäiseen työhön liittyvää tukea ja kehittää työvalmiuksia, kun taas yksilövalmentajan tehtävänä on keskittyä valmentautujan tilannearviointiin ja seurantaan, suunnitelmallisuuteen sekä yksilöllisiin tarpeisiin. Keskustelujen, käytännön harjoittelun ja asioiden selvittelyn avulla pyritään kehittämään kykyä hallita arkea. (Hassinen 2005, 15.)

Komosen (2007, 20-21) mukaan työpajojen tavoitteena on saada nuori omasta elämästään vastuun ottavaksi aktiiviseksi toimijaksi. Tähän pyritään yksilövalmennuksella, joka on kokonaisvaltaista elämän suunnittelun ja arjenhallinnan tukemista. Yksilövalmennuksen tavoitteena on pysäyttää tai ehkäistä nuoren syrjäytymiskierre mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Yksilövalmennuksessa korostetaan nuoren vastuuttamista omasta elämästään ja tulevaisuudestaan yksilöllisen pajasuunnitelman avulla.

Yksilövalmennuksen tehtävänä ja tavoitteena on tukea yksilön toimintakykyä ja arjen hallintaa. Tämä valmennuksen muoto tähtää kokonaisuuden hallintaan, joka perustuu asiakaslähtöiseen lähtötilanteen arviointiin. Yksilövalmentaja laatii asiakkaalle valmennussuunnitelman ja seuraa sitä. Valmennussuunnitelma tehdään yhteistyössä työvalmentajan ja muiden alojen ammattihenkilöiden kanssa. Yksilövalmennus määrittyy näin moniammatilliseksi työksi, jota tehdään yhdessä sosiaali-, terveys-, koulutus-, työllisyysasiantuntijoiden kanssa. Yksilövalmennus voi tarkoittaa pajalla tapahtuvaa asioiden selvittelyä, keskustelua, inhimillisen välittämisen ja tuen antamista sekä laajempaa palvelujärjestelmän avulla tapahtuvaa tukemista. Yksilövalmennus voidaankin määritellä yksilölliseksi palveluohjaukseksi, jolloin yksilövalmentaja on linkki oman organisaation, työvalmentajan, asiakkaan ja yhteiskunnan muiden toimijoiden välillä. Hänen tehtävänä on pitää eri osapuolet ajan tasalla tuottamalla ja tiivistämällä olennaista tietoa asiakkaan tilanteesta. (Pekkala 2005, 30-31.)

3 SYRJÄYTYMISEN EHKÄISEMINEN JA NUORTEN TUKEMINEN TYÖPAJAN KONTEKSTISSA

Tarkastelen tässä luvussa syrjäytymisestä käytävää keskustelua. Syrjäytymiskäsitteen käyttäminen on saanut osakseen kritiikkiä ja itsekin pohdin kovasti sen leimaavuutta. Mielestäni nuorten määrittelemisen syrjäytyneiksi ja ulkopuolella oleviksi on kyseenalaista. (ks. Helne 2003.) Työpajatoiminnan keskeinen tavoite kuitenkin on syrjäytymisen ehkäiseminen ja jo alkaneen syrjäytymiskiirteen katkaiseminen. Tämän vuoksi näen tarpeelliseksi syrjäytymiskäsitteen määrittelemisen.

Tuula Helneen (2003, 10) mukaan syrjäytymistä tarkasteltaessa tulisi puhua syrjäytymisestä syrjäytyneiden sijaan. Painopiste tulisi siirtää yksilön tarkastelusta yhteiskunnallisten mekanismien tarkasteluun. Kyösti Raunion (2006, 44) mukaan syrjäytyminen määrittyy ei-toivottavaksi ilmiöksi, josta tulisi pyrkiä pois. Sosiaalityön tehtävänä on tukea syrjäytyneitä ihmisiä niiden voimavarojen tunnistamisessa ja käyttöönottamisessa, jotka ovat keskeisiä asiakkaan elämänhallinnan ja yhteiskunnallisen osallisuuden vahvistumiselle. Tässä tutkimuksessa näen työpajatoiminnan rakenteellisena mahdollisuutena, joka pyrkii tukemaan nuorta näiden voimavarojen tunnistamisessa ja käyttöönottamisessa. Määrittelen syrjäytymistä sosiaalityön näkökulmasta Kyösti Raunion (2006) sekä Tuula Helneen (2003) teosten kautta sekä Tero Järvisen ja Markku Janhukaisen (2001) artikkelin pohjalta.

3.1 Syrjäytyminen ja huono-osaisuus

Sosiaalityön kansainvälisessä keskustelussa syrjäytymiseen liitetään etuliite sosiaalinen (*social exclusion*), jolla viitataan yhteiskunnalliseen järjestelmään kiinnittymiseen. Sosiaalityössä toiminta sijoittuu valtavirrasta sivuun joutuneiden ja valtavirrassa elävien rajapintaan. Sosiaalityön ei tulisi toimia pelkästään yhteiskuntakeskeisestä lähtökohdasta, vaan huomioida myös yksilöiden ja perheiden lähtökohdat. Yhteiskunnallisesta näkökulmasta sosiaalinen syrjäytyminen nähdään yksilön yhteiskuntaan yhdistävien siteiden heikkoutena, ennen kaikkea työstä syrjäytymiseksi. Keskeinen kysymys Raunion mukaan on, mistä syrjäydytään, kun syrjäydytään. Syrjäytymiskäsitteen tarkastelu edellyttää siis sen yhteiskunnan tarkastelua, jossa syrjäytymistä esiintyy. (Raunio 2006, 10–12, 21.)

Syrjäytymisen käsitettä määritellessään Raunio (2006) lähtee liikkeelle huono-osaisuuden tarkastelusta. Kun syrjäytymisellä tarkoitetaan huono-osaisuuden kasaantumista, ilmiöön liitetään dynaaminen näkökulma. Huono-osaisuuden nähdään kuvaavan lopputulosta ja syrjäytymisen käsitteen huono-osaisuutta aikaansaavaa prosessia. Sosiaalityön näkökulmasta on olennaista kiinnittää huomiota yksilöille hyvinvoinnin ongelmia aiheuttavaan syrjäytymiseen yhteiskunnallisista instituutioista. Syrjäytymisessä on olennaista kyky tunnistaa yksilöille huono-osaisuutta aiheuttavia prosesseja, joissa yhteiskunnallisilla instituutioilla on keskeinen merkitys. Näitä instituutioita voidaan pitää myös keskeisinä syrjäytymisen määrittäjinä. Sosiaalityössä huomiota tulisi kiinnittää prosessien lisäksi myös yksilöiden hyvinvointiin sekä yksilötasolla ilmenevään huono-osaisuuden kasaantumiseen. Sosiaalityöllä pyritään ennaltaehkäisevään työotteeseen ja varhaiseen puuttumiseen, mutta käytännössä toimitaan usein tilanteessa, jossa hyvinvoinnin ongelmat ovat ehtineet jo kasaantua. (mt. 25–28, 18.)

Raunio (2006, 12) mukaan yhteiskunnan valtavirrasta voidaan puhua myös yhteiskunnan normaalisuutena ja syrjäytyminen on yhteiskunnan normaalisuudesta sivuun joutumista. Normaalisuuden käsite on keskeinen toiminnallinen lähtökohta myös sosiaalityössä ja sosiaalityön tehtävänä voidaankin nähdä yhteisölliselle elämälle tärkeän normaalisuuden vahvistaminen. Helne (2003) nostaa esiin syrjäytymiskäsitteen ristiriitaisuuden ja kiinnittää huomion yhteiskuntaan, niihin konteksteihin ja siihen aikaan, joissa syrjäytymisdiskurssi syntyy. Lisäksi huomio keskittyy siihen, miten tavoitteeksi nousee syrjäytyneiksi määriteltyjen saattaminen takaisin yhteiskunnan yhteyteen, takaisin reunalta keskelle tai ulkoa sisään. Helne näkee syrjäytymisestä käytävän keskustelun aikalaisanalyysina tai -diagnoosina, joka kertoo yhtä paljon yhteiskunnasta kuin tarkastelun kohteena olevasta ilmiöstä. (mt. 2-3, 9, 74–75.)

Jahnukainen ja Järvinen (emt., 128) mukaan syrjäytymistä voidaan lähestyä myös sosiaalisesti sopeutumattomien yksilöiden muodostamana ryhmänä. Syrjäytymiseen yhteydessä olevia tekijöitä ei etsitä yhteiskunnallisista tai syrjäytymistä lisäävistä prosesseista, vaan ihmisten omasta toiminnasta sekä heidän kulttuuri- ja elinympäristöistään. Yhteiskunnan taso tuodaan esille siten, että hyvinvointivaltion erilaisten etuuksien ja tukien katsotaan edistävän syrjäytymistä synnyttämällä passiivisuutta sekä riippuvuutta järjestelmästä. Tämän ajatellaan

johtavan vähitellen ”alaluokkaistumiseen”, valtavirrasta poikkeavaan alakulttuuriseen elämäntapaan.

Tarkasteltaessa syrjäytymistä yksilötasolla, viitataan yksittäisen ihmisen kohdalla ilmeneviin sosiaalisiin ongelmiin ja niiden kasautumiseen. Samassa yhteydessä puhutaan yleensä myös moniongelmaisuudesta ja huono-osaisuudesta. Syrjäytymisen katsotaan ilmenevän eri ulottuvuuksilla: syrjäytymisenä tuotannosta (palkkatyö), sosiaalisista suhteista (työyhteisö, perhe, ystävät) sekä vallasta (politiikka). Mitä useammalla näistä ulottuvuuksista ihmisillä on ongelmia, sitä syrjäytyneempi hänen katsotaan olevan. Pelkistetysti kyse on ulkoisten rajoitusten aiheuttamista yksilöllisten toimintamahdollisuuksien kaventumisesta ja heikkenemisestä. Nyky-yhteiskunnassa palkkatyön ja perheen sekä opiskelun ja erilaisten kulutuksen muotojen katsotaan olevan ihmisten väliselle yhteisyydelle tärkeitä. Ne ovat myös tärkeimmät siteet yksilön ja yhteiskunnan välillä. Tämän perusteella voidaankin ajatella, että suurimmassa vaarassa syrjäytyä ovat ne yksilöt, joilla ei ole työtä, koulutusta, perhettä, eikä rahaa kuluttaa. (Järvinen & Janhukainen 2001, 128- 129.)

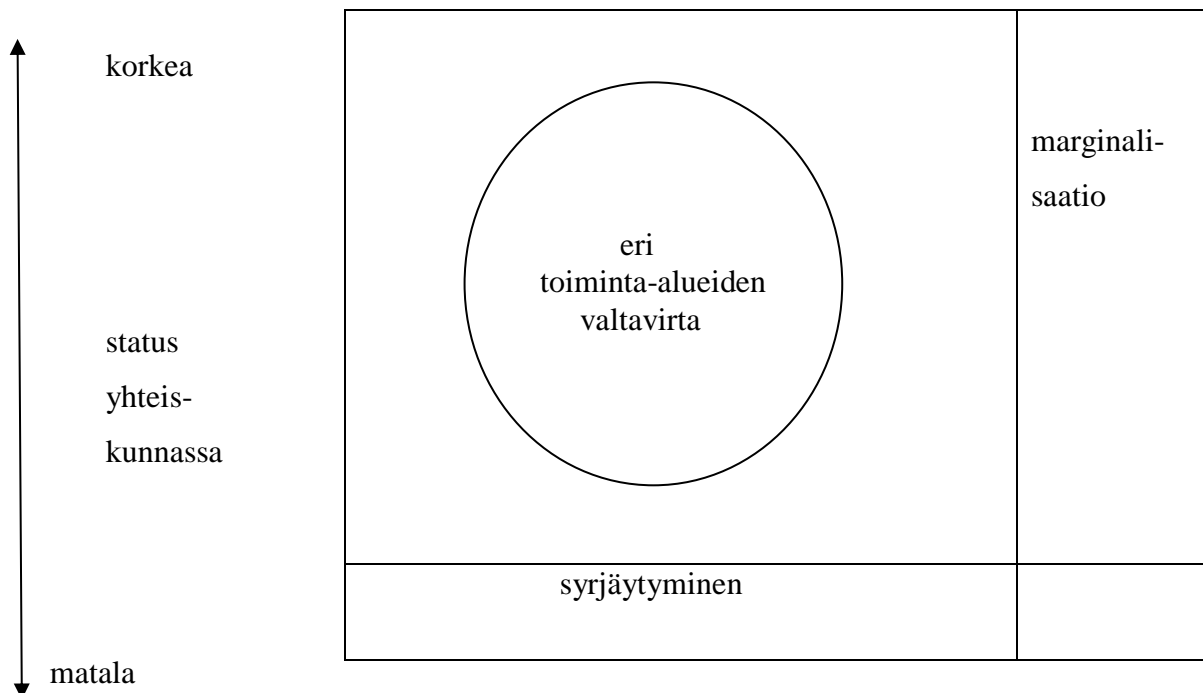
Keskustelu nuorten syrjäytymisestä näyttäytyy erityisesti koulutus- ja työvoimapolitiisissa toimenpiteissä, joissa on korostettu työpajatoiminnan merkitystä nuorten syrjäytymisen ehkäisyssä. Valtiontarkastusviraston tekemän selvityksen mukaan syrjäytynyt nuori maksaa yhteiskunnalle reilut miljoona euroa. Yhteiskunnalle syrjäytymisestä aiheutuneet seuraukset näyttäytyvät lähinnä menetettyinä tuotannontekijöinä ja lisääntyvänä kustannusrasitteena. Selvityksen mukaan työpajatoiminnasta tehdyt vaikuttavuusanalyysit osoittavat työpajatoiminnan olevan kunnille taloudellisesti kannattavaa, koska sillä voidaan vähentää nuorten syrjäytymistä. (Valtiontarkastusvirasto 2007, 116.)

3.2 Marginalisaatio

Järvisen ja Janhukaisen (2001) mukaan syrjäytymisen käsite soveltuu kaikkein huono-osaisimman joukon elämäntilanteen kuvaamiseen. Sen sijaan kenelle tahansa on mahdollista asettua tai hänet voidaan asettaa syrjään joltain elämänalueelta. Tällöin voidaan käyttää marginalisaation käsitettä. (mt. 138.)

Nuoruus on siirtymävaihe, jolla voidaan katsoa olevan tietynlainen marginaaliasema, kun ei olla enää lapsia ja integroituminen yhteiskuntaan ja aikuisuuteen on vielä kesken. Viimeaikaiset kulttuuriset muutokset ovat tuoneet nuorten elämään uusia riskejä ja epävarmuutta. Nuorten on vaikeampaa vastata moniin odotuksiin, joita aikuisuuteen perinteisesti liitetään. Voidaankin otaksua yhä useamman nuoren tuntevan itsensä ulkopuoliseksi yhdellä tai useammalla elämänalueella. Silloin, kun kysymyksiin kuka olen, mistä tulen ja mihin olen menossa, on yhä vaikeampaa löytää vastauksia, marginalisaatio paikantuu myös identiteetin ongelmaksi. (Järvinen & Janhukainen 2001, 141.)

Marginalisaatio voidaan ymmärtää eri elämänalueisiin ja tiettyyn kulttuuriseen kontekstiin liittyvän keskustan ja periferian välisenä suhteena. Tällöin ulkopuolisuus, marginaalissa oleminen, ei sinänsä viittaa huono-osaisuuteen ja syrjäytymiseen, vaan on kontekstuaalinen mahdollisuus jokaisen yksilön kohdalla. Tästä näkökulmasta katsottuna, syrjäytymiselle ja marginalisaatiolle on yhteistä vain se, että molemmat ilmiöt ovat sijoitettavissa kulttuuriseen ja yhteiskunnalliseen periferiaan, keskustan ja valtavirran ulkopuolelle. Ne sijoittuvat kuitenkin periferiaan eri tavoin. Tätä jakoa havainnollistetaan kuviossa 1 siten, että syrjäytyminen ja marginaalissa oleminen on erotettu toisistaan vain osittain päällekkäisiksi palkeiksi keskustan, valtavirran eli niin sanotun normaalin tai keskiverron toiminnan ulkopuolelle.

Kuvio 1. Syrjäytyminen ja marginalisaatio suhteessa valtavirtaan ja yhteiskunnalliseen statukseen. (Janhukainen 2001.)

Marginalisaatio ja syrjäytyminen ilmiönä eroavat siis toisistaan. Syrjäytymiseen liittyy lähes aina sekä koettua että objektiivisesti havaittavissa olevaa huono-osaisuutta, ja ilmiönä se paikantuu lähinnä yhteiskunnan alimpiin sosiaalisiin kerrostumiin. Puhuttaessa syrjäytymisestä yksilötasolla, on edetty usein tilanteeseen, jossa periferiassa ollaan usealla tai lähes kaikilla yhteiskuntaelämän kentillä. Yksilöä ja yhteiskuntaa yhdistävät siteet ovat joko täysin katkenneet tai yleensä ainakin pahasti vaurioituneet. Sen sijaan marginalisaatioon ei välttämättä liity ulkoisesti havaittavissa olevaa huono-osaisuutta ja marginalisaatiota voi esiintyä yhteiskunnan eri kerroksissa kaikilla toimijatasoilla. Yksilö voi olla marginaalissa joillakin sosiaalisen elämän kentillä, mutta silti keskustassa eli valtavirrassa joillakin toisilla kentillä. (Järvinen & Janhukainen 2001, 142-143.)

Yhteen tai useampaan elämänalueeseen liittyvä marginaalisuus voi olla myös tietoinen valinta. Omasta tahdostaan marginaalissa voi olla esimerkiksi palkkatyön ulkopuolella oleva henkilö, joka hankkii toimeentulonsa muulla tavoin. Marginaalisuus voi olla myös keino erottautua massasta. Marginaalisuus voi kuitenkin joskus edetä syrjäytymiseksi erityisesti silloin, kun ollaan useiden elämänalueiden ulkopuolella samanaikaisesti ja siihen liittyy riski ongelmien kasaantumisesta tai pitkittymisestä. Tässä suhteessa keskeisiä elämänalueita ovat koulutus, työ, perhe ja muut sosiaaliset suhteet. Olennaista on myös yksilön suhde esimerkiksi rikollisuuteen ja päihteiden käyttöön. (emt.143.)

Edellä on kuvattu erilaisia määrittelyjä syrjäytymisestä, huono-osaisuudesta ja marginalisaatiosta. Näissä määrittelyissä huomioni kiinnittyi siihen, että yleensä asioita tarkastellaan yksilön kokemusmaailman ulkopuolelta ja unohdetaan yksilön oma kokemus asiasta. Mielestäni on tärkeää huomioida myös se, miten toimijat itse määrittelevät syrjäytymisen omassa elämässään. Kokevatko syrjäytyneiksi määritellyt henkilöt olevansa syrjäytyneitä, huono-osaisia tai marginaalissa olevia?

3.4 Työpajatoiminnan auttamistyön menetelmälliset suuntaukset

Sosiaalityö on osa yhteiskunnallista auttamistyötä. Myös työpajatoiminta kuuluu tähän auttamistyön kenttään niin tavoitteiden kuin työmenetelmienkin suhteen. Ilmari Rostilan (2001, 8, 35) mukaan sosiaalityö on tavoitteellista ongelmanratkaisutyötä, joka edellyttää tavoittelähtöisyyttä ja systemaattisuutta. Työskentelylle asetetaan tavoite, joka sovitaan

yhdessä asiakkaan kanssa. Rostilan mukaan sosiaalityö sisältää seuraavia prosessivaiheita: 1) tavoite työskentelylle 2) työskentely tavoitetta kohti ja 3) työskentelyn päättäminen.

Sosiaalityön prosessivaiheet ovat löydettävissä myös työpajatoiminnan auttamistyöstä. Työpajalla asiakkaalle tehdään tavoitteet työpajajaksolle sekä määritellään, millä työmenetelmillä ja toimenpiteillä edetään kohti tavoitetta. Suunnitelmaa toteutetaan työskentelyvaiheessa, jolloin työpajan työntekijät käyttävät erilaisia työmenetelmiä kuten yksilökohtaista työtä, verkostotyötä ja ryhmätyötä. Yksilötyöhön katsotaan kuuluvaksi psykososiaalisen työn, counselling työn sekä palveluohjauksen. Seuraavaksi tarkastelen edellä mainittuja menetelmiä teoreettisen tiedon valossa.

3.4.1 Yksilökohtainen työ

Sosiaalityön keskusteluissa puhutaan yksilökohtaisesta ja terapeuttisesta sosiaalityöstä sekä psykososiaalisesta työstä lähes samassa merkityksessä. Näillä käsitteillä tarkoitetaan sosiaalityön lähestymistapaa, jossa pyritään yksilölliseen tapauskohtaisuuteen klassisen case work–perinteen mukaan. Toisaalta siinä voidaan painottaa yleistä pyrkimystä terapeuttiseen työskentelyotteeseen tai tavoitella erityistä psykososiaalisen asiakastyön näkökulmaa. (Toikko 1997, 169.)

Psykososiaalisen työskentelyn tavoitteena on saada aikaan muutos ihmisen ajattelu- ja toimintatavoissa. Psykososiaalisuuden taustalla on näkemys, jolla pyritään tavoittamaan integroitunut käsitys psykologisesta ja yhteiskunnallisesta ihmisestä. Psykososiaalinen työ on ennaltaehkäisevää ja siinä pyritään yksilön tai perheen kokonaiselämäntilanteen kartoittamiseen. Se on myös tiedottamista palveluista ja sosiaalisista oikeuksista. Asiakkaan tilanne pyritään selkiyttämään ja häntä pyritään tukemaan keskusteluiden avulla. (Granfelt 1993, 194, 196 .)

Timo Toikko (1997, 169) käyttää artikkelissaan ”Psykososiaalinen lähestymistapa sosiaalityössä” yksilökohtaisen sosiaalityön pääkäsitteenä psykososiaalista työtä, mutta käyttää myös yksilökohtaisen ja terapeuttisen sosiaalityön käsitteitä. Toikon mukaan psykososiaalinen lähestymistapa on auttamistyötä, joka perustuu kasvokkaiseen vuorovaikutukseen. Hänen mukaansa määrittely kuvaa sosiaalityön suuntautumista, eikä

varsinaista sosiaalityön menetelmää. Toikko korostaa psykososiaalisen lähestymistavan tapauskohtaisuutta sekä sosiaalityöntekijöiden ja asiakkaiden vuorovaikutuksellista suhdetta. Tämä edellyttää henkilökohtaista kohtaamista ja vuorovaikutustaidoista muodostuu keskeinen sosiaalityön osaamisen alue. (mt. 183.)

Marika Vilén, Päivi Leppämäki ja Leena Ekström käyttävät käsitettä *counselling* kuvaamaan vuorovaikutuksellista tukemista. Englannin kielessä käytetään sanaa counselling, kun pyritään erottamaan vuorovaikutustyö psykoterapiasta. Käännettynä counselling tarkoittaa ohjaamista, neuvojen antamista ja kehottamista. Työskenneltäessä counsellig-tasolla pyritään tukemaan olemassa olevia voimavaroja hyödyntäen myös psykoterapiasta saatavaa tietoa. Woofin (1997) mukaan psykoterapia ja counselling eroavat toisistaan suhteessa ohjauksen keston sekä suhteessa keskustelun syvyyteen ja intensiteettiin. Counselling-tasolla asiakkaan kanssa tehdään yhdessä johtopäätöksiä ja päätelmiä, mutta ei pitkälle vietyjä analyysejä ja tulkintoja. (mt., 11-12.)

Vuorovaikutuksellisen tukemisen tavoitteena on kuunnella ja tukea ihmisen jo olemassa olevia voimavaroja sekä auttaa häntä ongelmiansa ratkaisemisessa. Tavoitteena on saada aikaan voimaantumisen kokemus. Tärkeää on yhdessä kokeminen ja kokemusten jakaminen. Tämä voi tapahtua yksilöllisesti keskustellen tai vertaisryhmässä. Vuorovaikutuksellisessa tukemisessa auttaja pyrkii tukemaan ihmisen tietoista puolta ja olemassa olevia voimavaroja. Se voi vaatia syvällistä perehtymistä asiakkaan tilanteeseen, mutta joskus riittää hetken empaattinen kuuntelu ja rohkaisevat sanat. Vuorovaikutuksellinen tukeminen keskittyy aikavälille tässä ja nyt sekä lähitulevaisuuteen. Asiakas itse saa määritellä sen, kuinka paljon hän tuo mukaan menneisyyttään. (emt. 23-24.)

Palveluohjaus on asiakaslähtöinen työtapa, joka korostaa asiakkaan etua. Palveluohjaus tarkoittaa sekä asiakastyön menetelmää (case management) että palveluiden yhteensovittamista organisaatioiden tasolla (service coordination). Suomessa palveluohjauksen (case management) katsotaan tarkoittavan yksilökohtaista palveluohjausta tai vain yksinkertaisesti palveluohjausta. Olennaista palveluohjauksessa on asiakkaan ja työntekijän luottamussuhde ja asiakaslähtöinen työskentelytapa. Se on työmenetelmä, jolla kootaan palvelut asiakkaan tueksi ja lievennetään palvelujärjestelmän hajanaisuuden haittoja. Palveluohjauksen tavoitteena on asiakkaan yksilöllisten tarpeiden tunnistaminen ja hänen

tarvitsemiensa palveluiden ja tukitoimien järjestäminen sekä siirtyminen instituutio- ja tarjontakeskeisistä palveluista käyttäjä- ja kysyntäkeskeisiin palveluihin Yksilökohtainen palveluohjaus sisältää neuvontaa, koordinoitua ja asianajoa. Keskeistä palveluohjauksessa on palvelujen tarpeen yksilöllinen arviointi, suunnittelu ja voimavarat. Palveluohjauksen tehtävänä on ratkaista palvelujärjestelmän yhteistyöongelmia ruohonjuuritasolla yksittäisen asiakkaan elämäntilanteesta ja hänen tarvitsemistaan palveluista lähtien. Palveluohjauksessa asiakkaalle nimetään henkilökohtainen vastuhenkilö, jonka tehtävänä on tukea asiakasta ja hänen läheisiään oikeiden ja sopivien palvelujen valinnassa. Asiakkaan palvelujen tarve arvioidaan ja päätös palveluista tehdään mahdollisimman lähellä käyttäjää. Palveluohjaaja seuraa asiakkaan tilannetta yhdessä hänen kanssaan. Asiakkaalle tehdään tuki- ja palvelusuunnitelma, jota muutetaan tarvittaessa. (<http://www.sosiaaliportti.fi>)

Nämä kolme eri yksilötyön tapaa täydentävät toisiaan ja kuvaavat yksilötyön tekemisen tapoja työpajatoiminnassa. Asiakkaan tilanne ja tarpeet määrittelevät sen, mitä menetelmiä kulloinkin käytetään.

3.4.2 Ryhmätyö

Ryhmän käyttö sosiaalityössä ei ole uusi asia, vaan sitä on käytetty jo viime vuosituhannen alun sosiaalityössä. Vaikka ryhmätyö on sosiaalityön historian valossa perinteinen työmenetelmä, sen käyttö on vielä harvinaista. (esim. Kempainen ym. 2010, 114–115). Jauhaisen & Eskolan (1994, 137) mukaan sosiaalityön tarkoituksena on yksilön persoonallisen kehittymisen tukeminen sekä yhteiskunnan ja sosiaalisten ongelmatilanteiden muuttaminen. Tavoitteena on ihmisen toimintakyvyn tukeminen ja sosiaalisiin suhteisiin liittäminen. Ihminen voi kehittää itseään persoonallisuudeksi ja kehittyä persoonana osallistumalla erilaisiin ryhmätoimintoihin. Ryhmää käyttävän sosiaalityön tavoite on osallistumisen kautta toimintakykyiseksi kasvaminen. (Coyle 1930; Trecker 1955; Rissanen 1969; Heap 1975; Garland 1992.)

Jane Addams ja settlementitoiminnan sosiaalityöntekijät toimivat aktiivisesti nais- ja rauhanliikkeissä yhteiskunnallisten epäkohtien poistamisen, sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ja demokratian nimissä 1900-luvun ensimmäisinä vuosikymmeninä. 1920-luvulla ryhmiä alettiin käyttää lisäksi NNKY:ssä ja NMKY:ssä sekä muissa toimintakeskuksissa. Suomeen

ryhmämuotoinen sosiaalityö teki tuloaan 1950-luvulla. Suomalaisessa sosiaalityössä ryhmätoiminta on ollut suhteellisen vähän yhteiskunnallisen muutostyön välineenä, toisin kuin muissa maissa. Ryhmätyömenetelmä tuli ensimmäisenä käyttöön kansansivistys- ja nuorisotyössä. (Jauhiainen & Eskola 1994, 137-138.)

Ryhmätyö käsitteenä on saanut monia tulkintoja. Allan Brown (1994, 8) pitää Gisela Konopkan määritelmää vuodelta 1963 sopivana. Konopkan määritelmän mukaan ryhmätyö on menetelmä, jolla autetaan yksilöitä parantamaan kykyjään sosiaalisen toimintaan sekä käsittelemään tehokkaammin erilaisia ongelmia tarkoituksenmukaisen ryhmäkokemuksen avulla. Brownin (1994, 8-9) mukaan ryhmätyö on sosiaalityön menetelmä, jolla voidaan auttaa sekä ryhmiä että yksilöitä. Tavoitteena on ryhmäkokemusten kautta vastata yksilöiden ja ryhmien tarpeisiin sekä vaikuttaa yksilöiden, ryhmien, organisaatioiden tai yhteisöjen ongelmiin. (Lindsay & Orton 2008, 7). Ryhmää käyttävä sosiaalityö vastaa yhteiskunnallisiin tarpeisiin muodollisten ja luonnollisten ryhmien sekä kriisejä varten luotujen verkostojen avulla (Jauhiainen & Eskola 1994, 139). Ryhmämuotoinen sosiaalityö kulkee rinnan yksilösosiaalityön kanssa, eikä kumpikaan voi korvata toista. (Levamo 2007, 81).

Jauhiaisen ja Eskolan (1994, 9) mukaan ryhmää voidaan sosiaalityössä käyttää eri tavoin, esimerkiksi psykoterapeuttisesti, kasvatuksellisesti tai opetuksellisesti. Jauhiainen ja Eskola käyttävät käsitettä *ryhmän sosiaalinen käyttäminen*. Siinä olennaista on, että ryhmän prosessi etenee osallistujien yhteisten päätösten varassa ja he ottavat itse vastuun tekemistään valinnoista. Ryhmän sosiaalisessa käyttämisessä aktivoidaan ryhmäprosessin avulla yksilöiden valinta- ja toimintakykyä ja tuetaan siten heidän persoonallisuutensa kehittymistä sekä yhteiskunnan muuttamista. Tärkeimpänä tavoitteena on, että ihmiset itse organisoituvat ryhmiksi ja alkavat käyttää niitä toteuttaakseen tarkoituksiaan ja parantaakseen elinolojaan.

Olellainen osa yksilön kehitystä on johonkin liittyminen, kuuluminen, hyväksytyksi tuleminen, osallistuminen ja vaikuttaminen. Ryhmän avulla yksilö voi reflektoida itseään ja tulla tietoiseksi omista tavoistaan, havaita, ajatella, tuntea, kommunikoida ja toimia. Ryhmätilanne kehittää yksilön refleksiivisyyttä. Ryhmässä voi helpommin pohtia toiminnan eri puolia ja vaihtoehtoja ja se tuottaa monenlaisia näkökulmia asioihin. (Jauhiainen ja Eskola 1994, 15–17.) Vertaisuus ja muiden kanssa kokemusten jakaminen voivat vähentää yksilön tunnetta siitä, että hän on yksin omien asioiden äärellä. Ryhmämuotoinen sosiaalityö voi myös rytmittää elämää, kun on jotain säännöllistä, jota odottaa. Tämä on esimerkiksi tärkeää

sellaiselle nuorelle, joka ei pysty käymään koulua, olemaan töissä tai harrastamaan mitään. Hänelle ryhmä voi merkitä ankkuroitumista tulevaisuuteen. (Levamo 2007, 82.)

Taulukko 1. Erilaisia ryhmiä

	Esimerkkejä	Sisältö	Tavoite	Tukea antava -paljastava	Tarkastelukulma	Ryhmän koko/ kokoontumistiheys
Aihekeskeinen ryhmä	-Päiväkodin vanhempainilta -Nuorisokerho -Erilaiset teemaillat	Aihekeskeinen	-Tietojen jakamista, vaihtamista -Pyritään asenteiden muutokseen (ennaltaehkäisevä)	Tukea antava, yhdessä jakaminen	Nykyhetki, keskusteluaihe, elämän piiriä ei tarkastella	Koko vaihtelee/ Kokoontumistiheys riippuu tavoitteista, voi olla satunnainenkin
Vertaisryhmä	-Dementoituvi- en asiakkaiden omaisten jaksamisryhmä -Ruoka-aineallergiset ja arki	Tehtäväkeskeinen	-Asennemuutos -Vertaistuki (ennaltaehkäisevä ja tukeva)	Tukea antava, muutoksessa tukeminen	Painopiste nykyhetkessä, arvioidaan elämänpiiriä	Alle 10/ Kokoontumistiheys riippuu tavoitteista
Psyko-terapia-ryhmä	-Psykkisesti sairastuneiden ryhmä -Sosiaalisten jännittäjien ryhmä -Vaativat ryhmät	Prosessikeskeinen	-”Minän” perusrakenteiden tarkastelu (tukeva ja korjaava)	Voi olla paljastavaa tai tukea antavaa, työskentelyä syvällä tasolla	Menneisyyttä tarkastellaan nykyisyyden valossa	8 tai alle/ Kokoontumistiheys riippuu viitekehuksesta, esim. 1 krt/vko

Aihekeskeisiä keskusteluryhmiä ovat esimerkiksi vanhempien yhteiset teema-illat päiväkodissa ja koulussa tai se voi olla mielenterveyskuntoutujien ryhmä, joka kokoontuu silloin tällöin pohtimaan asuntolan kotitöistä selviytymistä. Oleellista aihekeskeisen ryhmän toiminnassa on, että ryhmän kokoontuminen lähtee halusta käsitellä jotain tiettyä etukäteen sovittua asiaa tai aihetta ja että ryhmällä on etukäteen sovittu ohjaaja. Lisäksi ryhmällä on oltava tavoite. Ryhmän tarkoituksena on tiedon lisääminen ja asenteiden muokkaaminen. Yleensä keskusteluryhmää ohjaa sosiaali- ja terveysalan ammattilainen, joka on perehtynyt ryhmähoidossa vaikuttaviin tekijöihin sekä kyseessä olevaan aiheeseen, ja hän on mielellään myös opiskellut ryhmän ohjaamista. Ryhmän ohjaajan tulee olla tietoinen ryhmässä ilmenevistä defensesseistä ja transferenssista, mutta hän ei kuitenkaan tulkitse niitä ryhmälle. Keskusteluryhmän tavoitteena ei ole olla paljastavaa, eikä se pyri persoonallisuuden

muutoksiin. Tarkoituksena ryhmässä on keskustella valitusta aiheesta ja pysyä nykypäivässä. (Vilén ym. 2002 206-207.)

Vertaisryhmässä kaikilla siihen osallistuvilla on sama ongelma. Ryhmän jäsenillä voi kaikilla esimerkiksi olla päihdeongelma. Myös vertaisryhmän vetäjä voi olla kärsinyt samasta asiasta, jota ryhmässä käsitellään. Oleellista on, että hän on jo käsitellyt kriisiään ja saavuttanut tuloksia, jotta hän voi ohjata ryhmää. Vertaisryhmän tavoitteena on selkeä asennemuutos johonkin tiettyyn asiaan. Tämä vaatii joskus syvällistäkin persoonallisuuden käsittelyä, mutta tällöin puhutaan jo *psykoterapiaryhmästä*. Vertaisryhmässä keskustelu voi liikkua menneisyydessä, nykypäivässä tai tulevaisuudessa. Vertaisryhmän vetäminen vaatii ohjaajalta terapeutista tietämystä, sillä menneisyyden käsitteleminen saattaa tuottaa pintaan vaikeitakin tiedostamattomia muistoja. Ohjaajan on osattava eläytyä ryhmänjäsenten ongelmaan sekä pystyttävä olemaan objektiivinen ja tasapuolinen. Terapiatietämys ja psykoterapiakoulutuksen merkitys korostuvat vaativissa asiakastilanteissa. (emt. 208.)

Työpajatoiminnassa ryhmätyötä järjestetään yksilötyön rinnalla. Ryhmätyötä toteutetaan järjestämällä toiminnassa mukana oleville nuorille viikoittain ryhmäpäiviä.

3.4.3 Verkostotyö

Verkosto-käsitteen synty yhteiskuntatieteissä on saanut alkunsa John Barnesin (1972) tutkimuksista. Verkostotyö-käsite alkoi puolestaan vakiintua 1970-luvulta lähtien. Verkostotyö ei ole vain sarja verkostomenetelmiä, sillä se sisältää myös käsityksen suhteiden merkityksestä yksilöille ja suuntautumisen suhdeverkostoihin. (Seikkula & Arnkil 2005, 12, 19.) Verkostotyöstä ja verkostoitumisen tärkeydestä alettiin puhua 1980-luvun lopulla myös sosiaalityön yhteydessä. Verkostotyön menetelmiä haluttiin liittää asiakastyön lisäksi myös viranomaistyöhön. Keskustelu verkostoista kytkeytyi koko yhteiskuntaan liittyvään rakennemuutokseen, jossa erityisesti sosiaalipalvelujärjestelmä joutui uudelleenarvioinnin kohteeksi. Yleensä verkostotyö nähdään asiakastyön yhtenä välineenä. Lastensuojelutyössä verkostolla tarkoitetaan yleensä lapsen ja perheen lähiomaisia, muita sukulaisia, naapureita ja ystäviä tai perheen kanssa työskenteleviä viranomaisia. Verkostoja voidaan lähestyä toisestakin näkökulmasta, jolloin puhutaan viranomaisista koostuvista moniammatillisista tiimeistä ja poikkihallinnollisista ryhmistä. (Virtanen 1999, 36.)

Viranomaisten yhteistyössä aiheuttaa usein pulmia se, että palvelujärjestelmä on sektorijakoinen ja eri sektoreiden, niiden osien ja yksiköiden perustehtävä on rajattu. Ihmisen arki sen sijaan on kokonaisvaltaista, eivätkä hänen palvelutarpeensa noudata sektorirajoja. Verkostotyön tarkoituksena on vastata näihin asiakkaan monimuotoisiin ja muuttuviin tarpeisiin. (Vilén ym. 2002, 156-157.)

Karjalaisen (1996, 25) mukaan verkosto on ennemminkin yhteistyöhön liittyvä ilmaus kuin käsitteellisesti selkeä yhteistoiminnan väline. Verkosto saattaa merkitä eri toimijoille erilaisia asioita ja myös tavoitteet voivat poiketa toisistaan. Verkoston lähtökohta voi olla esimerkiksi kommunikatiivinen tai toiminnallinen. Sektorilähtöisessä palveluverkostossa on vaarana se, että siitä tulee vähitellen asiantuntijakeskeinen, vaikka sen tarkoitus oli alun perin olla asiakaslähtöinen. (Karjalainen 1996, 199.)

Verkostoitumisprosessissa olennaista on se, että työntekijät kykenevät löytämään sen yhteisten hyötyjen alueen, jonka eteen kaikki osalliset haluavat tehdä työtä sekä tiedostavat, mihin yhteistyöllä pyritään. Kun verkoston toiminnallinen idea löytyy, siirrytään yleensä konkreettisiin tehtäviin, jotka edellyttävät omien voimavarojen kiinnittämistä yhteisen hyödyn saavuttamiseksi. Tämä antaa verkostolle aineksia myös sitoutumisen ylläpitämiseen. Verkoston toiminta edellyttää kaikkien osallisten voimavaroja. (Virtanen 1999, 36-37.)

Keskeinen verkoston tehtävä on tiedon välittäminen. Sitä tapahtuu verkoston sisällä ja toimintaympäristössä sekä erilaisten verkostojen välillä (Virtanen 1999, 37.) Verkostotyön periaatteena on, että siinä sitoudutaan asiakaslähtöisyyteen ja avoimuuteen. Asiakasta pidetään tilanteesta riippuen yhtä vastuullisena kuin muitakin verkoston jäseniä. Työskentely perustuu voimavarakeskeisyyteen eli pyrkimyksenä on tukea yksilön ja hänen verkostonsa voimavaroja. Verkosto voi olla yhteisö-, asiantuntija- tai ihmisverkosto tai niiden yhdistelmä. Työskentelymallia voidaan pitää kustannuksia säästävänä ja osaamista syventävänä. Tärkeää on tiedonkulku avuntarpeen muutoksista. Verkostossa voidaan käsitellä suurta määrää tietoa sekä siirtää sitä. Lisäksi työskentelyssä annetaan tilaa myös niin sanotulle hiljaiselle ja näkymättömälle tiedolle. (Vilén, ym. 2002, 157- 158.)

Työpajatoiminnassa verkostotyötä tehdään nuoren kanssa työskentelevien eri tahojen kanssa. Verkostotyötä tehdään esimerkiksi sosiaali- ja työvoimaviranomaisten kanssa.

4 ETNOGRAFINEN TAPAUSTUTKIMUS

Tässä luvussa käsittelen tutkimukseni tarkoitusta ja tutkimuskysymyksiä sekä metodologisia valintoja. Lisäksi käsittelen tutkimuksen eri vaiheita ja tekemiäni valintoja liittyen tutkimusaineiston hankintaan ja kenttätyöskentelyyn. Kuvaan myös tutkimukseni aineistoja, niiden välistä suhdetta sekä aineiston analyysia.

4.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Työpajatoiminnalle on asetettu tavoitteeksi muun muassa nuorten syrjäytymisen ehkäiseminen ja elämänhallinnan tukeminen. Työpajojen tehtävänä on tarjota nuorille mahdollisuus tutustua työelämään sekä sopivan opiskelualan löytymiseen, työkokemuksen hankkimiseen ja arjenhallintataitojen vahvistamiseen. Työpajatoiminnan vaikuttavuutta arvioidaan seuraamalla nuorten sijoittumista. Vaikuttavuus mitataan sillä, miten nuoret sijoittuvat pajajakson aikana, puolivuotta ja vuosi pajajakson jälkeen esimerkiksi koulutukseen tai työhön.

Tässä tutkimuksessa tarkoituksena on selvittää työpajatoiminnan mahdollisia vaikutuksia nuorten omasta näkökulmasta tarkasteltuna. Tutkin työpajatoiminnassa mukana olevien nuorten antamia merkityksiä työpajatoiminnalle sekä toimintaan osallistumisesta aiheutuneita muutoksia nuorten elämässä. Lisäksi tarkoituksena on selvittää, ovatko nuorten työpajalle antamat merkitykset ja työpajatoiminnan viralliset tavoitteet ja tehtävät yhteneväisiä vai poikkeavatko ne toisistaan.

Lähtökohtana tutkimuksessani on ajatus siitä, että sosiaalityön tutkimuksen tulisi tuottaa tietoa erilaisten sosiaalipalveluiden ja interventioiden merkityksestä nimenomaan asiakkaiden kokemana ja tätä kautta kehittää sekä työn sisältöä että menetelmiä. Myös Nigel Parton ja Stuart Kirk (2009) ovat artikkelissaan korostaneet sosiaalipalveluiden käyttäjien näkemysten ja kokemusten tärkeyttä sosiaalityön tutkimuksen lähtökohtana. (mt.,35). Nuorten merkityksenannot ja kokemukset ovat tässä tutkimuksessa keskeisessä asemassa.

Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Millaisia merkityksiä nuoret antavat työpajatoiminnalle?
2. Millaisia muutoksia nuorten elämässä on tapahtunut työpajatoimintaan osallistumisen myötä?

Seuraavaksi tarkastelen tutkimukseni metodologisia valintoja sekä tutkimukseni tiedon käsityksen taustalla vaikuttavaa sosiaalista konstruktionismia.

4.2 Tutkimuksen metodologia

Tutkimukseni kohteena on nuorten työpajatoiminta, jota tutkin toimintaan osallistuvien nuorten näkökulmasta. Tutkimukseni on laadullinen tapaustutkimus. Tutkimuksen tapauksena on Pohjois-Suomessa sijaitsevan verkostomuotoisen työpajatoiminnan yksikkö. Laadulliselle tutkimukselle on tyypillistä kerätä aineistoa, joka mahdollistaa mahdollisimman monenlaiset tarkastelut. Laadulliseen tapaustutkimukseen kuuluu se, että tutkittavasta tapauksesta pyritään kokoamaan monipuolisesti ja monella eri tavalla tietoa. Tarkoituksena on tutkittavan ilmiön mahdollisimman syvällinen ymmärtäminen. (Alasuutari 1999, 84; Metsämuuronen 2006, 90-91.)

Tapaustutkimukselle tyypillistä on monimuotoisuus sekä tutkimusaiheissa että menetelmissä. Tapaustutkimuksesta ei voida puhua pelkkänä metodina, sillä se voi olla lähestymistavaltaan tulkitsevaa ja kuvailun eli deskription avulla ilmiön ymmärtämiseen tähtäävää tai tietoa tuottavaa eli instrumentaalista tutkimusta. Tapaustutkimuksen teoreetikoista Robert Stake (1995) edustaa ensiksi mainittua lähestymistapaa ja Robert K. Yinin (2003) lähestymistapa on instrumentaalinen. Tässä tutkimuksessa pyrin tulkitsevan kuvailun avulla ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä eli nuorten antamia merkityksiä työpajatoiminnalle.

Tapaustutkimuksessa johtopäätösten validius eli pätevyys varmennetaan triangulaation avulla. Triangulaation eli kolmiomittauksen käsite tulee trigonometriasta ja geometriasta, jossa sillä tarkoitetaan kolmannen pisteen navigoimista kahden tunnetun pisteen avulla. Tapaustutkimuksessa triangulaatio merkitsee erilaisten näkökulmien soveltamista

mahdollisimman totuudenmukaisten päätelmien varmistamiseksi. (Stake 1995, 107-116.) Tapaustutkimus eroaa validiteettivaatimuksiltaan jonkin verran muista laadullisista menetelmistä, sillä yhden menetelmän käyttäminen ei riitä, vaan esimerkiksi haastattelun lisäksi on käytettävä apuna muitakin menetelmiä, tutkijoita, teorioita ja metodologioita varmistamaan se, että tapausten johtopäätökset ovat pitäviä. (Stake 1995, 107-116; Yin 2003, 83-106.)

Triangulaatiota voidaan soveltaa tutkimuksessa hyödyntämällä useita tietolähteitä (data source triangulation), käyttämällä useita tutkijoita (investigator triangulation), soveltamalla useita teorioita (theory triangulation) ja testaamalla niitä tai soveltamalla useita metodologioita (methodological triangulation) (Stake 1995, 112-115.) Tässä tutkimuksessa olen pyrkinyt triangulaatioon sillä, että olen käyttänyt menetelminä osallistuvaa havainnointia ja teemahaastatteluita eli olen soveltanut useita metodologioita.

Staken (1995) mukaan tapauksia voi olla tapaustutkimusstrategiassa useampia kuin yksi ja sitä pidetään suositeltavana, koska se vahvistaa tutkimustulosten uskottavuutta, yleistettävyyttä ja tutkimuksen onnistumisen todennäköisyyttä. (Stake 1995, 53-55.)

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tutkia nuorten antamia merkityksiä työpajatoiminnalle ja työpajatoiminnan aiheuttamia muutoksia. Tutkimukseni tiedon käsityksen taustalla on sosiaalinen konstruktionismi, joka soveltuu sosiaalisen todellisuuden kielelliseen hahmottamiseen sekä sosiaalisten rakenteiden ymmärtämiseen. Erilaisia ilmiöitä tai asioita tarkastellaan sosiaalisen rakentumisen näkökulmasta ja ne nähdään kontekstisidonnaisina ja sosiaalisten yhteisöiden tuotteina. Kieli tekee yksilön tietoiseksi käyttämistään ilmaisuista, koska kielellisten ilmaisujen merkitys tulee ymmärrettäväksi vain sosiaalisesti. Myös yhteisön käsite liittyy sosiaaliseen konstruktionismiin olennaisesti. Tieto muotoutuu sosiaalisten suhteiden kautta ja tiedon merkitys muodostuu sosiokulttuurisesti vuorovaikutuksessa yhteisöjen kesken. (Kuusela 2000, 15-40.) Sosiaalinen todellisuus tuotetaan ihmisten kesken ja sosiaaliset ilmiöt rakentuvat ihmisten kanssakäymisen prosesseissa. Mikään ilmiö tai tapahtuma itsessään ei ole merkityksellinen, vaan merkitykset ovat kollektiivisen toiminnan tuotteita. Monet asiat vain näyttäytyvät meille tosina, mutta konkreettisiltakin vaikuttavat tosiseikat ovat sosiaalisesti rakentuneita. (Burr 1997, 3-5; Berger & Luckmann 1994, 29-57.)

Sosiaalisessa konstruktionismissa keskitytään kieleen ja todellisuus on kielellinen konstruktio. Tätä konstruktioita rakennetaan ja ylläpidetään tutkimalla ja keräämällä kieltä. Merkityksen syntyä jäljitetään vuorovaikutustilanteissa. (Saastamoinen 2000, 274.) Tässä lähestymistavassa ihmisen elämää voidaan lähestyä vain tulkinnan ja merkityksen kautta. Kun tutkimuskohteena on ihmisten elämä ja se, kuinka he elämänsä ymmärtävät, sitä voidaan tutkia vain kysymällä heiltä itseltään. Ihmisten kokemusmaailmaa lähestytään kielenkäytön kautta, kuuntelemalla sitä, mitä ihmiset omasta elämästään kertovat. (Saastamoinen 2000, 141.) Omaan tutkimukseeni sosiaalinen konstruktionismi sopii, koska tutkin nuorten antamia merkityksiä työpajatoiminnalle sekä sen aiheuttamia muutoksia nuorten omien kokemusten kautta. Keskeisiä tutkimuksessani ovat nuorten omat tulkinnat sekä heidän sosiaalisessa todellisuudessaan rakentuvat merkitykset. Tutkimusotteeni on etnografinen ja tein etnografiselle tutkimusotteelle tyypillistä kenttätöitä. Osallistuin erään Pohjois-Suomessa toimivan työpajan toimintaan tekemällä osallistuvaa havainnointia nuorten ryhmäpäivissä ja pidin samalla tutkimus- ja havaintopäiväkirjaa. Lisäksi haastattelin työpajatoimintaan osallistuvia nuoria teemahaastatteluilla.

Sosiaalityössä etnografisia väitöstutkimuksia on tehty runsaasti (mm. Vanhala 2005, Pösö 1993; Eräsaari 1995; Forsberg 1998; Törrönen 1999; Hurtig 2003; Korpinen 2008; Laakso 2009). Puurosen (2007) mukaan etnografia tarkoittaa sananmukaisesti kansan tai rodun kuvausta. Etnografia ei ole tutkimusmenetelmä vaan lähestymistapa. Etnografiassa voidaan käyttää monia erilaisia menetelmiä ja tutkimuksen kohteena on ihmisten jokapäiväinen toiminta. Se on empiirinen tutkimussuuntaus eli tarkoituksena on kerätä erilaisia havainnointiaineistoja tutkittavasta ilmiöstä. Havaintoaineisto ei tarkoita ainoastaan havainnoimalla saatua aineistoa. Havaintoaineisto toimii tutkimuskohdetta koskevan kuvauksen lähtökohtana. Havainnoin lisäksi voidaan käyttää myös muita aineistoja kuten ääni- ja kuvanauhoituksia, valokuvia, tutkimuskohteesta kertovia tarinoita, kertomuksia ja muita tekstejä. (Puuronen 2007, 102-103.)

Tällä tutkimuksella haluan tuoda esiin nuorten äänen ja kokemusmaailman sekä tuottaa asiakaslähtöistä tietoa työpajatoiminnasta. Lisäksi tarkoituksena on saada tietoa siitä, mitä tämän päivän nuoret toivovat palveluilta ja heidän kanssaan työskenteleviltä viranomaistahoilta. Tähän tarkoitukseen soveltuu mielestäni parhaiten etnografinen tutkimusote. Sen avulla pyrin saamaan mahdollisimman tarkan kuvan tutkittavasta ilmiöstä eli työpajatoiminnassa mukana olevien nuorten kokemusmaailmasta ja heidän työpajatoiminnalle

antamistaan merkityksistä. Rantalan (2006, 216, 219) mukaan etnografia sopii tutkijalle, joka aidosti haluaa ymmärtää tutkittavaa kohdetta yhdessä heidän kanssaan ja heidän näkökulmastaan. Etnografisen tutkimuksen tavoitteena on ymmärtää ihmisen toimintaa ja siihen liittyviä sosiaalisia merkityksiä tietyssä ympäristössä tai yhteisössä. Etnografi viettää yleensä tietyn jakson tutkimuskohteessa ja tekee kenttätyötä.

4.3 Kentälle pääsy

Etnografit puhuvat usein kentälle pääsemisestä tai tulemisesta, siellä olemisesta ja sieltä pois lähtemisestä (esim. Eräsaari 1993, 363; Vanhala 2005, 40 & Hurtig 2003, 54-55). Tutkimusaineiston kerääminen edellyttää useimmiten tutkimuskentälle menemistä, jolloin tutkija osallistuu sen kulttuurin tai ihmisryhmän toimintaan, jota hän tutkii. Vähintäänkin tutkija haastattelee tai kerää kulttuuria koskevaa materiaalia. Etnografiseen tutkimukseen sisällytetään usein tutkijan omia kokemuksia ja tunteita tutkimusprosessin aikana. Erityisesti feministiset etnografit ovat painottaneet tutkijan omien kokemusten esiintuomista. (Puuronen 2007, 103.)

Ensimmäinen askel kentälle pääsemiseksi on usein jonkun kenttää tuntevan henkilön löytäminen (Puuronen 2007, 108). Työpajan henkilöstö on minulle tuttua entuudestaan, koska olen itse työskennellyt kyseisellä työpajalla sekä tehnyt nykyisessä työssäni yhteistyötä työpajan yksilövalmentajien kanssa. Tämän vuoksi tiesin, keneen ottaa yhteyttä. Olin yhteydessä työpajan kehittämishankkeessa työskentelevään henkilöön, jolle kerroin kiinnostuksestani tutkia työpajatoimintaa. Hän innostui tutkimukseni ideasta ja ehdotti, että tulisin kertomaan muille työpajan työntekijöille ajatuksistani. Tämän jälkeen hain tutkimukselleni lupaa ja sain sen toukokuussa 2012.

Tutkimusluvan saatuani kävin työpajan ”työmaakokouksessa” esittelemässä tutkimussuunnitelmaani. Tutkimukseeni suhtauduttiin pääasiassa myönteisesti, mutta ajatus siitä, että olisin työntekijän mukana erilaisissa asiakastilanteissa, näytti herättävän ristiriitaisia tunteita. Uskon tämän johtuvan siitä, että työntekijät ajattelivat minun tutkivan, miten he työtään tekevät. Kerroin, että tutkimukseni keskittyy nuoriin työtapojen sijaan, mutta sillä ei näyttänyt olevan vaikutusta asiaan. Esitin myös idean siitä, että osallistuisin ryhmäpäiviin. Tämän idean

kohdalla tuli esiin epäilyksiä siitä, että kaikki nuoret eivät välttämättä halua ryhmään ulkopuolisia. Yksi työntekijä kuitenkin suhtautui asiaan myönteisesti ja lupasi selvittää, voisinko osallistua heidän toimipisteensä ryhmiin. Tässä toimipisteessä oli ollut aikaisemmin opiskelijoita ja nuoret olivat suhtautuneet myönteisesti heihin. Myöhemmin olin tähän työntekijään yhteydessä ja hän kertoi, että oli keskustellut nuorten kanssa ryhmiin osallistumisestani ja se tuntui sopivan heille. Työntekijä kuitenkin kertoi, että läsnäoloni saattaa aiheuttaa sen, että ryhmästä jää pois nuoria ja sen takia hän ei ollut kertonut tarkkaa päivää, milloin tulen ryhmiin mukaan.

Keskustelimme myös siitä, onko minun mahdollista olla tämän työntekijän mukana muissakin kuin ryhmätilanteissa. Kenttätyöskentelyn vaiheeni sijoittui kuitenkin huonoon aikaan, sillä alkusyksystä moni nuori oli aloittanut ammatilliset opinnot ja siirtynyt työpajalta pois. Lisäksi tämä yksilövalmentaja oli siirtymässä toisiin tehtäviin työpajan kehittämisprojektin projektipäälliköksi ja hänen tilalleen oli tulossa uusi yksilövalmentaja. Sovimme, että osallistun kyseisen yksikön niin sanottuun yleiseen ryhmäpäivään, joka on tarkoitettu kaikille kyseisen paikkakunnan toimintaan osallistuville, sekä tyttöryhmään. Lisäksi ajatukseni oli, että käyn tutustumassa seutukunnalliseen ryhmäpäivään, jossa esittelen tutkimukseni ideaa ja pyrin saamaan kontaktia nuoriin sekä mahdollisesti haastateltavia tutkimukseeni. Tämä ei kuitenkaan onnistunut, sillä yksilövalmentajat kertoivat ryhmässä olevan arkoja ja sosiaalisista tilanteista kärsiviä nuoria, jolloin ulkopuolisen henkilön läsnäolo olisi haitaksi.

4.4 Tutkimuksen aineistot

Etnografiselle tutkimukselle on ominaista, että aineistoja on usein liikaa kuin liian vähän. Etnografiassa pyritään *tiheään kuvaukseen* (thick description) eli tutkittavan ilmiön monipuoliseen ja moniulotteiseen tarkasteluun (ks. Clifford Geertz, 1973). Tämä mahdollistuu yhdistelemällä erilaisia empiirisiä aineistoja. Tämän luvun tarkoituksena on kuvata sitä, mihin aineistoihin tutkimuksen empiirinen analyysi perustuu sekä aineistojen välistä suhdetta. Tutkimukseni perustuu kolmeen aineistokokonaisuuteen: havainnointi-, haastattelu- ja dokumenttiaineistoon. Keskeisin aineisto tässä tutkimuksessa on havainnointiaineisto, sillä se on ohjannut muun aineiston hankintaa. Havainnointi

mahdollistaa toiminnan ymmärtämisen siinä yhteydessä, jossa se tapahtuu ja antaa siten kontekstin ja ymmärryksen muun aineiston analysoinnille ja tulkinnalle.

Havainnointiaineiston keruun aloitin elokuussa 2012 ja se päättyi marraskuussa 2012. Osallistuin Pohjois-Suomessa toimivan verkostotyöpajan erään toimipisteen ryhmäpäiviin viikoittain joko tyttöryhmään ja/tai niin sanottuun yleiseen ryhmäpäivään ja tein ryhmässä osallistuvaa havainnointia. Ryhmäpäivistä olen kirjoittanut tutkimuspäiväkirjaa, joita kertyi yhteensä 46 sivua, Times New Roman 12 pt, riviväli 1. Tutkimuspäiväkirja on sisällöltään kuvaileva ja pohdiskeleva, osittain kriittinenkin suhteessa toiminnan toteuttamiseen. Tutkimuspäiväkirjaan olen kirjoittanut myös omia ajatuksia ja tuntemuksia, jotka ovat heränneet ryhmäpäivissä ja tutkimusprosessin eri vaiheissa. Tutkimuspäiväkirja sisältää yksityiskohtaisia kuvauksia ryhmän tapahtumista, eri tilanteista sekä nuorten kanssa käymistäni keskusteluista.

Kenttäjaksoa aloittaessani minulla ei ollut tarkkaa suunnitelmaa siitä, mitä havainnoisin. Pysin kuitenkin suuntaamaan havaintoni tutkimukseni kannalta olennaiseen tutkimuskysymyksiin liittyvään tietoon. Aluksi muistiinpanot olivat yksityiskohtaisia ja tarkkoja ja sisälsivät myös epäolennaista tietoa. Tutkimuksen edetessä opin paremmin erottamaan tutkimukseni kannalta olennaisen tiedon ja suuntaamaan havainnointiani oikeaan suuntaan.

Johanna Hurtig (2003, 48–50) pohti tutkimuksessaan muistiinpanoja aineistona ja suhdettaan tutkijana niihin. Ne ovat henkilökohtaisia muistiinpanoja kentällä olosta, mutta tulevat kenen tahansa luettavaksi tutkimuksen julkaisemisen jälkeen. Tutkija itse vaikuttaa hyvin paljon siihen, kuinka hän kirjaa havaintonsa. Kiireessä tehdyt muistiinpanot eivät välttämättä myöhemmin avaudu edes tutkijalle itselleen. Itse pohdin, sitä muistanko asioita riittävän tarkasti, kun kirjaan ne vasta jälkepäin. Minulla oli tutkimuskohteeseeni noin puolen tunnin ajomatka, jonka aikana pohdin, mitkä asiat nousivat ryhmässä keskeisiksi ja kotiin päästyäni kirjoitin havainnot ylös.

Etnografisessa tutkimuksessa havainnointi voidaan jakaa neljään osallistumisen asteeseen. Ensimmäinen muoto on havainnointi ilman varsinaista osallistumista. Tämänkaltainen osallistumattomuus on usein hankalaa ja voi tuottaa häiriötä kentällä. Toinen havainnoinnin muoto on osallistuva havainnointi. Kolmas muoto on osallistava havainnointi eli toimintatutkimus. Selkeä rajanveto osallistuvan ja osallistavan havainnoinnin välillä on

vaikeaa, koska osallistuvan havainnoinnin osallisuuden aste vaihtelee riippuen tutkimuksen luonteesta. Yleisesti ajatellaan, että tutkijan tulee olla vapaa keskittymään päätoimisesti tarkkailuun. Neljäs osallistumisen aste on piilohavainnointi. (Eskola & Suoranta 1998, 100-104.) Tutkimuksessani havainnointi on pääasiassa osallistuvaa havainnointia. Tutkijan roolin vuoksi olen kuitenkin monissa tilanteissa pysynyt hieman sivussa ja tilanteiden ulkopuolella, passiivisemmassa roolissa kuin mitä olisin ollut ilman tutkimusta. Esimerkiksi nuorten keskustellessa jostain tutkimukseni kannalta oleellisesta asiasta, olen kuunnellut ensin heidän keskusteluaan sivusta, mutta liittynyt myöhemmin mukaan keskusteluun ja esittänyt tutkimukseni kannalta oleellisia kysymyksiä.

Toisen tutkimukseni aineistokokonaisuuden muodostaa haastatteluaineisto. Laura Huttusen (2010, 43) mukaan havainnointi on olennaista etnografisessa tutkimuksessa, mutta tutkimusta rikastetaan ja syvennetään muilla aineistonkeruumuodoilla, esimerkiksi haastattelemalla.

Aloittaessani kenttäjaksoa ryhmäpäivissä kyselin nuorten halukkuutta osallistua haastatteluihin ja heti ensimmäisellä kerralla sain kaksi haastateltavaa tutkimukseeni. Lisäksi olin saanut yksilövalmentajalta yhden nuoren yhteystiedot jo ennen kenttäjaksoni aloittamista. Kenttäjakson aikana vielä kaksi nuorta ilmoitti halukkuutensa osallistua haastatteluun. Yhteensä siis viisi nuorta ilmoitti osallistuvansa haastatteluun, mutta yksi haastatteluista ei toteutunut. Lisäksi minulla oli olemassa kaksi haastattelua, jotka olin tehnyt tammikuussa 2011 kandidaatin tutkielmaa varten. Olin hakenut tuolloin tutkimuslupaa myös aineiston jatkokäyttöön pro gradu- tutkielmaa varten. Tässä tutkimuksessa olen käyttänyt kuuden nuoren haastatteluita.

Haastattelut tein teemahaastattelulla. Teemahaastattelun runko on tämän tutkimuksen liitteenä (liite 1). Teemahaastattelussa eli puolistrukturoidussa haastattelussa tutkimusongelmasta poimitaan keskeiset aiheet tai teema-alueet, joita tutkimushaastattelussa on välttämätöntä käsitellä tutkimusongelman kannalta. Teemojen käsittelyjärjestyksellä ei ole merkitystä haastattelun aikana. Tavoitteena on, että haastateltava voi antaa kaikista teema-alueista oman kuvauksensa. (Vilkkä 2005, 101-102.) Teemahaastattelussa tuodaan esille haastateltavien tulkintoja tutkittavasta aiheesta ja sille annettuja merkityksiä sekä se, miten nämä merkitykset muotoutuvat vuorovaikutuksen seurauksena. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 48).

Haastattelut tein syys- lokakuun 2012 aikana. Ryhmäpäivissä käyneiden nuorten kanssa sovin haastatteluajat ja -paikat ryhmäpäivissä ja muihin otin yhteyttä puhelimitse. Yhden haastattelun tein sosiaalitoimistossa, kaksi yksilövalmentajan työhuoneessa ja kaksi puhelinhaastatteluna nuorten omasta toiveesta. Osa nuorista toivoi, että lähettäisin heille etukäteen haastattelun teemat sähköpostilla. Tämän jälkeen päätin, että lähetän teemat etukäteen myös muille haastateltaville. Nuoret halusivat etukäteen valmistautua haastatteluun ja mielestäni tämä kertoo siitä, että he halusivat aidosti tuottaa tutkimukseni kannalta olennaista ja tarpeellista tietoa.

Haastattelut kestivät 40 minuutista reiluun tuntiin. Litteroituja haastatteluja kertyi yhteensä 54 sivua, sisältäen tammikuussa 2011 tehdyt haastattelut, jotka tein kandidaatin tutkielmaa varten. Hirsjärven ja Hurmeen (2008, 139) mukaan litterointitarkkuuteen vaikuttaa tutkimustehtävä ja tutkimusote. Litterointi voidaan tehdä koko kerätystä aineistosta tai valikoiden, esimerkiksi teema-alueiden mukaan. Tässä tutkimuksessa kirjoitin puheen ylös sanatarkasti pääasiassa teema-alueiden mukaisesti. En litteroinut tutkimusaiheeseen liittymätöntä puhetta, enkä huomioinut taukoja ja toistoja.

Haastattelut sujuivat hyvin ja nuoret olivat valmistautuneet niihin perusteellisesti. Tämä näkyi siinä, että he osasivat vastata kysymyksiin, eikä minun tarvinnut kovinkaan usein tarkentaa, mitä tarkoitin. Ennen haastattelujen suorittamista ajattelin, että niiden nuorten haastattelut, jotka osallistuvat ryhmään ja tuntevat minut entuudestaan, olisivat syvällisempiä, mutta näin ei ollut. Myös niiden nuorten haastattelut, jotka eivät olleet ryhmätoiminnassa mukana, olivat mielestäni yhtä syvällisiä ja tietoa tuottavia kuin ryhmään osallistuneidenkin. Minulle tuli käsitys, että nuoret kokivat aiheen tärkeäksi ja halusivat kertoa työpajatoiminnan merkityksestä. Yksi nuori kertoi kärsivänsä vaikeasta sosiaalisten tilanteiden pelosta, mutta halusi siltikin osallistua haastatteluun. Hän halusi tuoda esille sen, mikä merkitys työpajatoimintaan osallistumisesta oli ollut hänen elämälleen.

Verkostomuotoista työpajatoimintaa kuvaava dokumenttiaineisto on viimesijainen tutkimuskysymysten kannalta, mutta sen kautta pyrin kuvaamaan työpajatoiminnan tavoitteita, tehtäviä, työmenetelmiä sekä sitä, millaisia nuoria työpajalle hakeutuu. Dokumenttiaineistona olen käyttänyt työpajan verkkosivuja, toimintakertomusta ja työpajan käsikirjaa. Dokumenttiaineisto antaa ymmärryksen siitä, minkälaiseen kontekstiin nuorten antamat merkitykset ja muutokset sijoittuvat.

4.5 Kentällä tutkijana

Puurosen (2007, 110) mukaan etnografisen tutkimuksen onnistumisen edellytys on tutkittavien ja tutkijan välinen luottamus. Luottamusta voidaan tavoitella olemalla avoin tutkittavia kohtaan tai salaamalla aikomuksensa. Tutkijan on itse päätettävä siitä, miten hän kussakin tilanteessa luo ja säilyttää luottamuksellisen suhteen. Tässä tutkimuksessa päädyin siihen, että olen avoin tutkittavia kohtaan ja kerron tarkkaan tutkimukseni tarkoituksen. Ensimmäinen kysymys, jonka nuoret minulle esittivät, liittyi siihen, tuleeko tutkimukseen osallistuvien henkilöllisyys selville. Kerroin, ettei työpajan nimi tai paikkakunta tule tutkimuksessa esille. Tämä tieto tuntui rauhoittavan heitä.

Etnografisen tutkimuksen vaatimukseen kuuluu tutkijan liikkuminen tutkimuskohteensa erilaisissa tilanteissa, menetelmien ja aineistojen moninaisuus, tutkimuskohteen sosiaaliselle toimijuudelle herkistyminen sekä tutkijan näkyväksi ja problemaattiseksi tekeminen. Etnografiassa vallitsee jännite tutkijan ja tutkittavien välillä. Tämä jännite pyritään ratkaisemaan joko samaistumalla tutkittaviin tai tietoisella erottumisella heistä. (Kylmälä & Pösö 1994, 339.)

Pääasiassa nuoret ottivat minut ryhmäpäivään hyvin mukaan ja jo ensimmäisellä kerralla sain tutkimukseni kannalta olennaista tietoa. Kentälle pääsy edellyttää tutkijan mukautumista tutkittavaan kulttuuriin ja tämä mukautumisvaatimus koskee kaikkia ominaisuuksia, joista tärkeimmät ovat sukupuoli, ikä sekä joissain tapauksissa uskonnollinen, etninen ja kielellinen tausta. Tutkijalle voi olla hyötyä siitä, että hän on ulkoiselta olemukseltaan kulttuuriin sopiva, jotta hänet otetaan vakavasti ja hän voi välttää silmätikuksi joutumisen. (Puuronen 2007, 110.) Ennen ensimmäiseen ryhmäpäivään osallistumista, pohdin edellä mainittuja seikkoja muun muassa sitä, miten minun tulisi pukeutua. Päätin, että pukeudun rennosti ja muutoinkin olen oma itseni. Osallistuminen ryhmäpäiviin edellytti minulta toki sopeutumista ryhmän sääntöihin. Esimerkiksi silloin, kun tyttöryhmässä tehtiin itsetuntemukseen liittyviä harjoituksia, kaikki laittoivat puhelimensa äänettömälle, myös minä noudatin tuota ohjetta.

Ennen ryhmäpäiviin osallistumista minulla oli ajatuksena tehdä havaintomuistiinpanoja jonkin verran jo ryhmäpäivissä. Heti ensimmäisellä kerralla huomasin sen kuitenkin olevan osittain mahdotonta, koska nuoret toivoivat minunkin osallistuvan ryhmän toimintaan. Lisäksi

yksi nuorista ilmaisi muistiinpanojen tekemisen häiritsevän häntä. Hän kertoi myös, ettei pidä siitä, että ryhmässä on ulkopuolinen. Kerroin vielä uudelleen tutkimukseni tarkoituksesta sekä siitä, ettei tutkimukseni kohde, eikä kenenkään asiakkaan henkilöllisyys tule esille. Tämä oli kuitenkin ainoa kerta, kun läsnäoloni tutkijana kyseenalaistettiin ja pääasiassa läsnäolooni suhtauduttiin positiivisesti.

Samankaltaisia ulkopuolisuuden kokemuksia ovat kuvanneet myös muut etnografista tutkimusta tehneet tutkijat. Anni Vanhala (2005) kuvaa tutkimuksessaan sitä, kuinka häneen kohdistui epäluottamusta sekä asiakkaiden että työntekijöiden taholta. Myös Hurtig (2003, 55-56) on kuvannut sitä, kuinka hän tutkijana koki olevansa rasitteena perheelle ja työntekijöille. Itse en kokenut olevani rasite työntekijöille tai ainakaan he eivät sitä minulle näyttäneet. Ennemmin koin olevani heille kollega, jonka kanssa he jakoivat ajatuksiaan.

Kun työpajan nuoret kuuluivat minun opiskelevan sosiaalityötä ja että työskentelen sosiaalityöntekijänä, koin olevani heille myös hyödyksi, kun he kyselivät toimeentulotuen myöntämisen kriteereistä ja eri etuuksien hakemisesta. Pohtiessani nuorten näkökulmasta asemaani, ajattelen sen sijoittuneen työntekijän asemaan eli minua pidettiin toisena työntekijänä ja jotkut nuoret kutsuivat minua myös harjoittelijaksi. Välillä korjasin heitä, että en ole harjoittelija vaan tutkija. Luulen, että heidän oli vaikea hahmottaa sitä, mitä tarkoitukseni oli tutkia. Useampi nuori pohtikin sitä, millainen tutkimukseni tulee olemaan ja he kertoivat haluavansa lukea tutkimukseni, kun se valmistuu.

Osallistuin lähes kaikkeen ryhmäpäivien toimintaan muiden mukana. Esimerkiksi kun ryhmässä tehtiin ruokaa, osallistuin salaatin tekemiseen, pöydän kattamiseen ja siivoamiseen. Huomasin pian, että tekemisen ohella oli helpompi jutella nuorten kanssa työpajaan liittyvistä asioista. Toisilla kerroilla painottui enemmän toimintaan osallistuminen kuin havainnointi. Välillä nuoret pyysivät minua mukaan pelaamaan, jolloin osallistuin. Pyrin kuitenkin koko ajan toimimaan nuorten ehdoilla heitä ja heidän yksityisyyttään kunnioittaen.

4.6 Aineiston analyysi

Etnografiselle tutkimukselle on tyypillistä, että aineiston tuotanto, analyysi, tulkinta tai teoretisointi tapahtuu limittäin. Alustavaa analyysia tutkija tekee jo kentällä ja se suuntaa ja

tarkentaa tutkijan katsetta. Ensimmäisiä luonnoksia tutkimusraportista saatetaan kirjoittaa jo kenttätöyövaiheen aikana. (Hammersley & Atkinson 1996, 205; Lappalainen 2007, 13.)

Tutkimukseni aineisto koostuu ryhmäpäivien pohjalta tehdyistä havainnoista ja nuorten kanssa käymistäni keskusteluista sekä teema-haastatteluista. Moniaineistaisuus tuo niin analyysiin kuin kirjoittamiseenkin oman haasteensa, sillä erilaisten aineistojen yhdistäminen olla vaikeaa. Luettuani muita etnografisia tutkimuksia, päädyin siihen, että tutkimukseni tulokset jakautuvat kahteen osaan. (ks. myös Vanhala 2005) Ensimmäinen osa keskittyy kuvaamaan ryhmäpäiviä niissä tehtyjen havaintomuistiinpanojen pohjalta. Muistiinpanot olen koonnut yhdeksi tarinaksi, joka kuvaa ryhmäpäivien tapahtumia, niiden paikkaa, sisältöä ja mukana olevia nuoria.

Tutkimukseni toisessa osassa analysoin sisällönanalyysillä nuorten kanssa ryhmäpäivissä käymiäni keskusteluita sekä tekemiäni teemahaastatteluita. Sisällönanalyysia voidaan pitää joko yksittäisenä metodina tai väljänä teoreettisena kehyksenä, joka voidaan liittää erilaisiin analyysikokonaisuuksiin. Aineiston analyysissa lähdin liikkeelle siitä, että kävin läpi litteroituja haastatteluita etsien niistä tutkimukseni kannalta oleellista tietoa. Erottelin tutkimukseni kannalta oleellisen tiedon ja keräsin ne yhteen erilleen muusta aineistosta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91-92.)

Laadullinen sisällön analyysi voidaan jaotella kolmeen alalajiin teorian tai teoreettisen merkityksen mukaan tai sen mukaan, kuinka paljon analyysi pohjautuu aineistosta itsestään löytyviin teemoihin ja kuinka paljon ne nojaavat teoriaan. *Aineistolähtöisessä analyysissä* tutkimusaineistosta pyritään luomaan teoreettinen kokonaisuus, jossa analyysiyksiköt nousevat myös aineistosta. Teoria, jonka merkitys liittyy aina analyysim metodeihin ja analyysin toteuttamiseen, koskee vain analyysin toteuttamista. Kaikki muu teoria pitää niin sanotusti unohtaa ja sulkea aineiston ulkopuolelle, jotta se ei vaikuttaisi analyysiin. Puhtaasti aineistolähtöistä tutkimusta on vaikea toteuttaa, sillä jo käytetyt käsitteet, tutkimusasetelma ja menetelmät ovat tutkijan asettamia ja vaikuttavat aina tuloksiin. *Teoriaohjaava analyysi* pyrkii jossain määrin ratkaisemaan edellä mainittua ongelmaa. Myös siinä analyysiyksiköt valitaan aineistosta, mutta aikaisempi tieto ohjaa ja auttaa analyysissä. Aikaisemman tiedon merkitys on tunnistettavissa analyysistä, mutta se ei ole teoriaa testaavaa vaan pyrkii pikemminkin löytämään uusia ajatusuria. Aineiston analyysivaiheessa edetään aluksi aineistolähtöisesti, mutta loppuvaiheessa tuodaan analyysia ohjaavaksi ajatukseksi

teoreettinen viitekehys. *Teorialähtöinen analyysi* nojaa kiinteimmin teoriaan ja se on perinteinen luonnontieteellisen tutkimuksen analyysimalli. Tutkimuksessa määritellään tutkittava ilmiö jonkin jo tunnetun teorian tai mallin mukaisesti ja analyysia ohjaa valmis aikaisemman tiedon pohjalta luotu kehys. Tämän tyyppisen analyysin tarkoituksena on usein testata aiemmin saattua tietoa uudessa kontekstissa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95-99.)

Tämän tutkimuksen aineistoa olen analysoinut teoriaohjaavasti ja pyrkinyt löytämään aineistosta nuorten antamia merkityksiä työpajatoiminnalle sekä toimintaan osallistumisen myötä aiheutuneita muutoksia nuorten elämässä. Teoriaohjaava analyysi tarkoittaa tässä tutkimuksessa sitä, että aikaisempi tutkimustieto ja ymmärrys tutkittavasta ilmiöstä vaikuttavat aineiston analyysiin, mutta tarkoituksena ei ole testata teoriaa vaan täydentää aiemmin ymmärrettyä. Tutkimuksen analyysi ei perustu suoraan teoriaan, mutta on siihen kytköksissä. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 96-97.)

Hammersleyn ja Atkinsonin (1996, 210) mukaan laadullisen aineiston analyysivaiheessa lähdetään etsimään muutamia käsitteitä, jotka auttavat ymmärtämään, mistä ilmiössä on kysymys. Käsitteet tarjoavat uuden näkökulman tutkittavaan ilmiöön. Aineiston analyysissä lähdin liikkeelle siitä, että jaoin aineiston teemoiksi, jotka rakentuivat haastattelujen teemojen, teorian ja haastatteluista muodostuneiden käsitysten mukaisesti. Aineistosta on löydettävissä teemahaastattelurunkoon perustuvia aihekokonaisuuksia mutta myös muita asiakokonaisuuksia. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 142-143.) Tämän jälkeen luin aineistoa useita kertoja läpi, jonka jälkeen teemat jäsentyivät lopulliseen muotoonsa. Toistuvana teemana aineistosta on löydettävissä nuorten kuvauksia heidän yksilöllisyytensä huomioimisesta sekä kokonaistilanteen huomioonottamisesta. Merkitsin aineistosta määrittelemäni teeman mukaiset tekstit omiksi osioikseen ja merkitsin ne eri väreillä. Tämän jälkeen ryhmittelin teemat pääteemojen alle.

Aineiston analyysin tuloksena syntyi kuusi pääteemaa sekä yksi teema, joka kuvaa nuorten taustatietoja. Näistä pääteemoista muodostin otsikot, jotka ovat löydettävissä luvun Verkostomuotoinen työpajatoiminta nuorten kuvaamana alaluvuista. Pääteemat ovat: asiakkuuden alkaminen, työpajajakson tavoitteet, muutokset nuorten elämäntilanteissa, nuorten kokemukset yhteiskunnallisessa palvelusektorissa ja sekä työpajatoiminnan merkitys nuorten kertomina kokemuksina.

Käytin kvalitatiiviselle tutkimukselle tyypillisesti suoria lainauksia tutkittavien puheesta. Tällä pyrin tuomaan esille sen, millä perusteella aineistoa on tulkittu. Joissakin aineisto-otteissa en ole kirjoittanut kaikkea haastateltavan puheesta, vaan asian esittämisen kannalta oleelliset asiat. Nämä näkyvät lainausten yhteydessä kolmena pisteenä (...). Lisäksi olen jättänyt pois haastateltavien puheesta henkilöiden ja paikkakuntien nimiä tunnistettavuuden estämiseksi. Aineisto-otteissa nuoret usein puhuivat esimerkiksi yksilövalmentajasta etunimellä.

5 KUVAUS TUTKIMUKSENI KOHTEENA OLEVASTA VERKOSTOMUOTOISESTA TYÖPAJATOIMINNASTA

Tässä luvussa kuvaan yleisesti tutkimukseni kohteena olevan työpajan toimintaa sekä tavoitteita ja työmenetelmiä. Tutkimukseni kohteena olevan työpajan tavoitteet ovat pääasiassa samanlaisia kuin työpajatoiminnalle asetetut yleisetkin tavoitteet. Kyseessä on kuitenkin verkostomuotoinen työpaja, joka tarkoittaa sitä, että toimitaan ilman niin sanottua fyysistä työpajaa. Tämän takia toiminta poikkeaa jonkin verran niin sanotusta perinteisestä työpajatoiminnasta.

5.1 Työpajatoiminnan tavoitteet

Työpajatoiminta on tarkoitettu 15-29-vuotiaille nuorille ja toimintaa järjestetään kuuden kunnan alueella. Jokaisen kunnan alueella toimii nuorten yksilövalmentaja. Lisäksi alueella toimii seutukunnallinen työhönvalmentaja, etsivä työpari ja työpajan kehittämishankkeen työntekijä. Rahoitus toimintaan tulee järjestäviltä kunnilta ja Ely-keskukselta. (Työpajatoiminnan toimintakertomus vuodelta 2011.)

Työpajatoiminta on kehittynyt verkostomuotoiseksi, jossa toimitaan ilman fyysistä työpajaa. Toiminta-ajatuksena on tarjota tukea, ohjausta ja neuvontaa nuorille, joilla ei ole ammatillista tutkintoa tai opiskelu- tai työpaikkaa. Palvelun avulla nuorten on mahdollista selkiinnyttää omaa elämäntilannettaan ja tavoitteena on, että oman yksilöllisesti rakennetun aktivointijaksonsa jälkeen nuori sijoittuu koulutuksen, työelämään tai johonkin muuhun hänelle tarkoituksenmukaiseen palveluun. (Työpajan www-sivut.)

Toiminnan tarkoituksena on, että nuori on oman elämänsä aktiivinen toimija ja tekee päätökset elämäänsä liittyen. Työpajan tarjoamia palveluita ovat etsivän nuorisotyön palvelut, yksilövalmennus, tavoitteellinen ja elämänhallintaa tukeva ryhmätoiminta sekä työvalmennus. Työvalmennus tapahtuu pääasiassa eri yrityksissä, mutta jonkin verran myös kunnan omissa toimipisteissä. (Työpajan www-sivut.)

5.2 Työpajan hankkeet

Vakinaisen työpajatoiminnan rinnalla toimii kaksi hanketta: työpajan kehittämiseen liittyvä hanke ja Etsivän nuorisotyön hanke. Kehittämishankkeen tavoitteena on kehittää verkostomuotoinen nuorten aktivointimalli yhteistyössä sekä alueellisten että valtakunnallisten yhteistyökumppaneiden ja asiantuntijoiden kanssa. Tärkeimpänä kehittämisalueena on oppilaitos- ja kouluyhteistyön tiivistäminen opiskelijoiden ja koululaisten keskeytysten vähentämiseksi sekä työpajan ja oppilaitosten yhteistyön tiivistämiseksi. Yhteistyön tarkoituksena on tuottaa verkostomuotoinen nuorten aktivointipalvelujen pajakoulumalli, joka tarjoaa tukipalveluita koulujen ja oppilaitosten opiskelijoille. (Työpajan www-sivut)

Kehittämishankkeen tavoitteisiin kuuluu myös yritysten kanssa tehtävän yhteistyön kehittäminen. Yritysyhteistyön tarkoituksena on löytää nuorille monipuolisia harjoittelupaikkoja huomioiden jokaisen yksilölliset tarpeet. Tavoitteena on luoda kummiyritysmalli sekä koulutus- ja tiedotuspaketti yrityksille, jotta tietämys erityistä tukea tarvitsevien nuorten ohjaamisesta lisääntyy. (Työpajan www-sivut)

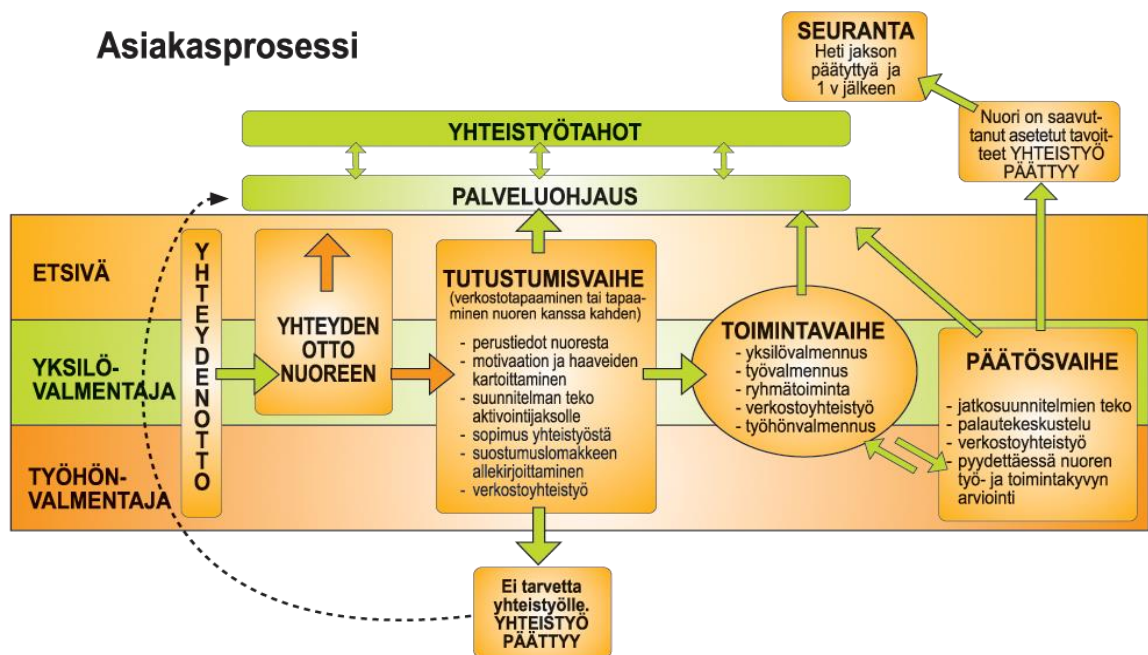
Etsivän nuorisotyön- hankkeen pääasiallinen tehtävä on etsiä ja saattaa nuoret tarvittavien palveluiden piiriin. Hankkeen tavoitteena on luoda alueelle toimiva, verkostomuotoisen aktivointipalvelun tarpeet huomioiva ja siihen kuuluva etsivän työn malli. Hankkeessa työskentelee kaksi etsivää, jotka työskentelevät pääasiassa "hukassa" olevien nuorten löytämiseksi. Nämä nuoret eivät ole asiakkaina sosiaalitoimessa, työ- ja elinkeinotoimessa, eivätkä opiskele tai ole töissä. (Työpajan www-sivut)

5.3 Nuoren kanssa työskentely

Nuoret ohjautuvat palveluun joko yhteistyötahojen ohjaamana tai oma-aloitteisesti. Yhteistyötahoja ovat esimerkiksi sosiaalitoimi, työvoimahallinto, ammatilliset oppilaitokset ja peruskoulu. Nuoren tullessa asiakkaaksi nuoren palvelutarve kartoitetaan keskustelujen ja arviointiohjelman avulla. Kartoituksen pohjalta asiakastyölle määritellään tavoitteet ja menetelmät niiden saavuttamiseksi. Työskentely etenee yhdessä sovitun suunnitelman mukaisesti. Työpajatoiminnan avulla ehkäistään syrjäytymistä ja tuetaan asiakkaita

hakeutumaan koulutukseen ja työelämään. Asiakkaille tarjotaan mahdollisuus yksilöllisten koulutus- ja työsuunnitelmien tekemiseen sekä tuettu mahdollisuus työkokemuksen hankkimiseen. (Työpajan www-sivut)

Toiminta on yksi psykososiaalisen kuntoutuksen muoto, jonka tarkoituksena on ennaltaehkäistä ja korjata jo syntyneitä syrjäytymistä. Asiakkaalle riittää harvoin muutaman kuukauden työskentelyjakso. Yhä useampi nuori tarvitsee pidempää jaksoa elämänhallinnan ja sosiaalisten taitojen tukemiseksi ennen koulutus- ja työsuunnitelmien tekemistä. Työpajan toimintaperiaatteena on asiakaslähtöisyys, joustavuus ja vapaaehtoisuus. Alla olevassa kaaviossa kuvataan sitä, miten asiakasprosessi yleensä etenee. (Työpajan www-sivut)

Kuvio 2. Asiakasprosessi. (Työpajan www-sivut)

5.4 Työmenetelmät

Työpajan keskeisenä toimintatapana on tehdä tiivistä yhteistyötä muiden nuoren kanssa työskentelevien tahojen kanssa niin paikallisesti kuin seutukunnallisestikin. Paikallista yhteistyötä tehdään hyödyntämällä moniammatillista verkostoa ja tavoitteena on kartoittaa ne nuoret, jotka mahdollisesti hyötyisivät palvelusta. Nämä asiakkaat kutsutaan verkstopalaveriin, jossa suunnitellaan yhdessä mahdollisen aktivointijakson sisältö. Tämän

jälkeen nuoren kanssa tehdään yhteistyösopimus ja määritellään tavoitteet, toteutettavat toimenpiteet sekä asiakkuuden pituus. Palvelu on joustavaa ja nuoren yksilölliset tarpeet huomioivaa. Määräaika voidaan lyhentää tai pidentää asiakkaan tilanteen niin vaatiessa. Työskentelyssä painottuu suunnitelmallisuus ja tavoitteellisuus. Työskentely nuoren kanssa sisältää ryhmätoimintaa, yksilövalmennusta ja työvalmennusta (Työpajan käsikirja, 18-19)

Ryhmätoimintaa toteutetaan vertaisryhmissä toiminnallisilla menetelmillä ja tarkoituksena on arki- ja työelämän taitojen sekä vuorovaikutustaitojen kehittäminen. Ryhmätoimintaa järjestetään viikoittain jokaisessa toiminta-alueen kunnassa. Seutukunnallinen, kaikkien toiminta-alueen kuntien yhteinen ryhmäpäivä, järjestetään kerran kuukaudessa, jolloin ryhmään kootaan koko toiminta-alueen nuoria ja tehdään jotain yhdessä. Seutukunnallisissa ryhmäpäivissä on muun muassa ratsastettu, pelattu paintballia, harrastettu monenlaista liikuntaa, annettu terveystietoa sekä järjestetty tutustumisia koulutus- ja työpaikkoihin. (emt., 19.)

Yksilövalmennus on yksilöllinen ja tavoitteellinen työskentelymenetelmä, jonka tarkoituksena on edistää nuoren toimintakykyä ja arjen hallintaa. Tavoitteet yksilövalmennukselle luodaan huomioiden nuoren omat tarpeet ja toiveet. (emt., 19.)

Työvalmennus on tavoitteellista toiminta- ja työkykyä edistävää toimintaa, joka tapahtuu työpaikoilla eri yrityksissä ja kunnan omissa toimipisteissä. Työvalmennus voidaan järjestää työharjoitteluna, työelämävalmennuksena tai palkkatukityönä. Työvalmennus voi olla myös sosiaalitoimen järjestämää kuntouttavaa työtoimintaa tai Kelan työkokeilu. (emt. 19.)

6 RYHMÄPÄIVÄT

Tässä luvussa kuvaan lyhyesti niitä ryhmiä, joihin osallistuin kenttäjaksoni aikana. Aluksi kuvaan niin sanottua yleistä ryhmää ja tyttöryhmää, sekä niiden toimintaa yleisellä tasolla. Lukuun 6.3 Etnografinen kuvaus ryhmäpäivistä olen koonnut yhden kertomuksen, joka kuvaa molempia ryhmiä. Kertomuksessa olen pyrkinyt kuvaamaan ryhmäpäivien paikkaa, sisältöä ja henkilöitä sekä luomaan mahdollisimman elävän ja tarkkan kuvauksen ryhmäpäivistä. Olen kirjoittanut tekstin muistikuvien perusteella eri tapahtumista ja tilanteista sekä lukemalla useita kertoja tekemiäni havaintomuistiinpanoja. Olen kirjoittanut itseni sisälle tarinaan, mutta roolini vaihtelee tilanteen mukaan katselijan, kuuntelijan ja keskustelijan rooleissa.

6.1 Yleinen ryhmä

Niin sanotussa yleisessä ryhmäpäivässä toiminnan sisältö määrittöy pääasiassa nuorten toiveiden perusteella, eikä toiminta ole ohjattua. Ryhmäpäivässä pelataan erilaisia lauta- ja korttipelejä ja biljardia sekä tehdään yhdessä ruokaa. Ryhmäpäivään osallistujat olivat iältään 19-23-vuotiaita. Ryhmässä kävi enemmän tyttöjä kuin poikia.

Ryhmäpäiviin osallistui koko kenttäjaksoni ajan samat nuoret, mutta ryhmän kokoonpano vaihteli. Välillä ryhmässä ei ollut paikalla kuin kaksi nuorta, keskimäärin ryhmässä kävi neljästä kuuteen nuorta. Suurin osa työpajatoiminnassa olevista nuorista ei osallistunut lainkaan ryhmätoimintoihin, sillä niihin osallistuminen on vapaaehtoista. Monella nuorella on yksilövalmentajan kertoman mukaan esimerkiksi sosiaalisten tilanteiden pelko, joka estää ryhmään osallistumisen.

Vaikka ryhmätoiminta on vapaamuotoista, toiminnalle on sovittu yhteisiä sääntöjä. Nuorten kanssa on esimerkiksi sovittu, että paikalle tullaan tiettyyn aikaan mennessä ja että ryhmään ei saa tulla päihtyneenä. Lisäksi ryhmässä on kunnioitettava toisten mielipiteitä ja annettava kaikille mahdollisuus ilmaista oma mielipiteensä sekä kuunneltava, mitä jokaisella ryhmäläisellä on sanottavaa. Tupakointi on nuorisotilassa periaatteessa kiellettyä, mutta

ryhmäpäivissä käyvät nuoret ovat kaikki täysi-ikäisiä ja sen takia heille on sallittua käydä takaterassilla tupakalla.

6.2 Tyttöryhmä

Tyttöryhmä on tarkoitettu työpajatoiminnassa käyville naisille. Kenttäjaksoni aikana tyttöryhmässä käsiteltiin Voimaneitoja, joten ryhmä oli aihekeskeinen. Voimaneidot on ryhmätyömenetelmä, jonka tarkoituksena on tukea voimavarakeskeisesti ja ennaltaehkäisevästi tyttöjen oman voiman haltuunottoa. Ryhmä soveltuu kaikenlaisille tytöille ja tavoitteena on tukea tyttöjä tulemaan omaksi itsekseen. Ryhmä antaa tytöille näkökulmia muun muassa seuraaviin kysymyksiin:” Minkälainen minä olen? Mitä eri puolia minussa on? Mitä vahvuuksia minulla on? Miten ilmaisen tahtoani? Miten ilmaisen suuttumustani ja otan vastaan toisen suuttumisen?” Ryhmä antaa mahdollisuuksia tutustua omiin hyviin ja haastaviin puoliin. (Lankinen 2011, 9.)

Voimaneidot-ryhmään osallistuminen vaatii nuoren aktivoitumista ja ohjaa hänen ajattelumallejansa kohti onnistumisia. Taitava ohjaaja auttaa nuorta löytämään itsestään hyvät puolet ja ominaisuudet epäonnistumisten sijaan. Tärkeää on, että nuori saa kokemuksen siitä, että hän ansaitsee myönteisiä asioita elämässään. (emt., 10.) Nuoret osallistuivat harjoitusten tekemiseen innokkaasti ja olivat sitoutuneita ryhmässä käymiseen. Kerralla ryhmässä kävi 4-6 osallistujaa. Nuoret olivat iältään 19-26-vuotiaita.

6.3 Etnografinen kuvaus ryhmäpäivistä

Ryhmäpäiviä pidetään kunnan nuorisotilassa. Nuorisotila sijaitsee aivan keskustan kupeessa, lähellä sijaitsevat muun muassa kirjasto, ammatillinen oppilaitos, sosiaalitoimisto sekä muita kaupungin toimipisteitä. Alueella on myös omakotitaloja ja rivitaloja. Nuorisotila ei erotu mitenkään ympäristöstään, vaan sulautuu muihin rakennuksiin. Nuorisotilan edessä on parkkipaikka. Sisälle mentäessä heti oven vieressä on naulakko, johon jätän hupparini ja laukkuni. Paikalla on saapuessani vain yksilövalmentaja.

Heti ulko-ovesta sisään astuessa huomaa olevansa ”nuorten paikassa”. Seinät on maalattu kirkkailla väreillä, seinillä on julisteita ja graffittien tyyppisiä maalauksia. Paikassa on biljardi- ja pingispöytä ja yhdessä nurkassa iso musta kulmasohva, josta voi katsella televisiota. Yhteen nurkkaan on tehty keittiötila. Keittiön kaapinovat on maalattu pinkillä värillä. Tilassa on iso pirtinpöytä ja penkit. Keittiötilassa on liesi, jääkaappi ja astianpesukone. Ilmassa leijuu kahvin tuoksu. Yksilövalmentaja kehottaa minua ottamaan kahvia. Samalla hän kertoo, että ryhmäpäivien ensimmäinen tunti on vapaata toimintaa ja yleensä se aloitetaan kahvin juonnilla. Saan kahvikupin eteeni, kun ensimmäinen nuori tulee ovesta sisälle ja tervehtii iloisesti. Yksilövalmentaja kertoo, kuka olen ja tyttö esittelee itsensä Miiaksi. Hän kertoo muistavansa yksilövalmentajan kertoneen, että ryhmäpäiviin tulee mukaan joku opiskelija. Kerron olevani sosiaalityön opiskelija, mutta ryhmäpäiviin osallistun tutkijan roolissa. Miia ottaa minut ennakkoluulottomasti vastaan ja alkaakin kertoa vuolaasti minulle ja yksilövalmentajalle omia asioitaan. Yksilövalmentaja kertoo muiden nuorten tulevan yleensä myöhemmin. Minulle selviää, että Miia on innokas ruuanlaittaja ja hänellä on tapana suunnitella, mitä ruokaa ryhmäpäivissä laitetaan.

Myöhemmin ryhmäpäivään alkaa ilmestyä enemmän nuoria. Kerron jokaiselle nuorelle, miksi olen mukana ryhmässä. Suurin osa nuorista ei kiinnitä läsnäolooni sen kummempaa huomiota, mutta joistakin nuorista huomaa läsnäoloni häiritsevän heitä. Tämän huomaa siitä, että he keskustelevat toistensa kanssa hiljaisella äänellä niin, että en kuule, mitä he puhuvat. Osa nuorista haluaa tietää tarkasti, mitä tutkin, mutta suurinta osaa se ei suuremmin kiinnosta.

Yleensä ryhmäpäivä aloitetaan ruuanlaitolla. Ruuan valmistumista odotellessa nuoret pelaavat erilaisia pelejä muun muassa biljardia sekä keskustelevat toistensa ja yksilövalmentajan kanssa. Vähän väliä nuoret käyvät yhdessä tupakalla. Lähes kaikki ryhmään osallistujat tupakoivat ja heille on varattu oma tupakkapaikka, jossa he käyvät ryhmäpäivän aikana useamman kerran. Tupakkapaikalta kuuluu usein kova naurunremakka ja sivukorvalla kuulen, kuinka siellä suunnitellaan tulevaa viikonloppua. Nuorten puheissa on ”bilettäminen” ja ”ryyppääminen”.

Kaisa pohtii, mistä löytäisi itseään kiinnostavan työharjoittelupaikan ja sitä pohditaan yhdessä muiden nuorten ja yksilövalmentajan kanssa. Salla kertoo käyneensä katsomassa uutta vuokra-asuntoa ja tuijottelee välillä hermostuneesti kännykkäänsä, koska odottaa

puhelinsoittoa vuokranantajalta siitä, onko saanut kyseisen vuokra-asunnon. Lissu kiroilee työvoimatoimiston toimintaa, sillä hän on saanut kiinnostavan työharjoittelupaikan, mutta kokee, ettei voi mennä sinne, koska kaikki rahat menevät kulkemiseen. Hänen mielestään ”työkkärin touhu” on liian byrokraattista. Hänen mukaansa ensin painostetaan hankkimaan harjoittelupaikka ja sitten kun sen saa hankittua, siellä pitäisi kulkea ilmaiseksi. Miia yhtyy keskusteluun ja pohtii, miksi paikkakunnalla ei voi olla paikkaa, esimerkiksi työpajaa, johon voisi mennä oikeisiin töihin ja saada siitä palkkaa.

Eräs nuorista tulee paikalle kaikkien postiensä kanssa ja alkaa aukaista lukuisia kirjjekuoria. Minulle selviää, että hän on tällä hetkellä asunnoton ja yöpyy kavereidensa luona. Suurin osa posteista on laskuja ja hän heittää ne saman tien roskakoriin. Postit ovat ilmeisesti olleet hakematta jo jonkin aikaa. Näen nuoren ensimmäistä kertaa, enkä koe soveliaaksi kysellä hänen asioistaan enempää.

Ristolle on tullut ilmoitus äänioikeudesta ja tämä herättää nuorten keskustelua siitä, ketä kunnallisvaaleissa äänestetään. Yleinen mielipide on se, että tilalle tulisi saada uusia kasvoja, jotka huomioisivat myös nuorten asioita. Risto pyytää saada käyttää tietokonetta, jotta voi tulostaa tiliotteen. Hän tulostaa tiliotteen yksilövalmentajan tietokoneelta ja täyttää yhdessä yksilövalmentajan kanssa toimeentulotukihakemuksen. Hän lähtee heti viemään sitä sosiaalitoimistoon.

Pipsa kertoo tullessaan juuri päihdekuntoutuksesta. Hän kertoo, että on toivonut jo pitkään pääsyä kuntoutukseen. Hän kertoo olevansa riippuvainen sekä alkoholista että huumeista ja on tyytyväinen, että sai kuntoutukseen sosiaalitoimistosta maksusitoumuksen. Pipsa vaikuttaa tyytyväiseltä kertoessaan, että aloittaa peruskoulun numeroiden korottamisen. Hän kertoo, että joutui kertaamaan peruskoulun viimeisen luokan. Keskiarvo on kuitenkin Pipsan mukaan ollut sen verran huono, että hän haluaa korottaa numeroitaan. Hän on juuri käynyt yksilövalmentajan kanssa sopimassa, miten ja millä aikataululla hän alkaa opintojaan suorittaa. Hänellä on jo mukanaan kirjoja ja tehtäviä, joista voi aloittaa.

Yksilövalmentaja kehuu, että Saara on kiinnostunut laittamaan toisten kynsiä ja on siinä taitava. Saaralla on mukana kynsien laittovälineet ja hän lupaa hoitaa kaikkien halukkaiden, myös minun, kynnet. Hän viilaa ja hoitaa kynsinauhani sekä lakkaa kynteni. Samalla keskustelemme asioista. Saara kertoo olevansa kuntoutustuella masennuksen vuoksi. Nyt hän

on vasta aloittanut kuntouttavana toimenpiteenä työtoiminnan ja käy siellä kerran viikossa. Hän kertoo, että yksilövalmentaja on ollut apuna paikan hankkimisessa. Hän viihtyy työpaikassa hyvin ja kokee työtoiminnan tuovan päiviin rytmiä ja vaihtelua.

Risto palaa sosiaalitoimistosta ja on pettynyt, koska ei saanut aikaa sosiaalityöntekijälle. Hänen hakemuksensa oli luvattu käsitellä kirjallisesti. Kyselen Ristolta ja muilta nuorilta, kuinka usein he tapaavat sosiaalityöntekijäänsä ja saan vastaukseksi, että yleensä he hakevat toimeentulotukea kirjallisesti. Keskustelussa minulle selviää myös, että nuoret kokevat toimeentulotukipäätökset vaikeaselkoisiksi ja he ovat epätietoisia siitä, mitä asioita toimeentulotukilaskelmassa huomioidaan. Miikka muistaa, että opiskelen sosiaalityötä ja olen töissä sosiaalitoimistossa ja nuoret alkavat kysellä minulta toimeentulotukeen liittyvistä asioista.

Minna kertoo edellisen päivän työvoimatoimiston käynnistään ja ihmettelee, miksi hänen täytyy joka kevät ja syksy hakea yhteishaussa. Hän kertoo syksyn yhteishaussa hakeneensa sellaisille aloille, joille ei varmasti pääse. Hän on turhautunut siitä, että hänet ”pakotetaan” hakemaan kouluun, vaikka hän ei tiedä, mikä ala häntä kiinnostaisi. Hänellä on menossa testaukset ammatinvalinnan psykologilla. Samalla hän pohtii tulevaa työharjoittelupaikkaa ja kertoilee toiveistaan yksilövalmentajalle. Yksilövalmentaja lupaa olla apuna työharjoittelupaikan etsimisessä.

Reetta, Mikko ja Sanna keskustelevat yksilövalmentajan kanssa edellisenä päivänä tulleesta ohjelmasta, jossa keskusteltiin nuorten syrjäytymisestä. Kuuntelen ensin keskustelua sivusta, mutta koska aihe kiinnostaa minua tutkimukseni kannalta, liityn mukaan keskusteluun. Kyselen nuorilta, miten he kokevat syrjäytymisen ja miten he sitä määrittelevät. Mikon mielestä syrjäytynyt on sellainen ihminen, jolla ei ole ystäviä, eikä tämä esimerkiksi uskalla lähteä kotoa juuri mihinkään, tai kykene hoitamaan asioitaan. Kysyn, aiheuttaako nuorten mielestä syrjäytymistä koulutuksen tai työpaikan puuttuminen. Tähän kaikki vastaavat yksimielisesti, ettei se ole syrjäytymistä aiheuttava tekijä. Nuoret kertovat, että eivät koe itseään syrjäytyneiksi, vaikka heillä ei ole tällä hetkellä työ- tai koulutuspaikkaa. Reetta ja Sanna kertovat, että heillä on paljon kavereita ja perhe, joten he eivät koe olevansa syrjäytyneitä. He määrittelevät syrjäytyneet ihmiset yksinäisiksi, joilla on mielenterveysongelmia.

Miia huutelee ruuan olevan valmista. Miia on valmistanut muiden nuorten avustuksella broilerikastiketta ja riisiä. Lisäksi tarjolla on patonkia ja salaattia. Kaikki syövät hyvällä ruokahalulla ja samalla suunnitellaan yhdessä, mitä ruokaa seuraavalla kerralla tehdään. Syönnin jälkeen nuoret, yksilövalmentaja ja minä korjaamme pöydästä. Tämän jälkeen nuoret alkavat pikkuhiljaa lähteä kotiin. Miia lähtee vielä yksilövalmentajan kanssa käymään työvoimatoimistossa ammatinvalinnan ohjaajan luona. Miia on pyytänyt yksilövalmentajaa mukaansa, koska menee ammatinvalinnanohjaukseen ensimmäistä kertaa ja se jännittää häntä.

7 VERKOSTOMUOTOINEN TYÖPAJA NUORTEN KUVAAMANA

Tässä luvussa olen analysoinut työpajan nuorille tekemiäni teemahaastatteluita ja ryhmäpäivissä nuorten kanssa käymiäni keskusteluita. Haastattelemiani nuoret olivat iältään 17-25- vuotiaita. Haastattelemistani nuorista neljä oli naisia ja kaksi miestä. Kaikki nuoret olivat edelleen työpajan asiakkaita, vaikka kaksi nuorta opiskeli haastatteluhetkellä ammatillisessa oppilaitoksessa. Työpajan toiminnalle on tyypillistä, että asiakkuutta ei päätetä heti, vaikka nuori aloittaakin ammatilliset opinnot. Yksi nuori opiskeli parhaillaan ammattistartissa, jonka tarkoitus on valmentaa ammatillisiin opintoihin. Toinen nuori opiskeli ammatillisia opintoja, mutta työpajajakson tarkoituksena oli motivoida häntä opiskelussa, koska opinnot olivat pitkittyneet runsaiden poissaolojen vuoksi.

Nuorten työpajajakson pituus vaihteli parista kuukaudesta kolmeen vuoteen, keskimäärin nuorten työpajajakso oli kestänyt noin vuoden. Suurimmalla osalla haastattelemistani nuorista ei ollut ammatillista tutkintoa ja ammatilliset opinnot olivat keskeytyneet syystä tai toisesta. Yksi nuori kertoi keskeyttäneensä ammatilliset opinnot kahdesti. Tämän jälkeen hän oli aloittanut ammattistartissa, mutta sekin oli keskeytynyt motivaatio-ongelmien vuoksi. Usealla nuorella oli psyykkisiä ongelmia kuten masennusta. Yksi haastattelemistani nuorista oli vielä huostassa ja huostaanotto oli juuri päättymässä täysi-ikäisyyden vuoksi. Erään nuoren jälkihuolto oli vasta päättynyt. Ainoastaan yhdellä nuorella oli suoritettuna ammatillinen tutkinto. Yksi nuorista oli maahanmuuttaja.

Alaluvut ovat muodostuneet aineiston analyysin pohjalta ja otsikot kuvaavat analyysin tuloksena syntyneitä teemoja. Analyysi lähtee liikkeelle asiakkuuden alkamisesta. Sen jälkeen temana ovat työpajajaksolle asetetut tavoitteet ja työskentely nuoren kanssa. Seuraavina temoina ovat muutokset nuorten elämäntilanteissa työpajalla aloittamisen jälkeen ja nuorten kokemukset yhteiskunnallisessa palvelusektorissa. Viimeisenä temana on työpajatoiminnan merkitys nuorten kertomina kokemuksina.

7.1 Asiakkuuden alkaminen

Ryhmäpäivissä nuorten kanssa keskustellessani minulle selvisi, että moni nuori oli tullut työpajalle toiminnassa jo mukana olevan kaverin tai tutun kautta, ja se oli innostanut myös toisen nuoren mukaan toimintaan. Työpajalle pääsevät mukaan kaikki halukkaat, eikä asiakkuudelle ole kriteereitä. Nuoren asiakkuus ja toiminta perustuvat vapaaehtoisuuteen. Tutkimukseeni osallistuvat nuoret olivat ohjautuneet asiakkaiksi myös sosiaalitoimen kautta joko sosiaalityöntekijän tai perhetyöntekijän ohjaamana. Yksi nuorista oli sijoitettu sosiaalitoimen taholta siskonsa luokse asumaan ja sisko oli ollut yhteydessä työpajan yksilövalmentajaan. Yksi nuori oli tullut mukaan toimintaan ammattistartin opettajan ohjaamana. Työpajalta tälle nuorelle oli järjestetty ensin opintoihin kuuluvaa työharjoittelua, mutta koska opiskelu ei ollut onnistunut, nuori siirtyi kokonaan työpajalle.

”...perhetyöntekijä otti (yksilövalmentajan) siihen meidän palaveriin mukkaan...”

”... (sosiaalityöntekijä) soitti sillon mulle ja kysy, että haluaisinko tutustua ja haluaisinko lähtiä mukaan tämmöseen ja sitte järjestettiin tapaaminen...”

”Kuulin siitä siskon kaverin kautta ja sitte meillä oli kotona vähä semmosta hässäkkää niin se siskon kaveri sano tästä siskolle ja se sano mulle sitte ja sisko otti (yksilövalmentajaan) yhteyttä.”

”No tuota mä olin ammattistartissa ja tavallaan se (opettajan nimi) laitto harjotteluun sinne (työpajan nimi) ja sitte ko koulu meni huonosti, se ammattistartti, niin mä menin sinne sitte kokonaan.”

”Mää olin (sosiaalitoimistossa asioimassa) ...se (yksilövalmentaja) tuli sinne kans ja kerto että mitä se on ja mä heti sannoin että mä tuun ja sovittiin tyyliin jo että seuraavalla viikolla nähhään ja alettiin suunnitteleen kaikkia juttuja.”

Asiakkuus alkoi yleensä yhteisellä palaverilla ohjaavan tahon kanssa. Tämän jälkeen oli tapaaminen yksilövalmentajan kanssa, jossa sovittiin jatkotyöskentelystä.

”...pijettiin sen jälkeen semmonen palaveri, että juteltiin niitä näitä ja se sano, että tuu mejän mukkaan pellaan sähälyä. Siitä se lähti.”

”No lähinnä se oli sillai, että mennään mun oman tahon mukaan ja tehään asioita sen mukaan, että mitä mä ite koen että on mulle hyväksi”

Jo työpajajakson alussa työskentelyssä korostuu nuorten huomioiminen yksilöllisesti. Yksi nuori oli yksilövalmentajan tapaamisen jälkeen aloittanut ryhmätoiminnoissa. Muiden nuorten kohdalla työskentely oli aloitettu yksilökohtaisella työskentelyllä.

7.2 Työpajajakson tavoitteet

Työskentely nuorten kanssa on suunnitelmallista ja työskentelyn alussa nuorille laaditaan suunnitelma, jossa asetetaan tavoitteet työpajajaksolle. Keskeistä tavoitteiden asettamisessa on nuoren omat toiveet työpajajaksolle. Tavoitteena voi nuorten kertoman mukaan olla esimerkiksi koulutus- ja työsuunnitelmien tekeminen tai elämänhallinnan ja sosiaalisten taitojen tukeminen.

”No se oli sillai että mietittiin, että mitä tehään. Tosiaan sitä (ammattioppilaitoksen nimi) ajateltiin...”

Koulutus- ja työsuunnitelmia ei tehdä kaikkien nuorten kanssa heti, vaan edetään nuoren tilanteen ja tuen tarpeen mukaan.

”Että tässä vaiheessa ei oo mitään työsuunnitelmia tai semmosia.”

Yhden nuoren työpajajakson tavoitteeksi on asetettu motivaation lisääntyminen, jotta hän saa ammatillisen tutkinnon suoritettua.

”Mitä tavoitteita sulla asetettiin sille työpajajaksolle?”

”No että mä saan sen koulun käytyä ja että saisi tosiaan vähän motivaatiota lisää.”

Toisen nuoren kanssa on tehty tulevaisuuden suunnitelmia ja tavoitteeksi työpajajaksolle on asetettu ammatillisen tutkinnon suorittaminen. Nuorta on tuettu, motivoitu ja kannustettu opinnoissa sekä seurattu opintojen edistymistä ja poissaoloja. Yksilövalmentaja on myös vinyt nuorta kouluun, mikäli tämä on ollut myöhässä.

”On tehty kaikenmaailman tulevaisuuden suunnitelmia ja sitte myös kouluasioissa, että tänään (yksilövalmentaja) vei mut kouluun. Heräsin vähän myöhässä ja se vei mut sitte kouluun.”

Yksi haastateltavista kertoi, että hänellä työpajajakson tavoitteena on, että hän pääsee kotoa välillä pois ja saa luotua sosiaalisia suhteita.

”No sehän oli sillai että (lapsen nimi) on ollut tuosa hoijosa ja mies töissä ja ihte sitte jatkuvasti kotona ja ei oo sitte ollu oikeen mittään semmosta ku kotona vaan olla ja sitte oon mielensterveystoimistossa käynny sillon ja... just jotain että pääsee kotua pois ja vähän sosiaalistummaan.”

Tässä luvussa kuvasin työpajajaksolle asetettuja tavoitteita, jotka asetetaan yhdessä nuoren kanssa heti työpajajakson alussa. Tämän jälkeen aletaan työskennellä kohti asetettuja tavoitteita yksilövalmennuksen, työvalmennuksen sekä ryhmämuotoisen valmennuksen keinoin.

7.3 Nuoren kanssa työskentely

Tapaamiset yksilövalmentajan kanssa sovitaan jokaisen nuoren kanssa yksilöllisesti huomioiden nuoren sen hetkinen tilanne ja tarpeet. Se, kuinka usein tapaamisia on yksilövalmentajan kanssa, riippuu myös nuoren omasta halusta ja toiveesta.

”No me tavataan kerran viikossa ja useemminki jos on tarvetta.”

Tapaamisten lisäksi yksilövalmentaja pitää nuoriin yhteyttä myös tekstiviestein.

”No mehän aina välillä laitellaan viestiä ja kyllä tota mää viime viikolla näin sitä ja tänään se soitti mulle ja aina tarpeen mukaan voin olla yhteyesä. Ja vaikkei ois mitään ihmeellistä niin välillä nähhään ja tosiaan eilen laitoin sille viestin, että ahistaa että ois ollu kiva jutella tuo palkkajuttu ja ku vuokra piti maksaa ja semmosta...”

Tapaamissa yksilövalmentajan kanssa keskustellaan nuoria kiinnostavista ja heille ajankohtaisista asioista sekä työskennellään kohti asetettua tavoitetta. Seuraavat aineistotteet kuvaavat tapaamisia yksilövalmentajan kanssa:

”Tosta koulusta ja sitte kotonaolosta on juteltu. Se yrittää motivoida mua sinne kouluun. Kahviteltiin ja puhuttiin niitä näitä kaikenmaailman asioista.”

”Lähinnä oon saanu apua siihen koulunkäyntiin. Se on tällä hetkellä se kaikista tärkein et siihen pyritään kohistaan sitä tukia ja apua. Se (yksilövalmentaja) kannustaa mua ja seuraa mun koulunkäyntiä ja kyselee poissaoloja ja lupas olla yhteyesä sinne kouluun ku mulla on keskittymis- ja lukihäiriö, se lupas olla mun tukena.”

Työskentelyssä huomioidaan myös nuoren kanssa työskentelevät muut tahot ja tehdään yhteistyötä esimerkiksi oppilaitosten kanssa.

Yksilövalmentaja on ollut nuorten tukena erilaisissa virastoasioinneissa, esimerkiksi työvoimatoimiston käynneillä ja Kelan etuuksien hakemisessa. Nuoret kokivat tärkeäksi sen, että heillä on taho, jolta voi kysyä neuvoa ja apua tilanteen niin vaatiessa. Yksi haastateltavista oli saanut työpajan yksilövalmentajalta esimerkiksi tietoa oikeusavustajan palveluista ja apua Kelan etuuksien hakemisessa. Yksilövalmentaja oli myös ollut nuoren apuna ja tukena, kun tällä oli ongelmia vuokranantajan kanssa.

”Se on niinkun auttanut kaikenmaailman lappuitten täytösä ja siltä voi aina kysyä apua ja sitte jos pitää vaikka työkkäriin lähtä, sen voi pyytää kaveriksi sinne.”

Usean nuoren kertomuksista nousi esille se, että he kokivat vaikeaksi ja pelottavaksikin asioinnin eri virastoissa kuten Kelassa ja työvoimatoimistossa. Yksilövalmentajalta nuoret ovat saaneet konkreettista apua ja tukea näihin tilanteisiin, kun yksilövalmentaja on lähtenyt heille tueksi mukaan käynneille.

”Ku uskallus on aika vähänen jos johonki työkkäriinki mennee ku ne on niin ärsyttäviä ja sitte ku siinä on toinen kaverina niin pystyy ihan rauhasa keskustelemaan ja ettei tarvi silleen mennä ihan lukkoon.”

”Niin ja sitte ku ne Kelan laputki pittää lokia niin monta kertaa ja sitte ku sen on luku jo pari kertaa ookoo joo ja huomaa, että vitsit et mää en muista mitään ja siitä ei tuu yhtään mittään, niin se on paljo parempi ku ne tekee niitä joka päivä niin niiltä kysyä.”

Yksi nuori kuvasi saaneensa yksilövalmentajalta tietoa eri koulutusvaihtoehtoista.

”Sitte oon saanu sieltä irti aika paljon kaikista koulujutuista...”

Yksilövalmentaja on myös varannut nuorille aikaa neuvolaan ja mielenterveystoimistoon sekä järjestänyt työharjoittelu- ja kuntoutuspaikkoja. Yhden nuoren kanssa yksilövalmentaja oli pohtinut eri työharjoitteluvaihtoehtoja ja nuori oli itse käynyt kysymässä harjoittelupaikkaa. Yksilövalmentaja antaa nuorelle mahdollisuuden hankkia harjoittelupaikan itse silloin, kun nuoren tilanne on sellainen, että hänellä on kykyä ja rohkeutta kysyä sitä itse. Useat

haastateltavat kertoivat, että kokevat pelottavana käydä itse kysymässä työharjoittelupaikkaa. Siinä tapauksessa yksilövalmentaja ottaa ensin työpaikkaan yhteyttä ja kun nuorella on tieto, että kyseiseen paikkaan on mahdollista päästä harjoitteluun, heillä on matalampi kynnys käydä itse kysymässä asiaa.

”No nytki pääsin sinne hoitolaan (yksilövalmentajan) kautta ja ihan aina ku oon pystynyt tai halunnu jonneki niin se on järjestänyt. Se (yksilövalmentaja) oli ensin yhteydessä sinne hoitolaan ja se soitti sinne ja anto mun numeron ja ... määhän menin sinne sitte työhaastatteluun.”

”No se on ollu tuosa kuntoutuspaikan hakemisessa ollu apuna ja yksin ei ois varmaan saanu kysytyäkään mitään tuommosia.”

”No siis ihan niinkö ko on pitänyt käyä näissä työkkärisä ja Kelalla ja varannu mulle aikaa tuonne mielenterveystoimistoon ja neuvolaan ja joka paikkaan mihin on tarvinu... ja sitte just siinä työharjoittelussa se oli apuna. Määhän kävin kyllä ihme kysymässä, mutta me yhdessä mietittiin sitä, mihin hakis.”

Tapaamiset yksilövalmentajan kanssa sisältävät myös yhdessä tekemistä. Yksilövalmentaja on esimerkiksi käynyt nuorten kanssa lenkillä, kirjastossa, hevosia hoitamassa ja kahvilla. Yksi nuori kertoi yksilövalmentajan olleen hänen mukanaan vapaa-ajan toiminnassa lähinnä tukihenkilön roolissa.

”Sitte ollaan vaan nähty (yksilövalmentajan nimi) kans kahestaanki ja käyty lenkillä ja käyty kirjastossa ja kahvilla ja kaikkee tämmöstä.”

”Että lähinnä ollaan niinku käyty lenkillä, sitte ollaan hevosia hoitamassa ja ollaan käyty kerran tota elokuvissa.”

Yksi nuori kertoi ammatillisten opintojensa pitkittyneen ja saaneensa yksilövalmentajalta tukea opiskeluiden loppuun suorittamiseen. Yksilövalmentaja oli ollut nuoren tukena opiskelutehtävien tekemisessä kannustaen ja tukien häntä. Nuori kertoi saaneensa tehtävät lopulta tehtyä ja ammatillisen tutkinnon suoritettua.

”No me käytiin välillä (yksilövalmentajan nimi) kans yhesä tekemäsä tai siis mää tein mutta se oli siinä mukana. Käytiin kirjastosa joskus yhesä tekemäsä tehtäviä ja se potki vähä perseelle että teeppä nyt niitä. Mää tosiaan tarvinki just semmosta. Et me sillon nähtiin tosi usein ja se aina kyseli, että oonko saanu tehtyä ja välillä kävin sen toimistolla tekemäsä ja välillä kävin kirjastosa, että ne kyllä sitte ... pikkuhiljaa sain jotaki aina tehtyäki ja keväällä sitte valamistuun, toukokuusa.”

Verkostomuotoisessa työpajatoiminnassa järjestetään myös ryhmäpäiviä, joihin osallistuminen on nuorille vapaaehtoista. Osa nuorista kertoi osallistuvansa ryhmätoimintoihin, mutta yksi haastateltava kertoi, ettei ollut osallistunut ollenkaan niihin. Hän koki, ettei ollut vielä valmis toimimaan ryhmässä, koska kärsi sosiaalisten tilanteiden pelosta.

Seuraava aineisto-ote kuvaa hyvin ja osuvasti ryhmäpäivien toimintaa:

”Sielä ryhmäpäivissä annetaan se ruokamahollisuus jos ei oo vaikka rahaa ostaa ruokaa ja jos tarvitsee jotain lappuja niin tulostellaan ja täytetään ja jos on jotain ongelmaa niin ne selvitetään sielä ja vietetään aikaa.

Tämä nuori koki tärkeäksi, että ryhmäpäivissä on mahdollista ruokailla. Lisäksi ryhmäpäivissä on mahdollista hoitaa omia asioitaan, selvittää ongelmia sekä saada niihin apua yksilövalmentajalta.

7.4 Muutokset nuorten elämäntilanteissa työpajalla aloittamisen jälkeen

Työpajatoimintaan osallistumisen seurauksena yksi nuorista on hakeutunut ja päässyt ammatillisiin opintoihin. Hänen mukaansa se johtui nimenomaan osallistumisesta työpajatoimintaan, koska hänellä ei ollut aikaisemmin tietoa kyseisestä koulutuksesta. Työpajalta oli tehty tutustumiskäynti ammattioppilaitokseen. Tutustumiskäynnillä hän oli saanut tietää ammattistartista, jonka tarkoituksena on oman ammattialan löytäminen työ- ja

koulutuskokeiluiden kautta. Nuori kertoi kiinnostuneensa kyseisestä koulutuksesta ja hän oli päässyt aloittamaan siellä pian tutustumiskäynnin jälkeen. Yksilövalmentaja oli auttanut ja tukenut häntä tässä asiassa. Nuorten kanssa käytävissä keskusteluissa korostui erityisesti juuri yksilövalmentajan merkitys nuorten tukijana.

”Jos (yksilövalmentajan nimi) ei ois ollu siinä tukemasa, niin en ois koulusa. Se sano, että lähetäänkö käymään sielä ja mää sannoin että lähetään. En mää tästä tienny mittään.”

Toinen haastateltava kertoi saaneensa suoritettua ammatillisen tutkinnon loppuun työpajatoimintaan osallistumisen myötä. Hän kuvaa olleensa stressaantunut ja masentunut, kun opiskelu ei sujunut toivotulla tavalla. Ennen osallistumistaan työpajatoimintaan hänellä oli ollut myös hoitosuhde mielenterveystoimistoon. Työpajatoimintaan osallistumisen myötä hänen alkoholinkäyttönsä on vähentynyt, elämään on tullut rytmiä ja sosiaaliset taidot ja itsetunto ovat parantuneet. Hän kertoi myös, ettei ollut enää mielenterveystoimiston asiakkaana.

”Sain sen kouluun loppuun ja siitä lähti ressi pois, ku tuntu, että se on niin vaikiaa ja ei siitä tuu yhtään mittään ja sitte ku kävin tosiaan sielä mielenterveystoimistosaki niin ku tuntu että masensiki niin hirveesti ja muutenki oli semmonen ahistunu. Mutta on kyllä nyt paljo parempi tilanne. Se oli jotenki semmosta sekavaa että en mää silleen hirveesti ees muista ennää mittään... että sillon tuli tosiaan viikonloppusinki ehkä hieman juhlittua ja tälleen... ja nykyään käytän paljo vähemmän alkoholiaki että siis jonku tyyliin yhen saunasiiderin. Se että on jotain tekemistä niin jaksaa paljo paremmin ku että miettis koko aika että mitä sitä tekis ja tullu rytmiä elämään. Niin ja kyllä sosiaaliset taidot ja itsetuntoki on vähä parantunu. Että jos joku sannoo vähä pahasti niin ei siitä tarvi samanlailla masentua ku joskus aikasemmin. Niin että on semmonen ku on ja jos ei jolleki kelepaa niin ei voi sitte mittään. ”

Myös toinen haastateltava kertoi alkoholinkäyttönsä vähentyneen ja hän kertoi aikuistuneensa. Yksi nuorista kertoi käyneensä säännöllisemmin koulussa ja kertoi sen johtuvan yksilövalmentajan antamasta tuesta.

”No vähemmän oon juonu ja ehkä musta on tullu vähä aikuisempi.”

”Oon ollu enemmän koulusa, (yksilövalmentajan nimi) on ollu siihen aika iso vaikutus.”

Myös seuraavat aineisto-otteet kuvaavat muutoksia, joita nuorten elämässä on tapahtunut työpajajakson myötä:

”En varmaan ois ehkä yhtä sosiaalinen tai uskaltaisin lähteä yhtä helposti tuolta omaa kotoa pois, osallistua asioihin ja tehdä niitä. Siittä mä saan olla aika kiitollinen, että oon päässy sitä kautta taas elämään niinkö käsiksi eri tavalla.”

”Oon ollu aina enemmän ujo, se on mun mielestä nyt mennyttä aikaa ja kyllä (työpajan nimi) osallistumisella on oma ossuutensa siinä, että se on lähteny pois.

”Mää oon saanu itteeni liikkeelle ja ihmisten ilmoille menemään enemmän ja tulemaan ehkä sosiaalisemmaks ko ennen. Tän myötä on ihmisiin taas sitte tutustunukki sitte taas enemmän ja on tullu sitä rohkeutta mennä ja sillai niinku olla enemmän oma ihtensä.”

”No ehkä justiin semmosia että oon sosiaalisempi ja uskaltaa lähtiäki tuommosiin tilanteisiin mukkaan. Oon ite myös muuttunu, että ei oo niin sulukeitunu ennää.”

Työpajatoimintaan osallistumisen myötä nuoret ovat tulleet sosiaalisemmiksi ja rohkeammiksi. Yksi nuori kuvasi muuttuneensa ihmisenä, eikä kokenut olevansa niin sulkeutunut kuin ennen. Myös seuraava aineisto-ote kuvaa osuvasti työpajan merkitystä nuoren elämässä:

”No kyllä mä aattelen, että jos en ois osallistunu (työpajan nimi) toimintaan niin kyllä mä suurimmaksi osaksi kotona oisin, eikä tulis missään oikeen liikuttuakaan. Oon saanu rohkeutta.”

Merkittäväksi tekijäksi nuoret kokivat sen, että he ovat työpajalla saaneet hoidettua omia asioitaan. Yksi haastateltava kertoi, että on saanut apua omien asioiden hoitamisen lisäksi myös lapsen asioissa.

”Saa hoiettua kaikennäköisiä asioita. Tuntuu jotenki, että jos yksin yrittää kaikkia niin ei oikeen taho saaha mittään aikaseksi. No justiin näitä tämmösiä että sosiaalitoimiston ja perhetyöntekijän käyntejä ja semmosia.. Myös lapsen asioita ei vaan omia.”

Yksi haastateltava kertoi löytäneensä ryhmätoiminnasta hyvän ystävän, jolla on samanlainen elämäntilanne kuin hänellä.

”No mää täältä ryhmätoiminnasta sain yhen tosi hyvän kaverin. Me ollaan nyt vuosi tunnettu ja ollaan nyt tyyliin niinku parhaat kaverit. En tuntenu sitä aikasemmin. Se on niin samanlainen ku ihte ja meillä on ollu samanlaisia ongelmia ja senki kans on heleppo jutella. Me alettiin jutteleen sielä ryhmäsä ja huomattiin, että meillä on paljo semmosta yhteistä ja ollaan aika samanlaisia. Sitte sen jälakeen ollaanki tehty paljo kaikkia yhesä.”

Kaksi haastateltavista kertoi saaneensa työpajan kautta työharjoittelupaikan. Toinen nuori oli päässyt kauppaan työharjoitteluun ja harjoittelujakson päätyttyä samaan paikkaan ensin kesätöihin ja sen jälkeen kiireapulaiseksi. Hän oli haastatteluhetkellä edelleen osa-aikatyössä samassa paikassa. Toinen nuori oli päässyt jo toistamiseen työharjoitteluun ja oli vasta aloittanut uudessa työharjoittelupaikassa.

”Joo määhän siis olin nytte kesän kaupasa työharjottelusa ja mulla sitten jatku sielä ... pääsin sinne sitte töihin ja oon ollu sielä tän syksyn.”

”Olen (työpaikan nimi) töissä... Tällä hetkellä oon työmarkkinatuella, mutta nähtävästi on niin paljo asiakkaita että työsopimus jatketaan...”

Nuorten kokemuksissa korostuvat elämänhallintaan ja sosiaalisiin suhteisiin ja – taitoihin liittyvät merkitykset ja elämänmuutokset, joita heidän elämässään on tapahtunut työpajatoimintaan osallistumisen myötä. Nuorten luottamus muihin ihmisiin on kasvanut ja he ovat saaneet rohkeutta eri asioiden kohtaamiseen. Nämä muutokset olivat nuorten mielestä seurausta nimenomaan työpajatoimintaan osallistumisesta ja ne olivat keskeisiä merkityksiä kaikkien haastateltavien kohdalla. Myös nuori, joka oli päässyt koulutukseen, korosti edellä mainittujen asioiden merkitystä enemmän kuin koulutukseen pääsyn merkitystä.

7.5 Nuorten kokemukset yhteiskunnallisessa palvelusektorissa

Kaikilla tutkimukseeni osallistuvilla nuorilla oli kokemuksia viranomaissuhteista esimerkiksi terveyst- ja sosiaalipalveluissa. Suurimmalla osalla kokemukset olivat hyviä, mutta osa kertoi myös negatiivisista kokemuksista. Yksi nuori kuvasi tärkeäksi kokemuksen siitä, että häntä ja hänen elämäntilannettaan oli ymmärretty sosiaalitoimistossa.

”Työkkärisä ne on ollu ihan ok ja siis sosiaalitoimistossa on oltu tosi mukavia. ei oo mittään huonoja kokemuksia ja kaikkien kans tuun toimeen se ois kauhiala jos kukaan ei ymmärtäis mua yhtään. Sosiaalitoimistossa on oltu kans tosi ymmärtäväisiä.”

Kaksi nuorista oli ollut huostaan otettuna ja heillä oli sen kautta kokemusta lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden kanssa työskentelystä. Nuoret pitivät hyvänä jälkihuoltoa, jonka avulla heidän itsenäistymistään oli tuettu jälkihuoltovaroin muun muassa ajokortin hankkimisessa. Toinen nuorista koki, että jälkihuoltovaroja oli saanut helpommin yksilöllisiin tarpeisiin kuin toimeentulotukea tällä hetkellä.

”Määhän oon ollu kolme vuotta laitoksessa (lastensuojelulaitoksessa) että sossun kanssa oon ollu tekemisissä.”

”No hyviä ja huonoja. No hyvää on ainaki tuo itsenäistyminen, ne auttaa siinä että pystyy elämään itsenäin ja sitte kertyy niitä itsenäistymisvaroja sitte ja

pääsee elämänalkuun. Nytki sossu makso sen autokoulun. Nyt pystyy kuorma-autonki suorittaa ja jääki vielä. ”

” Nyt ku oon täyttäny 21, enkä oo enää jälkihuollosa ku silloin oli paljo löysemät ja oon saanu varoja (itsenäistymivaroja) ku oon soittanu. ”

Nuoret kritisoivat ryhmäpäivissä käydyissä keskusteluissa esimerkiksi sosiaalityöntekijöiden ja työvoimaviranomaisten toimintaa liittyen aktivointitoimenpiteisiin. Yhdellä nuorella oli kokemusta toimeentulotuen perusosan alentamisesta sen vuoksi, että hän ei ollut aloittanut työharjoittelua. Nuoren kertoman mukaan hän ei ollut kyseisestä paikasta kiinnostunut ja kertonut sen myös aktivointisuunnitelmaa laadittaessa. Tästä huolimatta toimenpide oli kirjattu aktivointisuunnitelmaan ja kieltäytymisen seurauksena hänen toimeentulotuen perusosaansa oli alennettu.

Ryhmäpäivissä nuorten kanssa käytyjen keskusteluiden ja seuraavan aineisto-otteen mukaan useat nuoret kokivat ”pakkona” asioinnin työvoimatoimistossa ja sosiaalitoimistossa. Seuraavassa aineisto-otteessa eräs nuorista kuvaa sitä, kuinka työn saannin jälkeen voi olla riippumaton työvoima- ja sosiaaliviranomaisista.

”Sen työkkärin ja pakosta sossun kans. Niitten kans pakosta joutuu oleen tekemisissä siihen asti ku saa vaikutuisen työpaikan. Sitte niille voi sanoa, että terve, moro ja hei. ”

Negatiivisena asiana, esimerkiksi sosiaalitoimistossa asioidessa, nuoret kokivat työntekijöiden vaihtuvuuden. Tärkeäksi nuoret kokivat sen, että työpajan yksilövalmentajana on ollut pitkään sama henkilö. Nuoret kokivat voivansa luottaa yksilövalmentajaan ja kertoivat asioinnin olevan helppoa, kun työntekijä oli tuttu ja turvallinen. Nuoret kertoivat siitä, kuinka sosiaalityöntekijä on vaihtunut useaan kertaan ja se aiheuttaa epävarmuutta.

”Nytki on vaihtunu sossu. Ens kuusa on palaveri ja se tulee siihen että saa nähä mitä se sitte sannoo. Tää taitaa olla neljäs sossu mulla. ”

”Tärkeää on se, että (paikkakunnan nimi) työpajalla työntekijä on ollu pitkään sama.”

Ryhmäpäivässä eräs nuori kertoi, että hänellä on tällä hetkellä elämässään sellaisia asioita (terveyteen liittyviä), ettei hän koe pystyvänsä keskittymään työasioihin. Tätä ei nuoren mukaan ollut ymmärretty sosiaalitoimistossa. Nuoren kertoma kokemus oli se, että häntä pidettiin vain laiskana.

Yksi nuori toivoi, että nuorille olisi enemmän tarjolla oppisopimuspaikkoja.

”Täytyy sanoa että aika huonosti täällä saa oppisopimuspaikkoja. Ne joutuu maksaan palkkaa niin aika harvoin ne ottaa. Se ois hyvä vaihtoehto koulupaikka tai oppisopimuspaikka ko että ryyppäät joka päivä ja veät kamaa. Ko aattelee täällä (paikkakunnan nimi) ku miettii tätä niin moni varmasti haluais oppisopimuksella jonneki vaikka kauppa-alalle tai jonneki niin ei pysty, mutta jos oppisopimuksella pääsis niin tulis vähemmän kaikkea tämmöistä huumeongelmaa tai alkoholiongelmaa, koska sitte vois keskittyä siihen kouluun tai työhön.”

Yksi nuori esitti kritiikkiä siitä, että häntä ei ollut tuettu sosiaalitoimesta, kun hän oli pyytänyt avustusta maksullisen koulutuksen aloittamiseen. Nuori piti epäoikeudenmukaisena sitä, että aktivointitoimenpiteissä kiinnitetään huomiota ammatillisen koulutuksen puuttumiseen, mutta kun hän pääsi haluamaansa koulutukseen, häntä ei tuettu sen aloittamisessa.

”Jos aatellaan, että määhaluaisin vaikka sen koulupaikan niinku ne sano, että sulla ei oo mitään koulutusta, ne vetoaa aina siihen. No sitte ku määh sanon, että okei, että määh tarvisin sen koulupaikan ja se makso sen verran, että ei oo yhtäkkiä niin paljo ku saa 418 euroo kuukauessa, niin et sää voi yhtäkkiä maksaa niin paljo ja pyysin, että tulkaa vähä vastaan niin ne sano, että ei me voija ei me voija. Niin siinä tulee sitte se, että sun pitäs hankkia se koulupaikka. No mutta ei mua kiinnosta mikään autopuoli tai puupuoli että ihmisiä on niin erilaisia. Miksi pitäs hommata semmonen koulupaikka, josta ei oikeesti tykkää eikä viihdy ja sit taas jätetään kesken. Ne vois sitte auttaa siihen, mikä kiinnostaa. Se on niinku tyhmää. Mulla ois toivomus että ne vois maksaa sen koulupaikan, ainaki osan.”

Kritiikkiä nuoret esittivät myös siitä, että työvoimatoimisto velvoittaa heidät hakemaan joka syksy ja kevät yhteishaussa, koska heillä ei ole ammatillista koulutusta. Moni nuori koki, ettei heillä ollut sillä hetkellä kiinnostusta hakea mihinkään koulutukseen, tai he eivät tieneet, mihin koulutuksen haluaisivat hakea. Yksi nuori kertoi käyvänsä ammatinvalinnanohjauksessa tämän takia, mutta siitä huolimatta hänet oli velvoitettu hakemaan syksyn yhteishaussa. Kritiikkiä osakseen sai myös se, että nuorille ei ole tarjolla töitä, josta he saisivat palkkaa. Yksi nuori toivoikin, että paikkakunnalle saataisiin ”oikea työpaja”, jossa voisi olla myös työsuhteessa. Palkkatyö motivoi nuoria enemmän kuin työharjoittelu tai työkokeilu.

7.6 Työpajatoiminnan merkitys nuorten kertomina kokemuksina

Erityisen merkitykselliseksi tekijäksi nuoret kokivat yksilövalmentajalta saadun tuen, ohjauksen ja neuvonnan. Yksi nuori kertoi yksilövalmentajan olleen hänelle isähahmo, joka hänen elämästään oli puuttunut. Nuoret kertoivat tullessa kuulluiksi ja saaneensa olla osallisia omaan elämäänsä liittyvissä asioissa. Yksilövalmentajan koettiin olevan ”kaverillinen”, mutta turvallinen aikuinen, johon pystyi luottamaan tilanteessa kuin tilanteessa. Yksilövalmentaja on tarvittaessa ollut myös jämäkkä ja ”potkinut” nuorta eteenpäin opiskeluissa sekä kontrolloinut, että nuori on saanut sovittuja asioita tehtyä.

”Mun mielestä (yksilövalmentajan nimi) on just semmonen sopiva tohon noin... topakka semmonen se on siis ihan vallottava persoona ja se vaikuttaa aika paljo siihen.”

”se on ollu mulle semmonen vähä isähahmo ko mulla oma isä on kuollu niin se on ollu vähä potkimasa siinä, että lähetäänpä nyt tuonne”

”...ku ei oo tarvinu niitä asioita yksin kantaa vaan on tienny että siinä on kuitenkin turvallinen aikuinen sun vieressä. ”

”Sen kans oli heti ku me eka kerran tavattiin niin sen kans oli heleppo jutella että me ollaan heti alusta asti tultu toimeen hyvin. Sille on niin heleppo kertua kaikesta, mitä ei kellekään muulle voi sanua. ”

” Se (yksilövalmentajan nimi) on ihan tosi huippu. Se on hyvä että on semmonen aikuinen ihminen olemasa.

”Se ei tunnu oikeestaan työntekijältä, se on enemmän niinkö kaveri. ”

”se potki vähä perseelle että teppä nyt niitä. Mää tosiaan tarvinki just semmosta et me sillon nähtiin tosi usein ja se aina kyseli, että oonko saanu tehtyä...”

Nuoret eivät pitäneet työpajatoimintaa viranomaistoimintana samalla tavalla kuin esimerkiksi sosiaalityötä. Nuoret kokivat työpajatoiminnan olevan erilaista ja heidän yksilölliset tarpeensa huomioonottavaa. Toimintaa pidettiin myös vapaamuotoisempana. Nuoren ja työntekijän kohtaamisia tapahtui myös heidän omassa arjessaan, eikä tapaamispaikkana ollut aina toimistoympäristö. Nuoret kertoivat tapaavansa yksilövalmentajaa myös nuorisotilassa ja hän kävi nuorten kanssa esimerkiksi lenkkeilemässä. Yksi nuori koki helpommaksi keskustella asioistaan tekemisen lomassa.

”Onhan tää paljo mukavampi. Täälä (työpajan nimi) ite määrätään se, että mihin suuntaan halutaan mennä ja se ei ole pakollista vaan vapaaehtosta. Ja sossu periaatteesa on pakollinen ja asiakkuudesta pääsee aika heikosti eroon. ”

”Oikeestaan sillonko ollaan lenkillä asiat menee toisesta toiseen ettei oo mitään varsinaista. Se ehkä tekeeki siitä justiin helppoa. Että jos ois niinku että nyt puhutaan tästä niin se ois enemmän sitä että sää jouvut kaivelemaan sitä asiata mutta sitte se juttu on luontevata ku se tulee vähä puolin ja toisin.”

” siinä ei tuu sitä semmosta asetelmaa... enemmän siihen suhtautuu niinkö ei viranomaisena eikä sitä pystykään ajattelemaankaan niin ku tehään enemmän niitä omia asioita ja sitä mikä itteä kiinnostaa niin se on niin paljo helpompaa sen tekemisen lomassa niinkö puhua sitte.”

”No se on palijo rennompaa tai siis se tuntuu niin erilaiselta ku ei istuta misään virastosa ja ko kyllä ko johonki työkkäriin vertaa niin on se vähä rennompaa ku voijaan mennä vähä sielä sun täälä ja ollaan esimerkiksi käyty lenkillä. Yksilövalmentajan saa myös aina kiinni että just ku nuihin työkkäreihin ja kaikkiin on kaikki soittoajat sun muut ja yksilövalmentajalle voi soittaa millon vaan tai laittaa vaikka viestiä ja vaikka se ei aina kerkiä puhua ja vastata niin kyllä se aina ottaa yhteyttä niin pian ku kerkiää. Niin ja voi olla facebookin kauttaki yhteydesä.”

Merkittävänä asiana nuoret kokivat myös sen, että työntekijän voi tavoittaa niin sanottujen perinteisten viestintäkeinojen lisäksi nuorten elämään olennaisesti kuuluvia kanavia kuten facebookia käyttäen. Myös se, että työntekijä on ollut tavoitettavissa niin sanotun virka-ajan ulkopuolella, on yhden nuoren mielestä ollut hyvä asia.

”...vaikka se on ollu kotonaki on saatettu facebookissa jutella. Se on aina melekeen ollu ulottuvilla ku on tarvinu...Justiin facebookiin kirjoitin omalle seinälle, että mää haluan kouluun niin se sano, että lähetään huomona kahtoon.”

”No se on pienillä elleillä tukenu ja tosiaan ko se on aina ko mää oon sanonu että nyt pitäs mennä tuonne niin se on aina menty samantien eikä mietitty. Se ei oo sanonu, että kohta vaan se on heti lähetty.”

Nuorten tarpeisiin on pystytty vastaamaan hyvinkin nopeasti, kuten edellisestä aineistotteesta ilmenee. Nuori oli kirjoittanut facebook-päivitykseensä, että haluaisi päästä koulutukseen ja tämän jälkeen yksilövalmentaja oli mennyt nuoren kanssa tutustumaan ammattioppilaitoksen koulutusvaihtoehtoihin.

Ohjaajien antaman tuen lisäksi nuoret kokivat merkittävänä myös toiminnassa mukana olevien toisten asiakkaiden antaman kannustuksen ja tuen. Eräs nuori kuvasi sitä, että ryhmäpäivissä on erityisen hyvä yhteishenki ja ”tekemisen meininki”, jota edistettiin järjestämällä heille yhteistä toimintaa kuten joukkuepelejä.

”Ja se oli hirviän positiivista se meininki, että nuoretki toisiansa kannusti, että ne ei ollu pelekästään ne ohjaajat.”

Ryhmäpäivillä on nuorille sosiaalinen merkitys. Tärkeää on myös vertaisuuden kokemus, joka ilmenee seuraavasta aineisto-otteesta. Nuori koki tärkeäksi sen, että tapaa ryhmäpäivissä muita nuoria, joilla on samanlainen elämäntilanne. Ryhmäpäivien myötä päiviin tulee erilaista sisältöä.

”No ehkä se on jotenki sillai että tulee parempi olla ku pääsee sinne jutteleen niitten muitten ihmisten kansa, joilla on vähä sama tilanne että tulee semmonen helepottava olo sitte ja pääsee vähä kotuaki pois välillä ettei tarvi ihan nelijän seinän sisäsä istua.”

8 VERKOSTOMUOTOINEN TYÖPAJA NUORTEN TUKIJANA JA AUTTAJANA

Tässä luvussa kokoan yhteen tämän tutkimuksen keskeiset tulokset. Koska ryhmäpäiviin osallistui vain pieni joukko työpajan nuoria ja haastatteluun osallistui vain kuusi nuorta, ei tulosten perusteella voi tehdä laajoja yleistyksiä. Tällä tutkimuksella halusin tuottaa nuorten kokemus- ja elämämaailman kautta tietoa verkostomuotoisesta työpajatoiminnasta ja sen merkityksestä nimenomaan huomioiden palvelunkäyttäjien eli nuorten näkökulman.

Sosiaali- ja hyvinvointipalvelut järjestetään yleensä sektoriperusteisesti ja ne on tarkoitettu vastaamaan johonkin asiakkaan ilmeiseen ongelmaan (Kananoja, Lähteinen & Marjamäki 2011, 227). Verkostomuotoinen työpaja ja sen työtavat ovat erilaisia kuin perinteisissä sosiaali- ja hyvinvointipalveluissa, sillä nuoria tavataan muuallakin kuin toimistoympäristössä. Myös työskentelyn lähtökohta on erilainen, koska asiakkuudelle ei ole muita kriteereitä kuin nuoren halu osallistua toimintaan ja pyrkimys saada aikaan muutos elämässään. Tämän tutkimuksen perusteella nuoret eivät koe työpajatoimintaa viranomais-toiminnaksi.

Tämän tutkimuksen perusteella keskeiseksi tekijäksi nuorten työpajatoiminnalle annetuissa merkityksenannoissa voidaan tulkita se, että nuoret ovat mukana toiminnassa vapaaehtoisesti, omasta halustaan sekä se, että he ovat itse saaneet olla aktiivisesti suunnittelemassa työskentelyn tavoitteita. Työskentelyssä heidän yksilöllinen elämäntilanteensa on tullut huomioiduksi. Tärkeäksi nuoret ovat kokeneet sen, että työpajan työntekijät ovat helposti tavoitettavissa ja pystyvät nopeasti vastaamaan heidän tarpeisiinsa. Merkittävänä nuoret pitivät myös sitä, että työpajalla heidän elämäntilanteensa on huomioitu kokonaisvaltaisesti ja he ovat saaneet omien asioiden lisäksi hoidettua esimerkiksi perheen ja lapsen asioita. Yksilövalmentaja koettiin luotettavaksi aikuiseksi, jonka puoleen voi kääntyä monessa asiassa. Verkostomuotoisessa työpajatoiminnassa ei keskitytä pelkästään työ- ja koulutussuunnitelmien tekemiseen, vaan työskentely on kokonaisvaltaista kattaen eri elämäntilanteita. Erityisesti nuorilla oli kokemus siitä, että he ovat tulleet kohdatuiksi ja kuulluiksi asioidessaan työpajalla. Edellä kuvatun kaltaisia tuloksia on saatu myös Karjalaisen

(1999) tutkimuksessa, jossa pajatoiminnan merkitystä kartoitettiin ohjaajien näkökulmasta. Karjalaisen tutkimuksessa ohjaajat korostivat, että pajatyössä nuoret ovat tulleet kohdatuiksi kokonaisvaltaisesti.

Yksilövalmentajan ja nuorten kohtaamisissa näkyy välittävä työote ja siitä on löydettävissä myös hyvän asiakassuhteen elementit: hyväksyminen, luottamus, välittäminen ja jämäkkyys (ks. Särkelä 2001, 3-41.) Juhilan (2008, 76-77) mukaan sosiaalityössä tarvitaan välittävää työtötta. Tällöin kysymys on ihmisen kokonaisvaltaisesta kohtaamisesta sekä saatavilla olosta. Tällöin voi syntyä sellainen luottamussuhde, joka mahdollistaa asiakkaan auttamisen. Työ on jatkuvaa ja pitkäkestoista, eikä se välttämättä sovellu pelkästään virastossa tietynä vastaanottoajankohtana tehtäväksi. Välittämiseen kuuluu myös asiakkaiden epäonnistumisen, turhautumisen ja huonon käytöksen sietäminen. Välittäminen on huolenpitoa ja hoivaa, jossa avunsaamiselle ei aseteta ehtoja tai kriteereitä.

Yksilövalmentajan ja nuorten kohtaamisia voidaan tarkastella myös Juhilan (2006) määrittelemien sosiaalityöntekijä-asiakassuhteiden valossa. Nuorten kuvaamat yksilövalmentajan ominaisuudet voidaan liittää kumppanuussuhteeseen, joka on sosiaalityöntekijän, tässä tapauksessa yksilövalmentajan ja nuoren, tasavertainen suhde. Kumppanuussuhteessa työskentelyn molemmilla osapuolilla on samanlainen oikeus saada äänensä kuuluviin, eikä työskentely ole sen enempää työntekijä- kuin asiakaslähtöistäkään. Asiakassuhde lähtee liikkeelle asiakkaan tilanteesta ja hänen tavastaan jäsentää sitä, mutta työntekijä tuo kohtaamiseen oman tietonsa ja kokemuksensa. Kohtaamisissa asiakas ja työntekijä neuvottelevat yhteisen tulkinnan asiakkaan tilanteesta ja tilanteen mahdollisesti vaatimista muutoksista. Sosiaalityön asiantuntijuus on horisontaalista ja asiantuntijuutta voidaan nähdä suhteen molemmilla osapuolilla, eikä suhde ole hierarkkinen. Kuulluksi tuleminen omissa asioissa vahvistaa asiantuntijuutta omaa elämää koskevissa henkilökohtaisissa ja yhteiskuntapoliittisissa ratkaisuisissa ja on väylä täysivaltaiseen kansalaisuuteen. (mt. 147-148.)

Kohtaamisen ja kuulluksi tulemisen tärkeyttä ovat tuoneet tutkimuksessaan esille myös Kempainen ym. (2010). Tutkimuksen mukaan asiakkaan kuulluksi tulemisen kokemukseen liittyy asiakkaan ja työntekijän yhteisymmärrys asiakkaan avuntarpeista ja työskentelyn tavoitteista. Työntekijän toiminta on keskeisessä asemassa yhteisymmärryksen rakentumisessa. Erityisesti avuntarpeiden määrittelyssä asiakkaan kuulluksi tulemisen

kokemus on tärkeä. Asiakkaiden kokemus elämäntilanteen muuttumisesta parempaan suuntaan taas edellyttää työskentelylle asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Niiden saavuttamisessa asiakkaat kokevat työntekijän merkityksellisenä toimijana eli toiminnan vaikuttavuuteen keskeisesti liittyvänä tekijänä. (Kemppainen ym. 2010, 130.)

Kemppaisen ym. (2010) mukaan tärkeää on kiinnittää huomiota myös asiakkaan ja työntekijän kohtaamisen tapoihin ja paikkoihin. Vaikuttavan työn edellytyksenä on laadukas vuorovaikutus. Tämä vaatii omat kohtaamisen paikkansa, joita tarjoavat erityisesti työntekijän ja asiakkaan kasvokkaiset kohtaamiset. (Kemppainen ym. 2010, 132.) Tutkimustulokset ovat siis samansuuntaisia kuin tässäkin tutkimuksessa, mutta työpajatoiminnassa korostuivat myös muut kohtaamisen paikat, kuten kohtaamiset nuorten omassa arjessa sekä facebookissa. Facebook on nuorten kanssa työskentelyssä varmasti yhä enenevässä määrin olennainen kohtaamisen paikka. Erityisesti ensikontaktin ottaminen työntekijään on helppoa ja luontevaa juuri facebookin kautta.

Työpajatoiminnan tavoitteena on koulutukseen ja työelämään ohjaaminen sekä yksilöllinen tuen antaminen, sosiaalinen vahvistaminen ja arjenhallintataitojen kartuttaminen mahdollisen syrjäytymiskiirteen ehkäisemiseksi tai katkaisemiseksi. Pohdittaessa työpajatoiminnan perustehtävää, se määrittyy liittämisen- ja kontrollisuhteeksi, jolloin työpajatoiminnan tehtävänä on liittää asiakkaita valtakulttuuriin ja tarvittaessa kontrolloida niitä, joiden liittämistä on vaikeuksia (ks. Juhila 2006, 49.) Jo tämän työpajatoiminnan perustehtävän kautta yksilövalmentajan ja nuoren suhde määrittyy liittämisen- ja kontrollisuhteeksi. Tämän aineiston perusteella yksilövalmentaja käyttämä kontrolli näkyy käytännössä esimerkiksi nuoren koulusta poissaolojen ja opiskelujen edistymisen seuraamisena ja liittämistehtävä koulutus- ja työsuunnitelmien tekemisessä.

Liittämisen- ja kontrollisuhteessa sosiaalityöntekijä, tässä tapauksessa yksilövalmentaja, on liittäjän tai kontrolloijan ja asiakas kontrolloitavan roolissa. Asiakassuhde korostaa osapuolten hierarkkista eroa. Asiantuntijuus on vertikaalista, jolloin sosiaalityöntekijä määrittää asiakkaan tarpeet ja tavoitteet sekä päättää menetelmät, joilla näihin tavoitteisiin päästään. Perusarvoina ovat valtavirtakulttuurisuus, jossa ihannekansalainen määrittyy yhteisesti jaettujen ja normaalisuutta korostavien kriteerien perusteella. Normaalisuuden kriteerinä on oman elämän hallinta, erityisesti työhön integroituminen. Sosiaalityöntekijään kohdistuu tehokkuuden vaatimus ja asiakkaaseen vaatimus henkilökohtainen vastuun ottamisesta.

Menetelmistä tärkeitä ovat erityisesti asiakkaan vastuuttamisen menetelmät esimerkiksi työhön aktivoinnissa. (Juhila 2006, 99-101.) Nuorten merkityksen annoissa liittämisen ja kontrollisuhteiden ei näyttäytynyt negatiivisessa valossa, vaan nuoret kokivat tilanteensa vaativan myös kontrollia ja he asettuivat liitettävän ja kontrolloitavan rooliin vapaaehtoisesti.

Nuoret kokivat, että yksilövalmentajalla on kokemusta ja ammattitaitoa ohjata, neuvoa ja tukea heitä eri elämäntilanteissa. Nuorten merkityksenannoissa nousi esille, että he ovat työpajalla saaneet hoidettua monenlaisia asioita ja heidän on tarvittaessa ohjattu ja neuvottu muiden palveluiden piiriin. Tästä lähtökohdasta nuoren ja yksilövalmentajan suhde määrittyy huolenpitosuhteeksi. Huolenpitosuhteessa sosiaalityöntekijä on huolenpitäjä ja asiakas apua ja tukea tarvitseva. Asiakkaan ja työntekijän suhde on hierarkkinen ja asiakas on riippuvainen työntekijän toiminnasta. Sosiaalityöntekijän asiantuntijuus perustuu hoivaan. Erityistä ammatillista osaamista vaatii niiden asiakkaiden kohtaaminen, jotka elävät vaikeissa tilanteissa ja ovat haavoittuvimmillaan. Perusarvona on jokaisen oikeus huolenpitoon ja ymmärrys siitä, että ihmisten huolenpidon määrä ja tarve vaihtelevat eri aikoina. Sosiaalityön menetelminä ovat auttaminen ja tukeminen sekä palveluohjaus. Palveluohjauksella varmistetaan, että asiakkaat saavat ne palvelut ja etuudet, jotka heille lakisääteisesti kuuluvat. (Juhila 2006, 198-200.)

Tässä tutkimuksessa nuoren ja yksilövalmentajan suhde määrittyy siis kumppanuus-, huolenpito- sekä liittämisen ja kontrollisuhteeksi. Myös Komosen (2007) tutkimuksessa saatiin samanlaisia tuloksia. Tutkimuksen mukaan valmentajan ja nuoren välisessä suhteessa tarvitaan niin kontrollia, kumppanuutta kuin huolenpitoakin.

Verkostomuotoisessa työpajatoiminnassa korostuvat yksilötyön menetelmät vuorovaikutuksellinen tukeminen, psykososiaalinen työ sekä palveluohjaus. Tarkasteltaessa työpajatoimintaa sen toiminnallisesta perspektiivistä, työpajatoiminta sijoittuu Malcolm Paynen (1996, 2005) määrittelemien sosiaalityön perspektiivien mukaan terapeuttiseksi.

Paynen (2005, 12) mukaan terapeuttisessa näkemyksessä keskeisenä tavoitteena on yksilöiden, ryhmien ja yhteisöjen paras mahdollinen hyvinvointi, joka saavutetaan vuorovaikutuksellisen tukemisen kautta. Terapeuttisessa perspektiivissä sosiaalityöntekijä auttaa asiakkaita käyttämään heidän olemassa olevia resurssejaan henkilökohtaiseen kasvuun, itsensä toteuttamiseen ja elämänhallintaan. (Payne 1996, 2). Asiakastyössä korostetaan

asiakkaan ja työntekijän välistä vuorovaikutusta, asiakassuhteen tasa-arvoisuutta sekä luottamuksellisuutta. Työntekijä ei ole asiakkaan ongelmien yliverlainen asiantuntija. Tavoitteena on lisätä asiakkaan omaa ymmärrystä hänen olemassa olevista voimavaroistaan, jolloin asiakas kykenee entistä paremmin ratkaisemaan ongelmiaan. Ammatillisessa toiminnassa työntekijä käyttää tietoisesti omaa persoonaansa, kokemustaan ja intuitiotaan. (Payne 1996, 31-32 ja 59-62.)

Yksilötyön rinnalla verkostomuotoisessa työpajatoiminnassa järjestetään ryhmäpäiviä. Merkittävänä asiana nuoret pitivät ryhmäpäivien ruokailumahdollisuutta. Ryhmäpäivässä nuoret tapasivat muita, joilla on samanlainen elämäntilanne ja viettivät yhdessä aikaa esimerkiksi pelaten ja keskustellen. Nuoret loivat toisiinsa sosiaalisia suhteita ja jopa ystävyysuhteita. Usean nuoren kohdalla ryhmäpäivät olivat paikka ja mahdollisuus asioiden hoitamiseen ja neuvojen kysymiseen. Ryhmäpäivissä nuoret pohtivat yhdessä jokapäiväiseen elämään liittyviä asioita esimerkiksi tulevaa työharjoittelupaikkaa. Arkielämän taitoja harjoiteltiin ruuanlaiton merkeissä.

Ryhmäpäiviin osallistuminen on nuorille vapaaehtoista ja kenttäjaksoni aikana ryhmissä kävi vain pieni osa työpajatoiminnassa mukana olevista nuorista. Verkostomuotoisen työpajatoiminnan toimintasuunnitelman mukaan ryhmätoiminta määritellään vertaisryhmätoiminnaksi. Nuoria yhdistää kokemus siitä, että he ovat verkostomuotoisen työpajan asiakkaita ja heillä samanlainen elämäntilanne. Ryhmäpäivien toiminnan sisältö ei kuitenkaan tämän tutkimuksen valossa täytä vertaisryhmän tavoitteita. Toiminnan ei voi sanoa olevan tavoitteellista, sillä erittäin pieni joukko nuoria on sitoutunut toimintaan ja ryhmiin osallistuvien määrä vaihteli viikoittain. Tyttöryhmän toiminta on tämän tutkimuksen valossa aihekeskeinen ryhmä, sillä kenttäjaksoni aikana aiheensa oli Voimaneidot, jota kuvasin tarkemmin tyttöryhmästä kertovassa kappaleessa. Toiminnan rakentuminen tietyn teeman ympärille edesauttoi ryhmään sitoutumista ja ryhmässä kävikin koko kenttäjaksoni ajan samat henkilöt. Ryhmän vertaisuuden kokemusta vahvisti näkemykseni mukaan myös se, että kaikki osallistujat olivat samaa sukupuolta.

Ryhmätoimintaa tulisi kehittää, jotta nuoret sitoutuisivat siihen paremmin. Työpajanuorten joukko on hyvin heterogeeninen, jonka vuoksi on haasteellista järjestää toimintaa, joka palvelisi kaikkien tarpeita. Näkemykseni mukaan nuoret voisivat hyötyä ryhmätoiminnasta, joka olisi suunniteltu nuorten tarpeista lähtien. Esimerkiksi uusille työpajatoiminnassa

aloittaneille nuorille voisi olla oma ryhmä, jolla olisi yhteinen tavoite. Ryhmätoiminnan järjestäminen verkostomuotoisessa työpajatoiminnassa on haasteellista senkin vuoksi, että nuorten keskuudessa ei tapahdu samalla tavalla ryhmäytymistä kuin fyysisellä työpajalla. Tämän vuoksi verkostomuotoisen työpajatoiminnan ryhmäpäivien järjestämisessä tulisi varata riittävästi aikaa ja huomiota ryhmäytymisprosessiin. Ryhmäpäivistä tehtyjen havaintojen pohjalta ryhmäytymistä ei ole tapahtunut, vaan nuoret ovat ryhmäytyneet omiksi pienryhmiksi ryhmän sisällä.

Jäin pohtimaan, onko tarkoituksenmukaista järjestää ryhmätoimintaa, kun siellä käy joillakin kerroilla vain pari nuorta ja kaiken kaikkiaan ryhmäpäivissä käy vain pieni osa työpajatoimintaan osallistuvista nuorista. Jotta toiminta olisi tarkoituksenmukaista, sen sisältö tulisi jokaisen nuoren kanssa sisällyttää jo kuntoutussuunnitelmaan nuoren aloittaessa työpajalla. Nuoren kanssa tulisi pohtia, millaisesta ryhmätoiminnasta hän hyötyisi. Ryhmätoiminnan on oltava riittävän pitkäkestoista ja tavoitteellista, jotta sillä saadaan aikaan muutoksia nuorten elämässä. Näkemykseni mukaan nuoren elämään ei voida muutamalla vertaisryhmäkokoontumisella vaikuttaa. Kuitenkin hyväksytyksi tuleminen tai onnistuminen kokemus ryhmässä saattaa käynnistää prosessin, joka tukee nuorta kohti muutosta. Keskeiseksi haasteeksi muodostuukin tämän tutkimuksen perusteella se, miten ryhmätoiminnan saisi kytkettyä osaksi työpajatoimintaa niin, että se tukisi nuoren polkua kohti työelämää ja täydentäisi nuorelle tehtävää yksilöllistä suunnitelmaa.

Tämän tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että yhteiskunnallinen palvelujärjestelmä ja nuorten tarpeet eivät kohtaa. Palvelujärjestelmässä nuoria ei huomioida, eikä kohdata yksilöinä. Nuoret kertoivat esimerkiksi siitä, että heidät velvoitetaan joka kevät ja syksy hakemaan yhteishaussa, vaikka he samanaikaisesti käyvät ammatinvalinnanohjauksessa, koska eivät tiedä mille koulutuslalle hakisivat. Myös sosiaalityö näyttäytyy nuorten kertomuksissa joustamattomana, eivätkä sosiaalityöntekijät juurikaan käytä yksilöllistä harkintaa. Vain yksi nuori kertoi kokeneensa, että häntä oli ymmärretty sosiaalitoimistossa. Yksi nuori kritisoi sitä, että ammatillisen tutkinnon puuttumiseen kiinnitetään huomiota sekä työvoimatoimistossa että sosiaalitoimistossa. Kun hän pääsi koulutukseen, joka oli maksullinen, sosiaalitoimistosta ei myönnetty hänelle toimeentulotukea koulutuksen aloittamiseksi. Myös sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuus koettiin negatiivisena asiana. Kritiikkiä nuoret esittivät myös siitä, että nuorille ei ole tarjolla palkkatöitä, eikä riittävästi

oppisopimuspaikkoja. Yksi nuori toivoi, että paikkakunnalla olisi oikea työpaja, jossa voisi tehdä palkkatöitä.

Nuorten yhteiskuntatakuu tuli voimaan vuoden 2013 alusta. Sen keskeisenä tavoitteena on nuorten työllistymisen edistäminen ja syrjäytymisen ehkäiseminen. Tämän tutkimuksen perusteella keskeisiä toimenpiteitä nuorten kannalta ovat syksyn yhteishaun velvoittavuuden poistaminen työmarkkinatuen ehtona, oppisopimuskoulutuksen kehittäminen sekä työllistymissuunnitelman merkityksen korostaminen. Nuorten yksilöllisen tilanteen huomioimisen kannalta näen tärkeänä sen, että nuoren työllistymissuunnitelmassa voidaan sopia kouluttautumisen sijaan myös muista työllistymistä edistävästä toimenpiteistä, eikä nuori menetä koulutukseen hakeutumattomuuden johdosta työmarkkinatukea. (ks. Työ- ja elinkeinoministeriö 2012, 55, 63.)

Tämän tutkimuksen teoreettisessa osuudessa olen käsitellyt syrjäytymistä, huono-osaisuutta sekä marginalisaatiota. Tähän tutkimukseen osallistuneiden nuorten elämässä näyttäytyvät useat syrjäytymisen riskitekijöiksi määritellyt seikat kuten ammatillisen koulutuksen puute, asunnottomuus, mielenterveys- ja päihdeongelmat, työttömyys ja maahanmuuttajatausta. Kuitenkaan tutkimukseen osallistuneet nuoret eivät kokeneet itseään syrjäytyneiksi. Nuoret määrittivät syrjäytymisen liittyvän sosiaalisten suhteiden puuttumiseen ja yksinäisyyteen, eivätkä kokeneet itse olevansa syrjäytyneitä. Tämä vahvistaa ajatustani siitä, että syrjäytyneiksi määritellyt nuoret eivät välttämättä itse koe olevansa syrjäytyneitä. Marginaalisaation käsite kuvaa tämän tutkimuksen valossa paremmin työpajanuoria. Tutkimukseen osallistuvien nuorten voidaan katsoa olevan marginaalissa suhteessa koulutukseen ja työhön, ja se on syy heidän ohjautumiseensa työpajatoimintaan. Huomionarvoista tässä tutkimuksessa on se, että moni nuori kertoi tullessaan mukaan työpajatoimintaan tuttavien tai kaverin kautta. Kaikkien tutkimukseen osallistuneiden elämässä sosiaaliset verkostot, kuten ystävät ja perhe, olivat tärkeitä.

Tällä tutkimuksella halusin selvittää, millaisia merkityksiä nuoret antavat työpajatoiminnalle sekä sitä, millaisia muutoksia nuorten elämässä on tapahtunut työpajatoimintaan osallistumisen myötä. Lisäksi tarkoituksena oli selvittää, ovatko nuorten työpajalle antamat merkitykset ja työpajatoiminnalle virallisesti annetut tavoitteet ja tehtävät yhteneväisiä vai poikkeavatko ne toisistaan. Olen koonnut nuorten työpajalle antamat merkitykset kuvioon 3.

Nuorten antamat merkitykset työpajatoiminnalle		
<p>TOIMINTA</p> <p>vapaaehtoisuus, ei- viranomainen</p> <p>työntekijöiden helppo tavoitettavuus</p> <p>nopea tuen tarpeisiin vastaaminen</p> <p>vertaisuuden kokemus</p> <p>sosiaalinen merkitys</p>	<p>TYÖSKENTELY</p> <p>kokonaisvaltaisuus</p> <p>osallisuuden kokemus</p> <p>yksilöllisyyden huomioiminen</p> <p>tapaamiset muuallakin kuin toimistossa</p>	<p>YKSILÖVALMENTAJA</p> <p>luotettava aikuinen tukihenkilö</p> <p>kohtaamisen ja kuulluksi tulemisen kokemus</p> <p>ohjaus, neuvonta ja tukeminen</p>

Kuvio 3. Nuorten työpajatoiminnalle antamat merkitykset

Nuorten työpajatoiminnalle antamat merkitykset liittyvät toimintaan, työskentelyyn ja yksilövalmentajaan. Nuorten toiminnalle antamia merkityksiä ovat toiminnan vapaaehtoisuus ja se, että työpajatoimintaa ei koeta viranomaistoiminnaksi. Työntekijöiden helppo tavoitettavuus ja nopea tuen tarpeisiin vastaaminen olivat keskeisiä työpajatoiminnalle annettuja merkityksiä. Työpajatoiminnan ryhmäpäiville annetut merkitykset liittyivät niiden sosiaaliseen merkitykseen ja vertaisuuden kokemukseen. Työskentelyyn liittyviä merkityksiä olivat nuoren elämäntilanteen huomioiminen kokonaisvaltaisesti, osallisuuden kokemus, nuoren yksilöllisyyden huomioiminen sekä se, että tapaamisia oli myös muualla kuin toimistoympäristössä. Yksilövalmentajaan liittyvät merkitykset liittyivät häneltä saatuun ohjaukseen, tukeen ja neuvontaan sekä kokemukseen siitä, että nuoret ovat tulleet kohdatuiksi ja kuulluiksi. Yksilövalmentaja on nuorten tukihenkilö ja luotettava aikuinen, jonka puoleen voi kääntyä lähes kaikissa asioissa.

Kuviossa 4 olen koonnut yhteen nuorten antamia merkityksiä työpajatoiminnalle ja muutokset, joita nuorten elämässä on tapahtunut työpajatoimintaan osallistumisen myötä sekä verrannut niitä työpajatoiminnalle annettuihin virallisiin tehtäviin ja tavoitteisiin. Nuorten antamia merkityksiä ja muutoksia on vaikea erottaa toisistaan ja ymmäränkin tässä tutkimuksessa muutoksen olevan myös merkitys. Olen koonnut ensimmäiseen sarakkeeseen

nuorten antamat merkitykset ja muutokset ja viereiseen sarakkeeseen samankaltaisen virallisen tavoitteen ja tehtävän.

Nuorten antamat merkitykset ja muutokset	Virallinen tavoite ja tehtävä
ammattistartin aloittaminen, työpaikka	koulutukseen ja työhön ohjaaminen
alkoholinkäytön vähentyminen, rytmiä elämään, sosiaalisten taitojen vahvistuminen, itsetunnon kohoaminen stressin ja masennuksen helpottaminen, uuden ystävän löytyminen työpajatoiminnasta	yksilöllinen tuki, sosiaalinen vahvistaminen ja arjenhallintataitojen kartuttaminen elämänhallinnan tukeminen
ammattillisen tutkinnon loppuun suorittaminen, koulunkäynti säännöllistynyt, ammattistartin aloittaminen	palveluita ja tukea peruskoulusta toiselle asteelle siirtymisessä, räätälöity polku koulutukseen sekä tuki koulutuksen loppuun saattamiseksi
yksilövalmentajalta saatu, tuki, ohjaus ja neuvonta, suunnitelman seuraaminen ja kontrolli koulutusvaihtoehtoihin tutustuminen	tulevaisuuden suunnitelmien selkeyttäminen, yksilöllinen polku, tuki laaditun suunnitelman toteuttamiseen
työharjoittelupaikan saaminen työpaikka ammattistartin aloittaminen	työelämään tutustuminen, sopivan opiskelualan löytyminen, työkokemuksen hankkiminen
asioiden hoitaminen, virastoasioinnit yksilöllisten tarpeiden huomioiminen elämäntilanteen kokonaisvaltainen huomioiminen	kokonaisvaltaista tukea työ- ja yksilövalmennuksen keinoin
luottamus muihin ihmisiin kasvanut, rohkeutta kohdata erilaisia asioita, itsetuntemus kasvanut	asiakkaan aktiivisuuden tukeminen, toimintakyvyn edistäminen

Kuvio 4. Nuorten antamat merkitykset suhteessa työpajatoiminnan virallisiin tavoitteisiin ja tehtäviin.

Kuten edellä olevasta kuviosta ilmenee nuorten antamat merkitykset ja heidän kuvaamansa muutokset ovat yhteneväisiä työpajatoiminnalle annettujen virallisten tavoitteiden kanssa. Yksi nuori on aloittanut ammatilliset opinnot ja yksi nuori on saanut työpaikan. Nämä merkitykset ovat yhteneväisiä työpajatoiminnalle määritellyn koulutukseen ja työhön ohjaamisen tavoitteen kanssa. Nuoret kuvasivat, että työpajatoiminnan myötä heidän alkoholinkäyttönsä on vähentynyt, elämään tullut rytmiä, sosiaaliset taidot vahvistuneet, itsetunto kohonnut sekä stressi ja masennus helpottaneet. Lisäksi yksi nuori kertoi saaneensa työpajatoiminnasta hyvän ystävän. Nämä merkitykset ovat yhteneväisiä virallisten tavoitteiden kanssa, jonka mukaan työpajatoiminnan tehtävänä on yksilöllisen tuen antaminen, sosiaalinen vahvistaminen ja arjenhallintataitojen kartuttaminen. Työpajatoiminnan myötä yksi nuori on suorittanut ammatillisen tutkinnon loppuun ja yhden nuoren koulunkäynti muuttunut säännöllisemmäksi. Nämä merkitykset ovat yhteneväisiä tavoitteen kanssa, jonka mukaan nuorten työpajat tarjoavat nuorille palveluita ja tukea peruskoulusta toisen asteen koulutukseen siirtymisessä sekä räätälöidyn polun koulutukseen ja sen loppuun suorittamiseen.

Nuorten merkityksenannoissa korostui yksilövalmentajalta saatu tuki, neuvonta ja ohjaus sekä kontrolli ja tehdyn suunnitelman seuraaminen. Nuorten yksilölliset tarpeet on huomioitu työskentelyssä ja kohtaamisissa on tapahtunut heidän omassa arjessaan sekä facebookissa. Työpajalla nuoret ovat tutustuneet myös eri koulutusvaihtoehtoihin. Edellä mainitut nuorten antamat merkitykset ovat yhteneväisiä virallisten tavoitteiden ja tehtävien kanssa, joiden mukaan työpajalla nuori voi selkiyttää tulevaisuuden suunnitelmiaan ja laatia yksilöllisen polun tämän tavoitteen saavuttamiseksi. Työpajalla nuori saa tukea laaditun suunnitelman toteuttamiseksi.

Työpajojen tavoitteena on tarjota nuorille mahdollisuus työelämään tutustumiseen ja sopivan opiskelupaikan löytymiseen sekä työkokemuksen hankkimiseen. Tämä tavoite on yhteneväinen nuorten merkitysten kanssa, jonka mukaan nuoret ovat työpajatoimintaan osallistumisen myötä saaneet työharjoittelupaikan tai työpaikan. Lisäksi yksi nuori on aloittanut ammattistartin. Työpajalla nuoret ovat saaneet hoidettua omia asioitaan ja tukea yksilövalmentajalta tarvittaessa virastoasiointeihin. Nuoret kokivat, että heidän tilanteensa on huomioitu kokonaisvaltaisesti ja yksilöllisesti. Nämä nuorten antamat merkitykset liittyvät työpajatoiminnalle asetettuun tavoitteeseen, jonka mukaan työpajat tarjoavat mahdollisuuden

saada kokonaisvaltaista tukea työ- ja yksilövalmennuksen keinoin. Työpajatoiminnan tavoitteena on tukea asiakasta aktiivisuuteen ja tulevaisuuden suunnitteluun sekä edistää asiakkaan toimintakykyä. Tämä tavoite liittyy nuorten merkityksenantoihin, joiden mukaan työpajatoimintaan osallistumisen myötä luottamus muihin ihmisiin on kasvanut, itsetunto kohonnut ja nuorille on tullut rohkeutta eri asioiden kohtaamiseen.

Tärkeänä työpajatoiminnan tavoitteena voidaan pitää nuorten syrjäytymisen ehkäisyä ja jo alkaneen syrjäytymiskierteen katkaisemista. Nuorten merkityksenannoissa tämä tavoite ei tullut esille, mutta heidän merkityksenannoissaan korostuivat elämänhallintaan ja sosiaalisiin suhteisiin liittyvät muutokset. Työpajatoiminnan ansiosta nuoret ovat myös päässeet työharjoitteluun, palkkatöihin sekä koulutukseen. Nämä muutokset ovat tärkeässä osassa kun pohditaan syrjäytymiseen johtavia syitä. Tämän tutkimuksen perusteella voidaankin todeta, että työpajatoiminta on onnistunut näiden nuorten kohdalla myös syrjäytymisen ehkäisyssä.

Komosen (2008) artikkelissa ”Nuorten työpajat kasvatuksellisina instituutioina” työpajaa kuvataan nuorten turvasatamaksi sekä pysähtymisen ja kypsymisen paikaksi. Työpajalla nuorilla on mahdollisuus selvittää asioitaan ja rakentaa toimivia ratkaisuja elämänhallintaan, opiskeluun ja työhön liittyvissä kysymyksissä. Tämän tutkimuksen perusteella verkostomuotoinen työpajatoiminta näyttäytyy joustavana nuorten tuki- ja palvelumuotoina. Vaikka työpajatoiminnan perustehtävänä voidaan pitää koulutus- ja työsuunnitelmien tekemistä, verkostomuotoisen työpajan voidaan todeta olevan paljon muutakin. Verkostomuotoisessa työpajatoiminnassa nuorten elämäntilanne on tullut huomioiduksi kokonaisvaltaisesti ja työpajatoiminta on kyennyt vastaamaan nuorten tuen tarpeisiin.

9 TUTKIMUSPROSESSIN ARVIOINTIA

Tässä luvussa arvioin tutkimusprosessia kokonaisuutena. Arvioin etnografista tutkimusotetta metodologisenä valintana sekä pohdin tutkimuksen eettisyyteen ja luotettavuuteen liittyviä tekijöitä.

9.1 Metodologiset valinnat

Etnografisen tutkimusote metodologisenä valintana oli tässä tutkimuksessa onnistunut, vaikka sen myötä tutkimusprosessi vei enemmän aikaa kuin esimerkiksi pelkkien teemahaastatteluiden tekeminen, joka minulla oli alun perin ajatuksena. Etnografinen tutkimusote antoi minulle mahdollisuuden päästä syvemmälle tutkittavaan ilmiöön ja lähemmäksi nuorten maailmaa. Uskon saaneeni myös helpommin haastateltavia tutkimukseeni kenttäjakson ansiosta. Näkemykseni mukaan nuorten oli helpompi osallistua haastatteluun, koska olin heille tuttu ryhmäpäivistä.

Aluksi minua epäilytti etnografinen tutkimusote ja kenttätyön tekeminen, koska en ollut aikaisemmin juurikaan perehtynyt etnografiseen tutkimukseen. Erityisesti pohdin sitä, miten osaan havainnoida olennaisia asioita ja pohdin havaintoaineistoa myös tutkimuksen luotettavuuden kannalta. Pohdin esimerkiksi sitä, voiko havaintopäiväkirjani pohjalta tehtyjä tulkintoja pitää yhtä luotettavina kuin teemahaastatteluiden tulkintoja. Pyrin kuitenkin pitämään koko kenttäjaksoni ajan mielessä tutkimukseni tarkoituksen ja tutkimustehtävät ja suuntasin havaintopäiväkirjaa tehdessäni kiinnostukseni tutkimukseni kannalta oleellisiin asioihin. Ryhmäpäivien toiminnassa mukana oleminen on mahdollistanut toiminnan kuvaamisen ja ymmärtämisen sellaisena kuin se on toteutunut, toiminnan omista lähtökohdista käsin. Olen pyrkinyt kriittiseen ja refleksiiviseen otteeseen tutkimuksen kaikissa vaiheissa. Ryhmäpäiviin osallistuminen on ohjannut muun tutkimuksen tekoa ja osittain myös vaikuttanut niihin kysymyksiin, joita teemahaastatteluissa suuntasin katsettani. Tutkimukseni konteksti muodostui ryhmäpäivistä, jotka auttoivat ymmärtämään paremmin nuorten toimintaa sekä maailmaa, jossa tämän päivän nuoret elävät.

Olen kiinnostunut ryhmämuotoisten työmenetelmien kehittämisestä myös sosiaalityössä. Tämän tutkimuksen ja ryhmäpäiviin osallistumisen myötä ymmärsin, että ryhmämuotoisen

työn toteuttaminen vaatii huolellista suunnittelua sen suhteen, ketkä ryhmämuotoisesta toiminnasta hyötyvät, millaisilla menetelmillä ryhmätoimintaa järjestetään sekä ennen kaikkea aikaa ja huomion kiinnittämistä alkuvaiheessa ryhmäytymisprosessiin. Tämän tutkimusprosessin jälkeen olen kuitenkin edelleen sitä mieltä, että ryhmämuotoisia menetelmiä tulisi nykyistä enemmän hyödyntää myös sosiaalityön menetelmänä. Myös palvelukäyttäjien näkemysten hyödyntäminen toiminnan suunnittelussa on tärkeää.

Alun perin minulla oli tarkoitus olla kenttäjaksolla mukana myös eri asiakastilanteissa sekä käydä tapaamassa nuoria työharjoittelupaikoissa, mutta se ei valitettavasti onnistunut. Olin päättänyt kenttäjaksoni ajankohdan etukäteen ja tuona ajankohtana usea nuori oli juuri aloittanut ammatilliset opinnot, eikä nuoria ollut juurikaan työharjoittelussa. Osallistuminen nuoren ja yksilövalmentajan tapaamisiin olisi tuonut tietoa asiakkaan kohtaamisesta, työmenetelmistä sekä asiakasprosessista. Osallistuminen seutukunnalliseen ryhmäpäivään ei myöskään onnistunut. Osallistumalla niihin olisin tavannut useampia nuoria ja saanut laajemmin tietoa tutkimukseni kannalta oleellisista asioista. Minulla oli rajallinen aika kenttäjakson toteuttamiseen, koska olin samanaikaisesti töissä ja pidin lomapäiviä viikoittain osallistuakseni ryhmiin. Pitempi aika kenttäjaksolle olisi varmasti tuonut tutkimukseni kannalta lisää oleellista tietoa. Vaikka kaikki ei mennytkään, kuten alun perin olin suunnitellut, ajattelen kuitenkin onnistuneeni hyvin tutkimuksen tavoitteissa ja etnografisen tutkimuksen toteuttamisessa.

9.2 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Arja Kuulan (2011, 11) mukaan eettiset kysymykset liittyvät tutkimuskohteen ja menetelmän valintaan, aineiston hankintaan, tieteellisen tiedon luotettavuuteen, tutkittavien kohteluun, tutkimustulosten vaikutuksiin tai tiedeyhteisön sisäisiin toimintaperiaatteisiin. Eettiset valinnat ja päätökset kattavat koko tutkimusprosessin aiheen valinnasta tutkimustulosten vaikutuksiin saakka. Keskeinen jako eettisten kysymysten pohdinnassa voidaan tehdä tiedon hankinnan ja tiedon käytön välillä. (Eskola & Suoranta 2001, 52).

Tutkimuksessani en kerro tutkimukseni kohdetta, puhun vain Pohjois-Suomessa sijaitsevasta työpajasta. Tällä pyrin suojaamaan tutkittavieni anonymiteetin. Tietojen käsittelyssä keskeisiä käsitteitä ovat luottamuksellisuus ja anonymiteetti. Tutkijan on pidettävä lupauksensa tietojen

käsittelyn luottamuksellisuudesta, eikä hän saa luvata enempää kuin käytännössä on mahdollista. Tietoja julkistettaessa on huomioitava luottamuksellisuuden säilyttäminen ja anonymiteettisuoja. Jos tietoja hankittaessa on luvattu niiden nimettömyys, on tuloksia julkistettaessa huolehdittava siitä, ettei henkilöllisyyttä paljasteta. Mitä arkaluonteisemmasta tiedosta on kysymys, sitä tiukemmin tutkittavien anonymiteettia on suojattava. Henkilöllisyyden paljastuminen on tehtävä mahdollisimman hankalaksi. (Eskola & Suoranta 2001, 56-57.) Olen muuttanut kaikkien henkilöiden nimet etnografisen kuvauksen osuudesta, mutta uskon, että osa nuorista voi tunnistaa itsensä tai toisen nuoren kuvauksesta. Tämä herättikin minussa kovasti eettistä pohdintaa. Jäin pohtimaan sitä oikeutusta, jolla tutkijana kirjoitan henkilökohtaisia asioita nuorten elämästä. Myös se herätti minussa eettistä pohdintaa, kun kuulin, että osan nuorista on vaikeaa osallistua ryhmään, jos sinne tulee ulkopuolisia. Toivon kuitenkin, että läsnäoloni tutkijana ei aiheuttanut kenenkään nuoren ryhmästä poisjääntiä. Tässä asiassa luotin yksilövalmentajan arvioon nuorten tilanteesta. Sovimme yksilövalmentajan kanssa myös siitä, että hän kertoo etukäteen tulostani ryhmäpäiviin. Ainakaan hän ei kertonut minulle nuorten vastustaneen tuloani.

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan laatimat eettiset periaatteet voidaan jakaa kolmeen osa-alueeseen: tutkittavien itsemääräämisen kunnioittamiseen, vahingoittamisen välttämiseen sekä yksityisyyteen ja tietosuojaan. (Kuula 2011, 61). Olen pyrkinyt noudattamaan näitä periaatteita koko tutkimusprosessin ajan. Ihmisten itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen tarkoittaa sitä, että ihmisille annetaan mahdollisuus itse päättää, osallistuvatko he tutkimukseen. Heidän tulee saada riittävästi tietoa tutkimuksesta. Tutkittaville on kerrottava perustiedot tutkimuksesta, sen toteuttajista sekä tutkittavilta kerättävien tietojen käyttötarkoitus. Lisäksi tutkittaville on tarpeellista kertoa, mitä tutkimukseen osallistuminen konkreettisesti tarkoittaa. (emt., 61-62.) Haastateltavat ilmoittivat itse halukkuutensa osallistua tutkimukseen, joten heillä on ollut mahdollisuus päättää itse tutkimukseen osallistumisesta. Sen sijaan pohdin usein sitä, kokivatko ja ymmärsivätkö nuoret, että olen ryhmäpäivissä tutkijana ja kirjoitan heidän elämästään asioita tutkimukseeni. Tämän seikan pyrin varmistamaan sillä, että kerroin jokaiselle nuorelle tutkimukseni tarkoituksen ja keskustelin useampaan kertaan siitä, että teen tutkimusta ja mitä se käytännössä tarkoittaa. Sovin myös nuorten kanssa siitä, että toimitan tutkimukseni nuorten luettavaksi kun se valmistuu.

Vahingon välttämisen normi on laadittu alun perin lääketieteeseen, mutta se on mukana kaikissa ihmistieteiden eettisissä ohjeissa. Ihmistieteellisellä tutkimuksella harvoin aiheutetaan fyysistä vahinkoa tutkittaville, mutta tutkimuksella voidaan kuitenkin aiheuttaa henkisiä, sosiaalisia ja taloudellista vahinkoa. Sosiaaliset ja taloudelliset vahingot ovat mahdollisia esimerkiksi silloin, kun saatuja tietoja luovutetaan tai ne joutuvat väärin käsiin. Tutkijan on vältettävä aiheuttamasta tällaista vahinkoa tutkittaville huolehtimalla asianmukaisesti luottamuksellisten tietojen tietosuojasta. (Kuula 2011, 62.)

Yksityisyyden suojan kunnioittaminen tarkoittaa sitä, että ihmisellä itsellään on oikeus päättää, mitä tietojaan he tutkimuskäyttöön antavat. Lisäksi se tarkoittaa sitä, että tutkimustekstejä ei saa kirjoittaa niin, että yksittäiset tutkittavat ovat niistä tunnistettavissa. Ihmiset antavat yleensä tutkimustarkoitukseen itsestään tietoja, jos he hyväksyvät tutkimuksen ja sen tavoitteet. Annetut tiedot tutkimuksesta, sen toteuttajista, rahoittajista, tavoitteista ja toteuttamistavasta joko vakuuttavat tai eivät vakuuta ihmisiä ja vaikuttavat päätökseen tutkimukseen osallistumisesta. (Kuula 2011, 64.) Olen pyrkinyt käyttämään vain tutkimukseni kannalta oleellista tietoa, enkä ole kirjoittanut sellaisia asioita, joita nuoret eivät olisi avoimesti ryhmäpäivissä jakaneet myös muiden nuorten kanssa. En ole myöskään käyttänyt aineisto-otteiden perässä haastateltavia koskevaa numerointia, jotta aineisto-otteita ei voi yhdistää tiettyyn haastateltavaan. Tähän ratkaisuun päädyin turvatakseni haastateltavien anonymiteetin.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta parantaa tutkijan tarkka kuvaus tutkimuksen toteuttamisesta ja tämä vaatimus koskee tutkimuksen kaikkia vaiheita. Aineiston tuottamisen ja analyysin vaiheet tulisi kertoa totuudenmukaisesti. Aineistonkeruuprosessin ja analyysin vaiheiden tarkka esittäminen antaa lukijalle mahdollisuuden arvioida tutkimusprosessin tarkoituksen mukaisuutta, luotettavuutta ja pätevyyttä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 232.) Tutkimuksen luotettavuuden arviointia tehdään koko ajan suhteessa teoriaan, analyysitapaan, tutkimusaineiston ryhmittelyyn, luokitteluun, tutkimiseen, tulkintaan ja johtopäätöksiin. Tutkijan on pystyttävä kuvaamaan ja perustelemaan tutkimustekstissään, mistä valintojen joukosta valinta tehdään, mitä nämä ratkaisut olivat ja miten hän on lopullisiin ratkaisuihinsa päätenyt. Hänen tulee myös arvioida ratkaisujensa tarkoituksenmukaisuutta tai toimivuutta tavoitteiden kannalta. (Vilka 2005, 159.) Tutkimukseni luotettavuuden lisäämiseksi olen pyrkinyt kuvaamaan tarkasti tutkimusprosessin eri vaiheet. Analyysivaiheessa olen käyttänyt mahdollisimman paljon

suoria lainauksia haastatteluista, jotta lukijan on helpompi ymmärtää, mihin analyysi perustuu ja miten olen tuloksia tulkinnut.

10 POHDINTA

Tämän tutkimuksen tekeminen on ollut mielenkiintoinen matka työpajanuorten maailmaan. Tutkimustehtävän lisäksi olen tulevana sosiaalityöntekijänä ollut kiinnostunut myös siitä, millaisena sosiaalityö nuorten elämässä näyttäytyy. Tutkimukseni perusteella nuorten tämän hetken elämässä sosiaalityö näyttäytyy pääasiassa pakkona, joka liittyy oman toimeentulon turvaamiseen. Nuorten kertomuksissa ei juurikaan mainita kohtaamisia sosiaalityöntekijän kanssa. Lisäksi nuoret kertoivat, että toimeentulotuen hakeminen tapahtuu kirjallisesti. Kaksi tutkimukseeni osallistuneista nuorista kuvasi lastensuojelun jälkihuollon asiakkuutta, jonka koettiin olevan joustavampaa kuin aikuissosiaalityön asiakkaana oleminen. Kuitenkin yhdellä nuorella oli kokemus siitä, että sosiaalityöntekijä oli ymmärtänyt häntä ja hänen elämäntilannettaan. Nuorten kertomuksissa sosiaalityö näyttäytyy myös työntekijöiden vaihtuvuutena sekä kokemuksena siitä, että toimeentulotuen myöntäminen on normitettua, eikä sosiaalityöntekijä juurikaan käytä yksilöllistä harkintaa. Tämä tuli esiin esimerkiksi nuoren kohdalla, joka olisi halunnut mennä maksulliseen yksityiseen koulutukseen. Nuori oli hakenut koulutusmaksuun toimeentulotukea, mutta sitä ei myönnetty.

Tämän tutkimuksen lähtökohtana minulla oli ajatus siitä, että sosiaalityön tutkimuksen tulisi tuottaa tietoa erilaisten sosiaalipalveluiden ja interventioiden merkityksestä nimenomaan asiakkaiden kokemana ja sen kautta tulisi kehittää sekä työn sisältöä että käytettäviä menetelmiä. Liian usein palvelunkäyttäjien kokemukset sivuutetaan ja palveluiden vaikuttavuutta arvioidaan erilaisilla mittareilla huomioimatta asiakkaiden asiantuntijuutta asioissa. Tämän tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että nuoret tarvitsevat monenlaista apua, tukea ja neuvontaa selviytyäkseen yhteiskunnallisessa palvelujärjestelmässä. Verkostomuotoinen työpajatoiminta on vastannut nuorten tähän tarpeeseen. Palvelujärjestelmä on liian sektorikeskeinen, eikä nuorten elämäntilannetta aina huomioida kokonaisvaltaisesti. Palvelujärjestelmää ja nuorten kanssa tehtävän työn menetelmiä tulisikin kehittää nuorten tarpeiden mukaisesti.

Nuorten kanssa käymieni keskustelujen ja haastattelujen perustella sosiaalityö näyttäytyy hyvin vähäisessä määrin nuorten elämässä. Toimeentulotuen myöntäminen on vain pieni osa siitä, mitä sosiaalityö nuorten parissa voisi olla. Myös sosiaalityössä nuorten tilanne tulisi ottaa huomioon kokonaisvaltaisesti ja tapaamisia oman sosiaalityöntekijän kanssa tulisi olla

säännöllisesti. Sosiaalityössä tulisi kiinnittää huomiota nuorten aitoon kohtaamiseen, kuulemiseen sekä käytettäviin työmenetelmiin. Huomiota tulisi kiinnittää myös kohtaamisen paikkoihin. Sosiaalityöntekijöiden tulisi tavata nuoria myös muualla kuin toimistossa. Kohtaamiset nuoren omassa arjessa, esimerkiksi kotikäynneillä, toisivat varmasti tärkeää tietoa asiakkaan kokonaistilanteen kannalta.

Nuorten kertomuksissa tuli esille sosiaalityöntekijöiden suuri vaihtuvuus, joka heikentää nuoren ja työntekijän luottamuksellisen suhteen muodostumista. Nuorten kanssa työskenneltäessä tärkeää on luottamus, pitkäjänteisyys ja monen asian hoitaminen saman työntekijän kanssa. (Kananoja ym. 2011, 208.) Sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuus on ongelma, johon tulisi pyrkiä saamaan muutosta esimerkiksi lisäämällä kuntiin joko sosiaalityöntekijöiden virkoja tai sosiaalityöntekijöiden työpäreiksi sosiaaliohjaajia. Virkoja lisäämällä työntekijöiden työssä jaksamista voitaisiin tukea, eikä sosiaalityöntekijöillä olisi liian suuria asiakasmääriä, vaan heillä olisi aikaa asiakkaiden todelliseen kohtaamiseen.

Kotikunnassani ollaan kehittämässä uuden vanhuspalvelulain mukaisesti vanhuksille suunnattua palveluohjausta ja heille ollaan perustamassa palveluohjauspiste, jossa on mahdollista asioida ilman ajanvarausta. Tämän tutkimuksen perusteella ajattelen, että samanlainen palvelupiste olisi tarpeen myös nuorille. Nuoret voisivat hyötyä omasta työntekijästä, joka olisi keskittynyt nuorten kanssa tehtävään työhön. Työntekijä voisi ottaa kokonaisvastuun heidän tilanteestaan sekä huolehtisi, että nuori saa tarvitsemansa palvelut ja etuudet sekä tarvittaessa tekisi moniammatillista yhteistyötä eri toimijoiden kanssa.

Tämä tutkimus herätti monenlaisia mielenkiintoisia jatkotutkimuksen aiheita. Etsivän nuorisotyön määrää ollaan lisäämässä tämän vuoden aikana. Mielenkiintoista olisi tutkia sosiaalityön näkökulmasta nuorten kokemuksia etsivästä nuorisotyöstä. Kiinnostavaa olisi tutkia myös nuorten kokemuksia sosiaalityön kohtaamisista erityisesti niissä kunnissa, joissa nuorten sosiaalityötä on kehitetty omaksi erityisalueeksi.

Tutkimalla työpajatoimintaa koen saaneeni arvokasta tietoa siitä, mitkä asiat ovat merkityksellisiä nuorten kanssa tehtävässä työssä. Tutkimuksen tulokset saivat minut pohtimaan omia työmenetelmiäni ja asiakkaan kohtaamisen tapojani sosiaalityöntekijänä sekä kyseenalaistamaan asiakkaista tehtäviä kategorisointeja. Sen sijaan, että määrittelemme asiakkaan johonkin kategoriaan, esimerkiksi syrjäytyneeksi, meidän tulisi ottaa huomioon

hänen oma kokemuksensa asiasta. Tärkeää nuorten kanssa tehtävässä työssä on nopea reagoiminen tuen tarpeisiin, asiakkaan tilanteen kokonaisvaltainen arvioiminen, yksilöllisyyden huomioiminen sekä asiakkaan oman näkemyksen kunnioittaminen. Lisäksi tärkeää on kiinnittää huomiota asiakkaan kohtaamisen paikkoihin eli siihen, missä asiakastyötä tehdään ja missä asiakkaita tavataan.

LÄHTEET

Alasuutari, Pentti (1999) Laadullinen tutkimus. 3. uudistettu painos. Jyväskylä: Vastapaino.

Berger, Peter L. & Luckmann, Thomas (1995) Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen. Alkuteos Berger, Peter L. & Luckmann, Thomas 1966: *The Social Construction of Reality*. Suom. Vesa Raiskila (1994). Helsinki: Gaudeamus.

Brown, Allan (1994) *Groupwork*. Aldershot: Ashgate.

Burr, Vivien (1997) *An Introduction to Social Constructionism*. Lontoo: Routledge.

Eräsaari, Leena (1995) Kohtaamisia byrokraattisilla näyttämöillä. Helsinki: Gaudeamus.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1998) Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (2001) Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 5. painos. Tampere: Vastapaino.

Forsberg, Hannele (1998) Perheen ja lapsen tähden. Etnografia kahdesta lastensuojelun asiantuntijakulttuurista. Lastensuojelun keskusliitto. Tampere: Tampereen yliopisto.

Geertz, Clifford (1973) *The Interpretation of Culture*. Lontoo: Hutchinson.

Granfelt, Riitta: Psykososiaalinen orientaatio sosiaalityössä. Teoksessa Granfelt, Riitta, Jokiranta, Harri, Karvinen, Synnöve, Matthies, Aila-Leena & Pohjola, Anneli (toim.): *Monisärmäinen sosiaalityö*. Sosiaaliturvan keskusliitto, Helsinki 1993, s. 175–227.

Hammersley, Martyn & Atkinson, Paul (1995) *Ethnography. Principles in Practice*. Lontoo: Routledge.

Hassinen, Markku (2005) Työ- ja yksilövalmennuksen käytäntöjä. Näkökulmia 2000-luvun työpajojen palveluihin. 2. painos. Helsinki: Valtakunnallinen työpajayhdistys.

Helne, Tuula (2003) Syrjäytymisen yhteiskunta. STAKES. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus. Tutkimuksia 123. Vaajakoski: Gummerus kirjapaino Oy.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena (2001) Teemahaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena (2008) Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.

Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (2009) Tutki ja Kirjoita. 15. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

<http://www----.fi> (työpajatoiminnan www-sivut) viitattu 25.5.2012

<http://www.sosiaaliportti.fi/> viitattu 30.12.2012

Hurtig, Johanna (2003) Lasta suojelemassa – Etnografia lasten paikan rakentumisesta lastensuojelun perhetyön käytännöissä. Acta Universitatis Lapponiensis 60. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Huttunen, Laura: Tiheä kontekstointi. Haastattelu osana etnografista tutkimusta. Teoksessa Ruusuvoori, Johanna & Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti (toim.): Haastattelun analyysi. Vastapaino, Tampere 2010, s. 39–59.

Jauhiainen, Riitta & Eskola, Marjatta (1994) Ryhmäilmiö. Porvoo: WSOY.

Juhila, Kirsi (2006) Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Tampere: Vastapaino.

Juhila Kirsi: Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön yhteiskunnallinen paikka. Teoksessa Jokinen, Arja & Juhila Kirsi. (toim.): Sosiaalityö aikuisten parissa. Vastapaino, Tampere 2008, s. 48-81.

Järvinen, Tero & Janhukainen, Markku: Kuka meistä onkaan syrjäytynyt. Marginalisaation ja syrjäytymisen käsitteellistä tarkastelua. Teoksessa Suutari, Minna. (toim.): Vallattomat marginaalit. Yliopistopaino Oy, Helsinki 2001, s. 206-210.

Kananoja, Aulikki, Lähteinen, Martti & Marjamäki, Pirjo (2011) Sosiaalityön käsikirja. 3. uudistettu painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Karjalainen, Pekka (1999) Nuorten työpaja –osallisuutta omaan elämään. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Karjalainen, Vappu (1996) Verkoston lupaus. Tutkimus aikuisasiakkaan palveluverkoston rakentumisesta. STAKES. Tutkimuksia 68. Jyväskylä: Gummerus Oy.

Kemppainen, Tarja, Kostamo-Pääkkö, Kaisa, Niskala, Asta, Ojaniemi, Pekka. & Vesterinen, Kerttu (2010) Sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnin ensiaskeleet Lapista - tutkimus sosiaalitoimistojen työn vaikuttavuudesta. Lapin sosiaalityön kehittämisyksikkö. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisusarja 32. Rovaniemi: Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. Saatavilla www-muodossa: <URL:
http://www.sosiaalikallega.fi/julkaisut/julkaisusarja/Julkaistu32_kansineen_nettiin.pdf

Komonen, Katja (2007) Puhuttu paikka –Nuorten työpajatoiminnan rakentuminen työpajakerronnassa. A: Tutkimuksia ja raportteja 21. Mikkeli: Mikkelin ammattikorkeakoulu.

Komonen, Katja (2008) Nuorten työpajat kasvatuksellisina instituutioina. Janus 16 (2), 167-174.

Korpinen, Johanna (2008) Istuntoja institutionaalisen katseen alla. Lastensuojelun suulliset käsittelyt hallinto-oikeudessa. Acta Universitatis Tamperensis 1322. Tampere: Tampereen yliopisto.

Kuula, Arja (2011) Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. 2. uudistettu painos. Tampere: Vastapaino.

Kuusela, Pekka: Sosiaalisen konstruktionismin liike sosiaalityöissä. Teoksessa Kuusela, Pekka & Saastamoinen, Mikko (toim.): Ruumis, minä ja yhteisö. Sosiaalisen konstruktionismin näkökulma. Kuopion yliopiston painatuskeskus, Kuopio 2000, s. 15-42.

Kylmälä, Jouni & Pösö, Tarja (1994) Kolme näkemystä etnografiasta. *Janus* 12 (4), 338-340.

Laakso, Kirsti (1999) Nuorten pajat ja pajojen nuoret. Jyväskylä: Jyväskylän opetussosiaalikeskuksen julkaisusarja 1/1999.

Laakso, Riitta (2009) Arjen rutiinit ja yllätykset – etnografia lastenkotityöstä. *Acta Universitatis Tamperensis* 1444. Tampere: Tampereen yliopisto.

Lankinen, Mari (2011) Voimaneidot. Opas tyttöjen oman voiman haltuunoton ja aggression hallinnan tukemiseen. Tallinna: Tallinnan kirjapaino Oy.

Lappalainen, Sirpa: Mikä ihmeen etnografia. Teoksessa Lappalainen, Sirkka, Hynninen, Pirkko, Kankkunen, Tarja, Lahelma, Elina & Tolonen, Tarja (toim.): Etnografia metodologiana. Lähtökohtana koulutuksen tutkimus. Vastapaino, Tampere 2007, s. 9-14.

Levamo, Pauliina: Omaa elämää etsimässä. Tutkimus ryhmämuotoisen sosiaalityön mahdollisuuksista tukea nuorten itsenäistymistä. Teoksessa Heikkinen, Alpo & Levamo, Pauliina & Parviainen, Maaret & Savolainen, Aili (toim.): Näe minut – kuule minua. Kokemuksia ryhmistä. SOCCAn ja Heikki Waris -instituutin julkaisusarjanro 11. SOCCA ja Heikki Waris –instituutti, Helsinki 2007, s. 69–157.

Lindsay, Trevor & Orton, Sue (2008) *Groupwork Practice in Social Work. Transforming Social Work Practice*. Exeter: Learning Matters LTD.

Marniemi, Janne & Pekkala, Terho: Johdanto. Teoksessa Hassinen, Jukka (toim.): Työ- ja yksilövalmennuksen käytäntöjä – näkökulmia 2000-luvun työpajojen palveluihin. 2. painos. Valtakunnallinen työpajayhdistys, Helsinki 2004, s. 9-18.

Metsämuuronen, Jari: Laadullisen tutkimuksen perusteet. Teoksessa Metsämuuronen, Jari (toim.): Laadullisen tutkimuksen käsikirja. International Methelp, Helsinki 2006, s. 81–150.

Nuorisolaki 72/2006.

Opetusministeriö (2004) Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2004:37. Nuorten työpajatoiminnan vakinaistaminen. Nuorten työpajaryhmän esitys. Helsinki: Yliopistopaino.

Parton, Nigel & Kirk, Stuart: The Nature and Purposes of Social Work. Teoksessa: Shaw Ian, Briar-Lawson Katharine, Orme Joan & Ruckdeschel Roy (toim.): The SAGE Handbook of Social Work Research. SAGE Publications 2010, s. 23-36.

Payne, Malcolm (1996) What is Professional Social Work? Birmingham: Venture Press.

Payne, Malcolm (2005) Modern Social Work Theory. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan.

Pekkala, Terho (2005) Työ- ja yksilövalmennuksen perusteet. 2000-luvun työpajojen palvelut ja menetelmät. 2. painos Helsinki: Valtakunnallinen työpajayhdistys ry.

Puuronen, Vesa: Etnografinen tutkimus. Teoksessa: Viinamäki, Leena & Saari, Erkki (toim.): Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä 2007, s. 101-118.

Pösö, Tarja (1993) Kolme koulukotia. Tutkimus tyttöjen ja poikien poikkeavuuden määrittelykäytännöistä koulukotihoidossa. Acta Universitatis Tamperensis ser A vol 388. Tampere: Tampereen yliopisto.

Rantala, Taina: Etnografisen tutkimuksen perusteet. Teoksessa Metsämuuronen, Jari. (toim.): Laadullisen tutkimuksen käsikirja. International Methelp Ky, Helsinki 2006, s. 216-284.

Raunio, Kyösti (2006) Syrjäytyminen. Sosiaalityötä kiinnostavia näkökulmia. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto. Helsinki: Gummerus Oy.

Rostila, Ilmari (2001) Tavoitelähtöinen sosiaalityö - voimavarakeskeisen ongelmanratkaisun perusteet. Jyväskylä :Jyväskylän yliopisto.

Saastamoinen, Mikko: Elämänkaari, elämäkerta ja muisteleminen. Teoksessa Kuusela, Pekka & Saastamoinen, Mikko. (toim.): Ruumis, minä ja yhteisö. Sosiaalisen konstruktionismin näkökulma. Kuopion yliopiston painatuskeskus, Kuopio 2000, s. 133-160.

Saastamoinen, Mikko: Identiteettien hybridisoituminen ja sosiaalinen konstruktionismi - nuorallatanssia dualismien rajoilla. Teoksessa Kuusela, Pekka & Saastamoinen, Mikko. (toim.): Ruumis, minä ja yhteisö. Sosiaalisen konstruktionismin näkökulma. Kuopion yliopiston painatuskeskus, Kuopio 2000, s. 257-300.

Seikkula, Jaakko & Arnkil, Tom Erik (2005) Dialoginen verkostotyö. Helsinki: Tammi.

Stake, Robert E. (1995) The Art of Case Study Research. Thousand Oaks: Sage.

Särkelä, Antti (2001) Välittäminen ammattina. Tampere: Vastapaino.

Toikko, Timo (1997) Psykososiaalinen lähestymistapa sosiaalityössä. Janus 5 (2), 169-188.

Työ- ja elinkeinoministeriö (2012) Nuorten yhteiskuntatakuu 2013. Työ- ja elinkeinoministeriön raportteja 8/2012. Saatavilla www-muodossa:
<URL: http://www.tem.fi/files/32290/TEMrap_8_2012.pdf.

Törrönen, Maritta (1999) Lasten arki laitoksessa – Elämistila lastenkodissa ja sairaalassa. Helsinki: University Press.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2009) Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. 6. uudistettu painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Valtion tarkastusvirasto (2007) Nuorten syrjäytymisen ehkäisy. Valtion talouden tarkastusviraston toiminnan tarkastuskertomus 146/2007. Helsinki.

Vanhala, Anni (2005) Paikka ja asiakkuus. Etnografia naisten asuntolasta. Tampere: Acta Universitatis Tamperensis 1075.

Vilén, Marika & Leppämäki, Päivi & Ekström, Leena (2002) Vuorovaikutuksellinen tukeminen sosiaali- ja terveysalalla. Juva: WS Bookwell Oy.

Vilkkä, Hanna (2005) Tutki ja kehitä. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Virtanen, Päivi (1999) Verkostoituva asiakastyö. Tampere: Tammerpaino.

Yin, Robert K. (2003) Case Study Research. Design and Methods. Third Edition. Lontoo: Sage Publications.

Julkaisemattomat lähteet

Nuorten työpajatoiminnan yleiset perusteet ja suositukset. Opetusministeriön päätös. Dnro 17/600/2006

Työpajan käsikirja

Työpajan toimintakertomus 2011

LIITE 1

HAASTATTELUN TEEMAT

1 TAUSTATIEDOT

Ikä?

Koulutus?

Työkokemus?

Onko sinulla harrastuksia?

Tämän hetken tilanne? Opiskeletko tai oletko tai töissä muissa toimenpiteissä?

Mikä on pääasiallinen tulonlähteesi? (palkka, työmarkkinatuki, sairauspäiväraha, kuntoutustuki tai eläke, toimeentulotuki)

Kauanko olet ollut työpajatoiminnassa mukana?

2 ASIAKKAAXI OHJAUTUMINEN

Mitä kautta olet saanut tiedon työpajatoiminnasta?

Kuka tai mikä taho sinut on ohjannut työpajatoimintaan?

Mitä ohjaava taho kertoi toiminnasta?

Oma näkemyksesi siitä, miksi sinut ohjattiin työpajatoimintaan?

3 ASIAKKUUDEN ALKAMINEN

Millainen tilanteesi oli kun asiakkuus alkoi?

4 SUUNNITELMA

Minkälaisia tavoitteita työskentelylle asetettiin?

Missä asioissa toivoit saavasi apua?

Miten asiat etenivät sen jälkeen?

5 TOIMENPITEET

Missä toimenpiteissä olet ollut työpajatoiminnan aikana? Työharjoittelu, työelämävalmennus, kuntouttava työtoiminta? Muu toimenpide, mikä?

Oletko osallistunut ryhmäpäiviin? Mitä ne ajattelet niistä? Mikä merkitys niillä mielestäsi on?

Kuinka usein tapaat yksilövalmentajaa?

6 TUKI, OHJAUS, NEUVONTA

Millaista apua ja tukea olet saanut esimerkiksi yksilövalmentajalta?

Muilta työpajan työntekijöiltä?

Muilta työpajatoimintaan osallistuvilta nuorilta?

7 MUUT VIRANOMAISTAHOT

Minkä muiden viranomaisten kanssa olet tekemisissä? Sosiaalitoimi, työvoimatoimi, mielenterveystoimisto tai joku muu?

Millaisia kokemuksia sinulla on heidän kanssaan työskentelystä?

Millaista työpajatoimintaa on verrattuna muihin viranomaisiin?

8 MUUTOKSET ELÄMÄSSÄ

Mitä on elämäntilanteesi tällä hetkellä?

Millaisia muutoksia elämässäsi on tapahtunut sen jälkeen kun aloitit työpajatoiminnassa?

Mitkä muut asiat siihen ovat vaikuttaneet?

Minkä asioiden vielä toivoisit muuttuvan? Miksi?

9 KOKEMUKSET TYÖPAJATOIMINNASTA

Miten olet kokenut yksilövalmentajan kanssa työskentelyn?

Työhönvalmennuksen? (työharjoittelu tms)

Ryhmäpäivät?

Olisiko toiminnassa jotain kehitettävää?

10 TYÖPAJATOIMINNAN MERKITYS

Mikä merkitys työpajatoimintaan osallistumisella on ollut elämässäsi?

Oletko kokenut saavasi työpajan työntekijöiltä apua?

Oletko saavuttanut ne tavoitteet, joita alussa työskentelylle asetettiin?

Mitä vielä haluaisit kertoa?